

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

PRILEGA • VZPONA • NA • TRIGLAV
1778 • 1978
200 • LETNICA

4

LETNIK LXXVIII

1978

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Dr. Slavko Tuta	Mrzli vrh in Rdeči rob	193
Dr. František Benhart	Če je dežja preveč	198
Boris Mlekuž	Tri zimske	202
Jože Medvešček	Oj božime telé dolince	204
Ivan Kenda — Andrej Kranjc	Jama pod Rdečo skalo (Mangrtska jama)	209
Edo Torkar	Ko na Zelengori listje porjavi	211
Darko Berljak	Gora je privolila	219
Janko Ravnik	Iz mojih spominov	221
Maura Furlan	Po Zlatorogovih policah	225
Marija Perčič	Slovo od Poletja	227
Lojze Budkovič	Zgodi se, kdo ve zakaj	227
Ing. Dušan Krapeš	Dve s Triglava	229
Stane Mesar	Naš prvi štiritisočak	232
Darko Naraglav	Preboldski jamarji trideset ur v objemu podzemlja	235
Janez Marinčič	Sama na srednjem vrhu Nošaka	239
Ciril Meško	Od Mangarta do Kanjavca	240
Franc Malečkar	Semička jama — 217 m	243
	Društvene novice	246
	Alpinistične novice	251
	Varstvo narave	254
	Iz planinske literature	255
	Razgled po svetu	256

Naslovna stran:
 Krn z Drežnice
 Foto dr. Jože Andlovic

Notranja priloga:

- 1 Gumbaz-e-Safed, južna stena, levo slovenska, desno češka smer — Foto Zoran Bešlin
- 2 Nošak, jugozahodna stena: jugoslovanska smer — Foto Zoran Bešlin

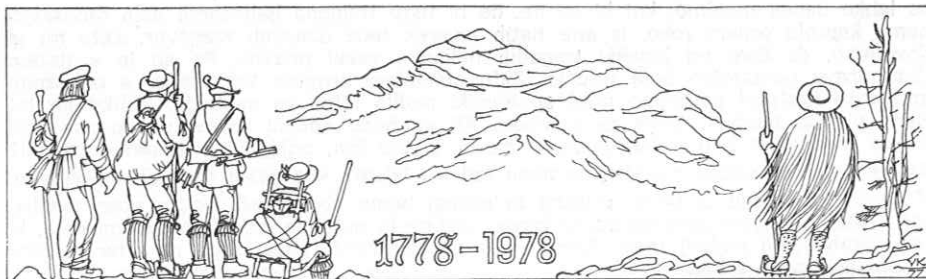
Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Franc Vogelcnik, dr. Tone Wraber, ing. Albert Sušnik, ing. Janez Bizjak — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 200 din, plačljivo tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 360 din (20 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskalnimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

Glasilo
 Planinske zveze Slovenije
 »Planinski Vestnik«
 je bilo z ukazom
 predsednika republike
 Josipa Broza-Tita
 ob 80-letnici izhajanja
 za poseben prispevek
 k razvoju planinstva
 v Sloveniji
 odlikovano
 z redom zaslug za narod
 s srebrnimi žarki

aero

kemična,
 grafična in
 papirna industrija
 celje

MRZLI VRH IN RDEČI ROB

Dr. SLAVKO TUTA

Ko se je mladi Kugy iz Trsta premikal v zgornji konec Soške doline, je stopil v poštni voz v Gorici in postiljon ga je pripeljal v Bovec. Od tam so ga spet konjički potegnili na Log v Trenti. To se je dogajalo še v prejšnjem stoletju. Kje so časi! Takrat še ni bilo prevoznih sredstev toliko, kot jih je danes. Avtomobili so prišli pozneje. Zdaj jih je tudi na Tolminskem in celo v najzakotnejši njeni vasi toliko, da so jih že vsi kozolci polni. Šment je samo v tem, da je avtomobilov vedno več, kozolcev pa vedno manj. Kaj bi z njimi? To menda drži za vso Slovenijo, kaj šele za naše kraje v zamejstvu, kjer so nekoč celo študentom ponujali avtomobilčke na obroke. Ti prekleti avtomobilčki pa nam odtujujejo mladež od tistih lepot, ki nam jih ponujajo gore. Nekoč je bilo to tako, da si poznal vsako krtino okoli svojega doma. Če pa si hotel iti iz Tolmina v Trento in ne biti odvisen od tiste edine enkrat dnevne avtobusne zveze, ki te je spravila v Bovec, si jo potegnil iz Tolmina v Polog, potem pa si »stopil« čez Prehodce v dolino Lepene in po njej v Sočo. No, pa si bil. Kaj pa je to za takratne mlade noge! Dan več — dan manj, študentu ni pomenilo mnogo. Če pa nisi bil študent, si izbral kraje, ki so ti bili vseeno dosegljivi.

Tolmincu je bil tak enodnevni izlet na voljo, kamor koli se je ozrl. Kaj lepšega kot to, če si stopil že v soboto pod noč do prve planine, na senu prespal do zore, pogledal v »stan«, kjer so že pretakali mleko, da si še toplo pospravil s kosom kruha in jezikom špeha, potem pa zdvijal v svoj svet, ki je bil vedno božansko lep, kot je še danes in kot bo jutri. Ta te reši bolečin in brezupnega hrepenenja po svobodi, če ti je usoda dodelila okove in tujca na glavo, kot jih je nam.

Tisti Tine, ki vam ureja mesečnik in ga zelo cenim, je lisjak. Boji se, da bom kmalu pospravil spominsko kramo in se preselil v večnost, s seboj pa odnesel še črepinjo in kar je v njej. Naravno, tudi spomine. Pa me od časa do časa pomolze in jaz ga imam tako rad, da mu pustim to veselje. Saj ima prav. Izcejajo se tisti iz prejšnjega stoletja.

Zdaj se izcejamo še oni izpred prve svetovne vojne, ki smo jo doživljali kot otroci, ampak ne z igračami. Ni bilo časa zanje. V Soški dolini je pokalo zares in kjer je pokalo, je kri sikala naokoli, pa naj je bil človek iz daljne Romunije, Poljak ali Čeh, lahko je bil Slovenec, lahko starec, žena, otrok.

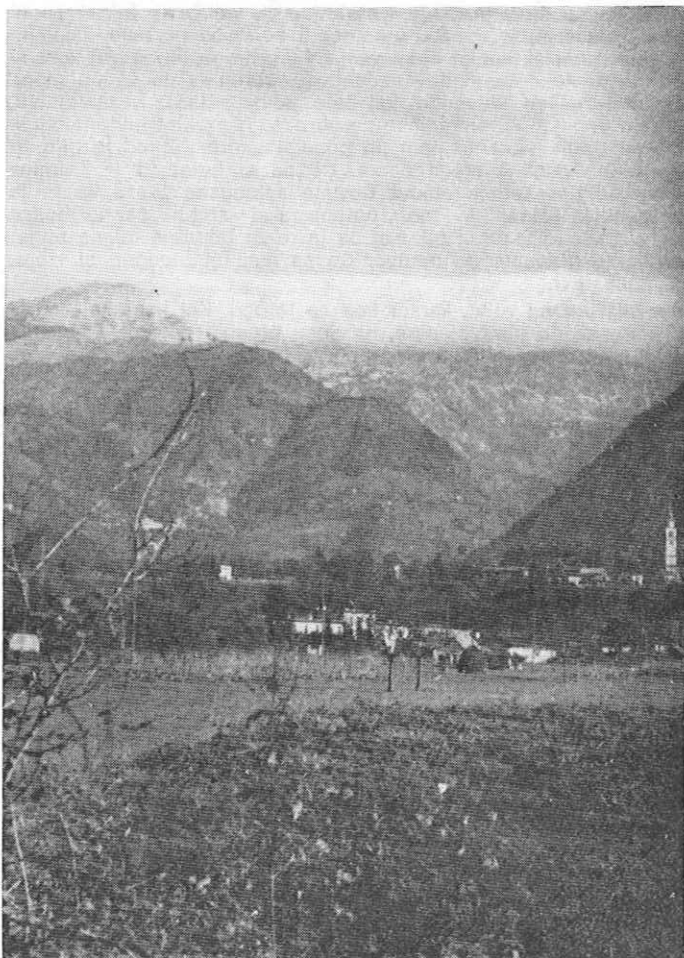
Danes se mislim povzpeti z vami v tiste kraje, kjer je posebno pokalo. Svoje takratne in poznejše vtise iz Tolmina in njegove okolice bom obujal sproti. S tem sem že odkril prvo resnico, namreč, da so mi starši pokazali svet ravno v Tolminu. Lep je Tolmin in Tolminska sploh. Da, res je, trmastí smo od hudiča. Puntarski smo, da je joj. Nežnosti nas je sram. Ne zato, ker je nežnost sestavni del srčne kulture. Tega se niti ne zavedamo. Sram nas je nežnosti zato, ker mislimo, da zgubljamó z njo ponos, močatost in kdo ve kaj še! Še neka značilnost je tipično naša. Tujca ne trpimo. Ne trpimo, da bi nam kdo pamet solil. Delavni smo dovolj, da se cenimo v zadostni meri. Krivice ne trpimo. Ko se spuntamo, naredimo to prav s tisto trmo, ki sem jo prej omenil. Kaj zato, če se zakotali na Travniku v Gorici nekaj glav in (če se dotaknem osebnih spominov), če sta se na Opčinah po drugem tržaškem procesu zakotalili dve tolminski od skupnih petih glav in bi se jih moralo pet od dvanajstih, če bi se na vrat na nos Združene države ne bile pojavile in krvavem plesu ravno v pravem času. Tako

se lahko danes menimo, kot bi se ne, če bi tisto tragično balincanje dalo črnosrajčnemu kaprolu prosto roko. Iz ene tistih namreč teče današnji razgovor. Zato mi je dovoljeno, da dam tej junaški tragediji nekoliko vesel prizvok. Pa se je v tistem času pravo puntarstvo šele pričelo. Zato obhodimo strmine teh krajev s pobožnim srcem in hvaležni postojmo pred spomeniki padlih žrtev za svobodo. Koliko jih je! Cena ni bila majhna. Cena za svobodo. Ali se bodo bodoči rodovi vedno zavedali, koliko naporov je bilo treba, da se je narod, ki tod živi, priključil k materi domovini? Ali se bo tujec vedno zavedal, da nima tod kaj iskati? Kot gosta ga radi sprejmemo. V gorah in povsod si bomo prijazni in skupaj bomo občudovali lepoto naše zemlje, toda NAŠE. Ponosni smo danes na žrtve, osebne in narodne, posebno tistega dela, ki je v vseh časih najbolj trpel. Ponosni, da so tolminski rodovi vrgli na oltar resnice in pravice toliko žrtev.

Naj mi Tolminci oprostijo, ker sem se tako izkašljal. Včasih mi je to kar nekakšna potreba. Toda še drugo potrebo čutim v svoji duši. Odkrivati lepoto.

Zameril bi Francetu iz Vrbe, ker ni pogledal na tolminsko stran, če bi nam Ivan Pregelj ne bi postavil spomenika, kakršnega imamo in kakršnega dežela zasluži. Preglju gre po pravici naša zahvala. Pa ne le za ta spomenik, temveč za bogati njegov književni zaklad.

Kdor mi je sledil v prejšnjih opisih, že pozna del lepote, ki jo Posočje ima. Tisti, ki se zateka v naše kraje in so mu zato kraji poznani, bo vseeno rad stopil za menoj, saj se lepote nihče ne naveliča. Omenil sem v enem teh zapisov, da se nad vasjo Zatoľmin steza na Mrzli vrh odcepi od poti v Polog in se začne nagibati na severno stran hriba nad nami, ki ni Mrzli vrh, temveč Vodel ali Uadu, če prisluhnemo Zatoľmincu. Vedno

Tolminski Migovec, pod njim Reše!j
Foto Sl. Tuta 1938

Rdeči rob in Sleme

bolj se steza poganja v strmino, dokler nismo na Počivalah. Tu je klopca in nad njo znamenje. Vaščani znamenja niso postavili v zahvalo, da je strmali konec. Pa se poseđi na tisto klopico v jasni poletni noči, ozri se okoli sebe in navzgor pa mi priznaj, da ti je srce polno radosti, miline in sreče. To iščemo in tu jo najdemo.

Vse lepši je razgled od te vrhnje poti, kot je iz one, ki teče spodaj ob Tolminki.

Vodel in Mrzli vrh tvorita greben, ki pa ni nekaj samostojnega, kot bi bilo videti s ceste, ki veže Tolmin s Kobaridom. Mrzli vrh je namreč naslonjen na Sleme, ki se tišči Rdečega roba kot pišče h koklji.

Ko smo stopili na stezo v Zatoľminu, smo vedeli še za drugo pot. To so precej široko zgradili vojaki v prvi vojni in je pomaknjena bolj za hrbet, da so po njej vozili v prve strelske jarke živež in municijo. Skrta je bila pred izstrelki italijanske vojske, ki se je zakopala na desnem bregu Soče. Na Počivalah se steza in pot združita.

Od tu dalje se pot vije po senožetih. Dolino Tolminke gledamo z višine. Venec Tolminskega Triglava nam je vedno pred očmi. Ta je naslonjen na verigo Julijskih Alp od Malega Kuka do Škrbine in še dalje do Tolminskega Migovca.

Če je v tej simfoniji prigorje kot nekak allegro, se v verigi pravih Julijcev začenja drugi stavek z adagio in preide nato v maestoso z Velikim Kukom, Velikim in Malim Bogatinom.

Na pomlad boš slišal z one strani pod Slemenom kukavico in če hočeš gledati krave, ki se pasejo po planinah, ne hodi v Bohinj. Tu jih imaš dovolj. In če ti jih planini Pretovč in Sleme ne pokažeta dovolj, pojdi dalje pod Krn. Kuhinja, Kašina in Zaslav jih imajo toliko, da se ti bo oko napaslo, če imaš rad te živali. Krave so mi bile vedno v veselje. Konji še bolj. Pa se zdaj ne pasejo več v Konjski planini pod Zaslalom. Spodrinil jih je avto, ki se pase v Perzijskem zalivu.

Počasi nas je pot pripeljala visoko pod Mrzli vrh in ker se nam ob poti smehlja studenček, ki nikoli ne usahne, si ne moremo kaj, da se ne bi ustavili ob njem na mehki gosti travici. Studenček je ohranil iz vojne koritce, kjer so napajali konje. Tod okoli je bilo vse polno barak. Stisnjene pod naravnimi zaklonišči so se vrstile druga za drugo tako, da jim sovražnikov ogenj ni prišel do živega.

Daleč gre moj spomin, če vidi tiste barake, v katerih je dišalo po gnili slami. Vse drugo so takoj odnesli ljudje, ko so se vojaki zapodili po Venetu na Piave. Nič ljudem ne zameri, saj so se starci, ženske in otroci vrnili na porušene domove goli in lačni, od koder so jih Nemci izgnali pred ofenzivo. Aprovizacije pa ni bilo toliko, da bi se lahko ljudje oblekli in nasitili.

Še so ostale nekatere od tistih barak, ko je Rokodelsko bralno društvo iz Tolmina priredilo izlet na Mrzli vrh in z njim v zvezi piknik s kozlički. Kaj je lepšega kot piknik na višini tisočaka, v harmoniji kravjih zvoncev po planinah okoli Mrzlega vrha in Slemenena. Koliko jih je bilo že takrat, komaj nekaj let po vojni! Zatoiminci so pasli kar v treh planinah: Sleme, Medrje in Črče. Doljani in Gabrci na Pretovču. Laška seč je bila planina tržanov, dokler je niso opustili v korist nekaterih Zatoimincev. Na Škalju so pasli kmetje raznih vasi. V Zagrmovcu je pasel en sam kmet iz Zatoimina. Zdaj si pa predstavljajmo, kakšen je to bil koncert in kakšno vzdušje je ustvarjal tisti dan, dan, don v vseh tonih, njim dodajmo še ves kozji in ovčji drobiž z njuno govoricco in zvončkom tin, tin.

Že so se nekateri vrnili z Mrzlega vrha v tisto kotanjico, kjer je Ahame, ki je bil duša ražnjiške umetnosti, skrbel, da so kozlički dobivali pravo barvo in je z brinjevo vejo mazal sočno meso, ko se pojavi izza vrha nenapovedana izdatna ploha. Kozličke so nametali v hipu na položena vrata v bližnji baraki. Ni bilo kaj gledati na čistočo, saj plamen razkuži meso in ni nikjer rečeno, da ne daje kravjak, kot začimba mesu, prijetnega okusa. Le pomislimo, iz kakšne prvine nastaja. Danes se za rožicami, ki jih krave rade zauživajo, podi armada zeliščarjev, ki prav gotovo ne pazijo, če se je rožica priborila na sonce skozi pogačo, ki jo je cika pustila za seboj. Da ne govorimo o kitajskih poslasticah, kot so gnila jajca in posrana lastavčija gnezda.

V gorah trajajo take nevihte, če je to poleti, zelo malo časa. Kaj kmalu so spet zaplapolali ognji in kuharji so nadaljevali z obračanjem kozličev.

V tistih letih je bilo v območju Krnskega pogorja zelo dosti katorne ali skalnih jerebov. Ej, tudi tiste katorne so že pričakovale svojo požrtjio.

Barak ni več, katorne so redke, tudi žab ne najdeš več po kalih, ki se krčijo iz leta v leto. Mrzli studenec pa je le ostal, kakršen je bil s svojim K. K. prve svetovne vojne. Tu nam bo prijalo sedeti in gledati v sosednji Rdeči rob. Bolje ga vidiš kot uro na zapestju. Rdeč je, zares je rdeč zaradi lapornega rudninskega sestava. Geologi že vedo, zakaj ga ne raznašajo v fabriko.

Če gledamo v dolino pod nami, vidimo Javorco z njeno cerkvico in nekoliko dlje planino Polog. Na nasprotni strani je Rešljevi vrh, nižje spodaj stoji vas Čadrg s spodnjim Ozidjem. Globoko spodaj teče Tolminka, ki je komaj zaznavna v objemu skal. Ko se pa ob neurju stečejo v strugo vode iz hudournikov, Tolminka izstopi iz bregov. Nekoč so kmetje računali na jesenske nalive. Ob strugi so naložili skladovnice kalovnic, potem pa čakali dežja. Pri Uhaču so pripravili »grablje«, da so brez prevoznih stroškov nalovili iz njih svoje kalovnice. Te so tržani pokupili za zimsko gretje in kuho. Včasih se je primerilo, da je voda narasla čez mero, podra »grablje« in tedaj so prišli reveži na svoj račun. Kot bi mahnil, so ob vodi stali moški z dolgimi cepini, »lajnrirji«, in iz nje pobirali nezasluženi pridelek.

Pa se vrnimo k našemu studenčku. Pospravimo svoje reči in pojdemo na Pretovč. Od tu se svet prevesi navzdol proti vasi Krn, levo navzgor pa se vzpenja steza na Mrzli vrh. Še vedno je tu svet razrit, saj je potekala fronta ravno čez vrh. Vojaki so se gledali iz jarka v jarek. Včasih so se pobijali, včasih so si voščili, vsi kristjani, božične, novoletne in velikonočne praznike ter si izmenjali darila v obliki cigaret in čokolade. Takrat ni pokalo. Takrat je vsakdo mislil na svoje drage, zamrzil puško in si želel mir.

Z vrha je krasen razgled po srednji Soški dolini in v Kot, kjer se rodi Nadiža. Okoli Mije teče na jug. Ravno v tistem Breginjskem kotu so se ob zadnjem potresu podirale bajte in so zdaj zrasle nove vasi.

Nekoč, še pred zadnjo vojno, sem srečal v zaporu nekega bivšega italijanskega podoficirja. Ko je zvedel, da sem iz Tolmina, sva si postala prijatelja. Oba sva bila politična »kriminalca«. Toliko je bil starejši od mene, da je že podiral Avstrijce, da bi rešil Trento-Trieste, kajti zanj je bilo to mesto po zaslugi propagande Trento-Trieste, Trento-Trieste kot mesto Buda-Pest. Pozneje je to zemljepisno napako popravil, toda ko je še bil na Mrzlem vrhu, je ob jasnem jutru lahko gledal v daljavi morje, ki je ležalo pred pristaniščem Trento-Trieste.

Pa sem ga le pobaral, kako je bilo tistega 24. oktobra sedemnajstega leta, ko je bil prodor. In je dejal:

»Megleno je bilo. Prejšnji dan je butalo od Stola do Menjgor, kot bi bil sodni dan. Potem je utihnilo, iz doline pa je ropotalo, da nismo vedeli, od kod tak direndaj. Pozno v jutro nismo ničesar videli. Ko pa smo le uspeli s pogledom prodrati skozi megleno ozračje, smo zagledali, kako se pomikajo tanki in kamioni proti Kobaridu.«

»Naši so prodrli pri Ročinju,« je modroval oficir. »Avstrijci itak ne morejo pri taki vodi čez reko.«

»To ni trajalo dolgo, kajti megle je bilo vedno manj in razgleda vedno več. Pa se nam pokaže prav pri Tolminu čez Sočo most na pontonih, kot pravi čudež. Resničen most, kot bi bile sanje. Tedaj ni bilo nobenega dvoma več. Iz sosednjih jarkov so pa le sekali po naši liniji in mi smo odgovarjali, kar se je dalo. Razumeli smo končno, da smo z naše strani končali prvo svetovno vojno. Sledil je poziv na vdajo in naslednji dan so nas že gnali najprej v Tolmin, nato v Cerknjo in dalje v ujetništvo.«

Z Mrzlega vrha je zelo lep razgled, tudi če leži po dolini megla. Videti je tedaj kot podolgovato jezero. Nas pa sonce greje, ko razmetava svoje žarke po gorovju Julijcev. Vsa veriga od Krna, čez Batognice, Škofič in Peski do Rdečega roba žari v prvem jutranjem ognju. Ta lepota ne more zajeti vse naše notranjosti, tako da nam spomin obnavlja sliko v poznejših letih. To je orgazem duha, edini, ki ima pravico do spomina. Ko se ozreš na drugo stran, je jezero izhlapelo in na Bučnici nad Volčami se je že pokazala cerkva, v kateri je Tone Kralj ustvaril prve umetnine. Cerkev sama je njegova arhitektonska zamisel. Mengore so iz davnih časov romarska cerkev. Prva vojna jo je do tal porušila, zato ima sedanja cerkev modern obliko. Pod njo se zrcali Soča in če nam pogled uide na levo, opazimo nad Tolminom grič Kozlov rob. Na nasprotnem knocu doline je Kobarid. Soča se tu utesni med Stol in Polovnik. Obe mesteci se nam nasmehmeta, ko se zadnje meglice stopijo v soncu in po dolini zaživi srebrna proga reke, ki se tu in tam razširi v belem produ in spremeni svoj blesk v modrino, ki je danes že velika redkost. Tu prepustim besedo Kugyju, ki nam je Sočo v svojem jeziku toda z našimi čustvi tako slikovito ponazoril.

Vsakogar zanima, da bi stopil še na sosednji vrh, na Sleme in zakaj ne, na Rdeči rob. Saj ni tako daleč. Ko zobaš češnje ali pa si med vrhovi, je zgodba vedno ista: ena vleče drugo. Požrešnost je grda stran človeka, toda če smo med vrhovi in je za užitke treba napora, je vendar takale požrešnost neko razbremenilno dejstvo.

Spust na sedlo med Mrzlim vrhom in Vodelom je kaj kratek sprehod. Ampak to sedlo, to sedlo! O njem sanjam z odprtimi očmi, naj je poletje ali zima, ko zadobi pokrajina čisto novo obličje. Če si sam ali v družbi, ne more ti biti dolgčas. Tu lahko sanjariš na soncu in pripravljajš koži drugačno barvo. Tu te ne brigajo kazalci na uri. Tu smučaš v vse smeri, ko je snega dovolj. Tu ni sovraštva in sebičnosti. Kaj hočeš več od življenja?

Udobna steza na Pretovč in nato v reber po Slemenu navzgor je zabava. Ko pa si stopil na teme tega hriba, se odkrij, ker je zemlja napojena s krvjo partizanov, ki se niso spraševali, »koliko bom od tega imel?«, temveč jih je čist ideal pripeljal na postojanke, ki jih za ceno lastnega življenja niso zapustili.

Kakih deset let pred temi dogodki sem pred nevihto pribežal v stan, ki ni daleč pod grebenom. Lilo je, kot zna deževati pod ostenji gora. Strele so švigale po vrhovih, kot če bi se jim mudilo izcediti iz oblakov sleherno kapljico vode. Nato se je začelo jasnit, redke kapljice so se obirale v zraku in že sem bil spet na grebenu, da nisem zamudil izrednega pojava dvojne mavrice. Razpenjali sta se iz doline Tolminke: ena proti Malemu Kuku, druga pa nekam za Kolovrat. V življenju sem videl mnogo mavric, take nikoli več, pa tudi prej ne. Zdaj pa si še predstavljamo, kako je človeku takrat, ko ima pred seboj podobo, ki jo vidi z očmi, a v istem hipu s srcem. Če se to na planini Sleme ponavlja, bi bil rad pastir zaradi užitkov, saj v življenju še ni vse, če nosiš zlikane hlače.

Pa pustimo ta razglabljanja, ki morda ne prepričujejo mladine, in stopimo po stezi navzgor med južna ostenja. Vse leto je tod cvetja kot malokje. Poleg Črne prsti je Rdeči rob tisti del Julijcev, ki bogato razdaja svojo floro. Mi rožic ne pulimo. Škoda bi jih bilo. Delajo nam veselje, kot nam ga delajo kuščarji in gamsi, ki so naši prijatelji. In ker sem že pri gamsih in tik pod navpično steno Rdečega roba, me spomin draži, da bi prikazal sličico ali bolje filmsko sceno.

S Podšolarjevimi študentom sva preštepala grebene od Krna do zadnjega sedla pod Rdečim robom, se zleknila v sočno travo in uživala rezine debelega jabolka. Tiho sva pasla oči okoli sebe. Blažen je bil mir tudi v najinih srcih. Saj po to hodimo v gore, če smo iz prave gline zgneteni. Kar v hipu se na vrhu pojavi gams. Gleda okoli sebe, postoji, prisluhne, povoha in že skoči v brezno.

»Uboga žival.«

»Kaj uboga, glej zdaj pod steno, ki se nama zdi navpična.«

In res. Kakor se kamen zavalj z višine, se odbija od stene in se sproti zaustavlja, ko drsi navzdol, je tisti gams švignil od stene po zeleni kotanji in izginil v žlebu, kamor najino oko ni seglo.

Ne bomo se mi lotili tiste navpične stene, temveč bomo obkrožili vrh na severno stran in se proglasili za srečne ljudi, ki jih žal Rdeči rob ne vidi vsak dan. Je že tako. Moraš že imeti nekaj več od tistega, ki gre na Veliki Klek samo zato, da se povzdigne med ljubitelji tihe sreče. Na Rdečem robu ta tiha sreča domuje.

ČE JE DEŽJA PREVEČ

Iz cikla »Nepregledna Slovenija«

Dr. FRANTIŠEK BENHART

Gospodinja mi je rekla, da grem v Čepovan lahko z mlekarnjem. Samo da bo zgodaj zjutraj, ob štirih bo treba vstati. Zakaj pa ne, bo vsaj dan daljši.

In tako zapuščam razmočene Lokve zgodaj zjutraj z majčkenim mlekarskim tovornjakom, ki sem ga ujel na cesti v zadnjem trenutku, in se v duhu zahvaljujem gospodnji penziona za nasvet. Mlekar je fejest fant in prav žal mu je, da me ne more peljati še naprej do mojega cilja, kamor sem se bil namenil, ne sluteč, kje bom ta dan končal. V Čepovanu se torej poslovim od ljubeznivega mlekarja in sončno jutro me pelje gor po vojaški cesti v Lokovec. Prej pa se še zanimam, kje je v Čepovanu žaga, iz katere — baje — prihajajo ob velikem deževju s podzemeljsko vodo deske do Babje jame v Gorenjem Logu pri Mostu na Soči, se pravi več kot deset kilometrov zračne črte. Čepovan pa je preveč raztegnjen: do žage nisem prišel, hkrati pa, žal, tudi ne do razjasnitve glede dvomljivih prometnih poti čepovanskih desk. Nisem pa bil prikrajšan za »zgodovinski« Čepovan — stopinje zadnje vojne se na več mestih kar same ponujajo popotnikovemu pogledu. Na vaškem pokopališču se lahko ustavim nad grobnico partizanskih junakov, o katerih bom šele čez nekaj let bral v Ukani Toneta Svetine, češki bralci pa še pozneje, ko bom ta roman prevedel.

In že stopam gor po vojaški cesti. Hitro se dvigam nad Čepovanski dol in nadaljujem svojo »raziskavo« te prečudne zakrasele doline iz prejšnjega dne, ko sem jo gledal iz druge, lokvarske strani in kot začaran strmel v njen čudni privid: več kilometrov na daleč nič gozdov, nič vode, nič ljudi, samo nekaj tu pa tam raztresenih dreves in hiš pa vijugasta cestica — po nji pa se je pravkar počasi, počasi pomikala škatlica-avtobus, bolj podobna igrački kot prometnemu sredstvu, vendar živo je pa le! Ta polžji premik mi je pomagal nazaj na stvarna tla, toda prav zaradi svoje počasnosti mi ni mogel odgovoriti na zagonetno vprašanje, v katero smer se dolina pravzaprav nagiblje. Zdaj torej gledam Čepovanski dol iz druge, lokovške strani, in šele zemljevid mi pomaga iz zagate: dolina je nagnjena obratno, kakor se zdi, namreč »gor«, proti Grgárju, ki je skrit za njenim spodnjim pragom.

Temu naj rečem doživetje pokrajine! Še sreča, da bom šele pozneje kje bral, da imajo nekateri strokovnjaki ta dol za najizrazitejši primer suhe zakrasele doline in da je tu včasih, še v predglacialni dobi, tekla reka, mogoče Soča. Tako je Čepovanski dol ostal zame čudo, ki sem se srečal z njim po lastni »zaslugi« in na lastno odgovornost. Iz Čepovana v Lokovec je, kot pišejo, dva kilometra. Ampak odkod pa kam, če je Čepovan raztegnjen najmanj pet kilometrov vzdolž doline in Lokovec raztresen celo na dvajset kilometrov? Končno, ni važno. Važno je, da sem na Banjšicah in da se po daljšem deževju obeta dan za radovedno pešačenje. Prvi vtis iz Lokovca: nepreglednost. Nič ne veš, kje je, kod se gre v center vasi — če ga sploh ima. Kmalu ne veš, iz katere smeri si prišel, kmalu ne veš, kje je sever in jug. Tu pa tam hiša, tu pa tam

Znamenje ob stari cesti
v Čepovan

Foto dr. F. Benhart

gozdiček, grmovje, skupina dreves, tu pa tam grbina, grič, hrib. In povsod, povsod kamen, skale.

Kaj vem, morda prav zaradi občutka nekakšne izgubljenosti napredam pogovor z domačini in tako, na trojanski način, poskušam brez odlašanja premagati neznanke Lokovec. Krožim po horizontalno in vertikalno zverženih lokovških poteh in stezah, na več mestih se pojavljam že drugič pa se mi potem zdi, kot da prihajam domov; tudi moji najnovejši znanci me večinoma sprejemajo tako, nezaupljivo, ki sem jo videl v nekaterih očeh ob prvem srečanju, se je porazgubila. Vsaj vtis imam takšen. Teh najnovejših znancev pa je — na mah pravzaprav — več kot v kateri koli drugi slovenski vasi doslej ali poslej. Takoj na začetku vasi, kar na cesti, šolarka, ki je ni nič sram. V gostilni štirje mladi delavci, zgovorni in veseli, čeprav jih je že zaznamovalo naporno delo v žebljarskem vignju, kamor me potlej peljejo. Na pljučih bolna, še razmeroma mlada gospa s fantkom, paseta borno kravico. Kmet, ki se je ponosno pustil slikati s svojim lepim, a hudim psom; še zdaj bi se mu moral zahvaliti za pristne besede o tem, kako težko je pridobivati kruh iz kamenja. Pa družina iz precej oddaljene hiše izpod hriba Bojnika, pa stari žebjar, ki sta mu zgovornejši težki, pretežki roki kot zarasla grenka usta, pa njegova kljub vseh težavam menda vedno nasmejana žena in njuna lepa hčerkica, na kateri takoj vidiš, da bo kmalu z veseljem — kaj drugega ji preostaja? — poletela kot ptička iz gnezdeca, sicer prav prijetno urejenega, v boljši in lažji svet.

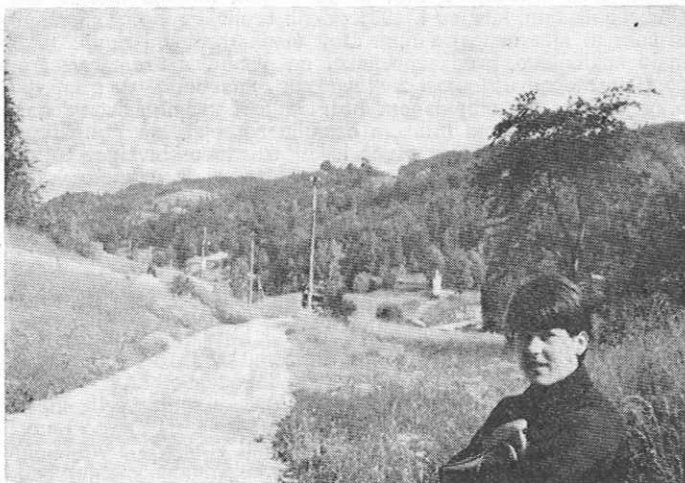
To pa še niso vsi moji lokovški znanci. In vsi, vsi, četudi molče, izpričujejo prav neveselo sporočilo o življenju v tukajšnjem kraju. Saj pa tudi Lokovec premore zdaj komaj polovico prebivalstva izpred šestdesetih let. Včasih je živelo kovaštvo menda pri vsaki hiši, zdaj je ostala ena sama skupna delavnica, pa še ta je za nič, kot pravijo. Zemlja — kamen da kvečjemu krompir. Kdo bi se čudil, če mladi bežijo? Res pa je, da ima ta trda, skopa pokrajina tudi poseben čar, da si je tudi pro futuro ne moreš zamisliti brez ljudi.

Ta čar je verjetno omamil tudi mene, sicer se ne bi moglo zgoditi, da bi ne zaznal sprememb na dopoldanskem, skraja tako prikupnem, obetavnem nebu. Tako sem se iz Lokovca — več tukajšnjih naslovov imam že v žepu — odpravil proti Banjšicam in še naprej: v Bate, Grgar. In šele zdaj, spotoma, ugotavljam, da se bom prav gotovo tudi tu, na brezvodni Banjški planoti srečal z vodo kot prejšnje dni v Trnovskem gozdu. In res, že se ulije ploha. Toda ne navadna, taka, ki naglo pride pa naglo odide kot velika jeza, pač pa dolgotrajna, večurna, neusmiljena: pod dežnikom grem in plašč imam, pa sem kmalu skoz in skoz premočen. Ampak mokrote se lahko navadiš in ni potem nič tako strašnega. Hudo pa je, če te takšna ploha izključi iz stvarnih razsežnosti in postaneš prej ali slej le nekakšna naprava: dežnik, dve nogi, peščena cesta — samo ta se pravzaprav premika, vsaj na oči, ki zgubljeno gledajo, medtem ko vse drugo ostaja za zaveso, za tem vodenim zidom, za to mejo iz plohe in naliva.

Grem in grem, in ko ne verjamem več, da se bo ta hoja sploh kdaj končala, se znajdem spet v človeškem svetu in ugotavljam, da nisem v Banjšicah, ampak v Kalu nad Kanalom — nekje v gozdu mi je torej ušel odcepek ceste in sem se napotil v nasprotno smer. Ne preostane mi nič drugega, kot da se odrečem Banjšicam in njihovim dvajsetim zaselkom, prav tako pa sosednim Batam in zapuščenemu, šestdeset let staremu vojaškemu pokopališču, kjer počiva več kakor pet tisoč neznanih avstrijskih vojakov, in

V šolo hodi in nič je ni sram. Pa bo ostala v Lokovcu?

Foto dr. F. Benhart

tudi grgarski kotlini, ki me je mikala, se pravi kraj Grgár, predvsem kot rojstna vas pesnika Mateja Bora, in radoveden sem bil tudi na spomenik »grgárske Bernadette«, pastirice Uršule Frligoj, zaradi katere so verjetno nekoč zgradili romarsko pot na Skalnico — Sveto goro.

Na Kalu je seveda moja prva pot v gostilno, tu pa mi kmalu postane nerodno, ker se je okoli mene na tleh nacedila luža. Vprašam za prenočišče — ni ga; mogoče bo v drugi gostilni? Tam ga tudi ni, svetujejo mi pa neko gospo v nadstropni hiši v bližini pokopališča. No, dobro, mi pravi gospa, čaja pa mi skuhati ne more, ni časa; če pa še greste ven, ob sedmih, pravi, morate biti nazaj. Na nebo se je medtem spet prebilo predvečerno sonce in jaz bi bil ga rad izkoristil, da me vsaj malo posuši.

In spet grem, grem, v nogah imam vso Banjško planoto od Čepovana sem, grem po kolovozu med pašniki gor h gozdu. Čudna mešanica vonjav — trave, kravji iztrebki, dim iz hiš spodaj, moja mokrota, vse to na soncu — in polagoma se v meni zbuja koncentracija novih moči.

Tako čudna, obenem pa čudno lepa pokrajina, si pravim. Če bi šel še nekaj kilometrov naprej proti severu, v večjo nadmorsko višino pri Tolminskem in Kanalskem Lomu, bi moral imeti lep razgled hkrati na Julijce, v dolino Soče in obenem Idrijce. Kako da ti kraji niso turistično sploh nič prebujeni? Včasih, tako so mi povedali, je bilo v teh vaseh mnogo več gostiln in več zanimanja za tovrstni vir preživljanja. Res je sicer, da Sloveniji ne manjka ne lepih razgledov ne raznolikih jam in drugih zanimivih kraških pojavov, toda tale planota v svoji neskončni oblikovni razgibanosti gotovo spada med tista območja slovenske dežele, ki jih bo treba šele odkriti in jim dati priložnost, da — predvsem v turističnem pogledu — uveljavijo svojo samosvoj posebnost.

Za silo posušen in za silo spočit se zgodaj zjutraj v naglici poslavljam od Kala. V delavskem avtobusu sprejemem še zadnji »informaciji« o banjški stvarnosti: Gospa iz nadstropne hiše pri pokopališču je vdova po nekdanjem italijanskem županu na Kalu, malo zagrenela, pa zato ne kuha rada čaja; in: pravkar se peljemo čez Kanalski vrh in smo blizu do zdaj najgloblje slovenske jame Jazben (globina 365 metrov).

Banjšic pa še ni konec: vlak v Plave, odtod avtobus šest kilometrov gor v Vrhovlje, vstopno vas v goriška Brda. Kakšno čudo! Kakšna razlika, Banjška planota in Brda! In oboje tako blizu skupaj: če bi zgradili višinski most čez dolino Soče, iz Banjšic na Brda, na primer od Svete gore do Sabotina, kjer bi bil padec skoraj nezaten, bi prišli z avtom v slabih dveh minutah v popolnoma drugačen svet, iz kamenitega, revnega sveta v svet rodovitne zemlje in izobilja. Kakšno fantastično presenečenje za nepoučenega avtomobilista!

Res ne vem, kje drugje — v tako raznoliki Sloveniji — bi se mogli srečati s tako — lahko bi rekel — absolutnimi spremembami, s takšnim grmadenjem kontrastov, in to brez običajnih »mezzo-položajev« — na razmeroma zelo majhnem zemeljskem prostoru; upoštevati namreč moramo še spet drugačne, svojevrstne sosedne pokrajine: Tolminsko, Trnovski gozd, osrednje Goriško. V bistvu je to značilno za vso Slovenijo, in seveda je v vsem tem globoka vzročnost in zakonitost, ki bi sama na sebi zaslužila posebno načelno obravnavo. Toda v to se danes ne bom spuščal. Izpovedati hočem svoje srečanje z briško deželico, ki mi jo je že več zanesljivih Slovencev, med njimi tudi pisatelj Ciril Kosmač, priporočilo kot najlepši kotiček Slovenije.

Vsako prvo srečanje z Brdi bi po mojem mnenju moralo biti na vrhu Mejnika nad Gonjačami, tam, kjer so l. 1955 odkrili bronast reliefni spomenik v zadnji vojski padlim Bricem in kjer skupaj z njim stoji visok razgledni stolp: tu imaš, če ti je vreme le malo naklonjeno, pred sabo kakor na dlani vsa Brda v vsej pravljici zunanji razigranosti in močno utripajoči življenjskosti. Posebno — v primerjavi z Banjško planoto — prav bode v oči obljudenost Brd: če je banjških vasi vsega skupaj dvanajst, jih na manj kot polovičnem briškem ozemlju našteješ kar petinštirideset, seveda prej vasic kakor vasi, saj je krajev z več kakor tri sto prebivalcev tu samo pet, z manj kot sto prebivalci pa jih je dvaindvajset (pri čemer ne jemljem v poštev zaselkov, nekatere vasi jih imajo tudi do deset).

Drugo, s čimer se opaja pogled iz razglednega stolpa na Mejniku, je slikovitost Brd: hribčki, dolinice, gozdčki, sadovnjaki, vinogradi. Moj obisk je sicer že prepozen, da bi se bil lahko neposredno prepričal o lepoti te deželice v cvetju, toda tudi zdaj sem očaran: kakor da poslušam nepozabno simfonijo, se mi zdi, ki me bo spremljala še potem, ko bo koncert zdavnaj končan.

Ampak Brda so očarljiva tudi prav od blizu, ne samo iz razglednega stolpa. Mislil sem, da jih bom prehodil križem kražem, ko so tako majhna, toda tudi tu je odločalo vreme. Na srečo. Kajti če bi tekal od Podsabotina do Golega brda, od Slapnika do Plešiva, bi se prvič le zelo utrudil, saj Brda s svojo vertikalno razčlenjenostjo spet niso tako nezaten majhna, drugič pa bi bilo škoda, da bi vso tisto briško raznolikost samo — predirjal. Tako pa sem poskušal ravnati v skladu z vremenom, ki je vsekakor, v primerjavi s Trnovskim gozdom in Banjšicami, mnogo manj »vododajno«.

Čeprav sem bolna, kravo
še pasem

Foto dr. F. Benhart

Čeprav so Brda razmeroma bogata, ostaja tu življenje še v mnogočem bolj tradicionalno. To se dobro vidi že na zunanjsčini: v starinski arhitekturi prezidanih hiš (novih, razen šolskih poslopij, skoraj nisem videl), v starinski podobi orodja, posodja itp. To se vidi tudi v načinu življenja, v posebnostih kuhinje, v ohranjenih starih ljudskih navadah in tudi v govoru. Takoj pa moram poudariti, da se obenem — že na zunaj — vidi, da Briči kljub temu niso konzervativci, prav narobe: Le kolikokrat sem na starih hišah ves ginjen bral napise še iz vojnih časov: ŽIVEL TITO in TUKAJ SMO SLOVENC!

O žrtvah briških ljudi v zadnji vojni berem na spomenikih, še več pa zvem v razgovorih z domačini. Posebno zanimivo srečanje me čaka v Medani, v rojstni hiši pesnika Alojza Gradnika. Njegov brat Jože me je pozdravil z imenitnim orehovcem domače proizvodnje. Veliko mi je pripovedoval o bratu pesniku, o boju Bricev in tudi o sebi samem: včasih je bil medanski župan, zaradi slovenskega besedila na občinski tabli pa so ga Italijani odstranili in med zadnjo vojsko se je moral dnevno javljati na policiji (listam v tistem zvezku s policijskimi žigi). Eden izmed njegovih prednikov, Janez Gradnik, je izgubil glavo kot vodja kmečkega upora leta 1713, kar je prišlo tudi v leposlovje (Pregelj, Gradnik). Od gostoljubne Medane se poslavljam na pokopališču, ki je tik Gradnikove domačije, že v bližini italijanske meje. »Rad bom počival tam kraj naše hiše, na tisti njivi, kjer le smrt jo orje«, berem na spomeniku pesnika, ki tu počiva od leta 1967. Starinskost Brd izpričujejo tudi cerkve in gradovi, ki jih je tu res obilo. Posebno dragocene so freske pri sv. Andreju na Vrhovlju pri Kožbani, katerih kopije so bile na razstavi srednjeveških fresk v Londonu in Parizu; videl jih žal nisem, kajti v ta kraj nisem prišel. Zato pa sem na drugem koncu Brd prav dobro »raziskal« Kojško. V tukajšnji gostilni — kot dan prej v Dobrovem — imam prenočišče, čeprav malo čudno: v svojo sobico moram skozi sobo dveh možakarjev, ki sta preštevala denar, kadarkoli sem šel mimo. Gledala sta me, da me je bilo skoraj strah. (Njiju pa morda še bolj.) Pred večerjo sem šel še v Hum in Snežatno, iz Snežatnega pa me je gnala nevihta čez drn in strn nazaj gor v Kojško. Kojščansko jutro pa je bilo potem bolj milo in umito. Gor k svetemu Križu gre z mano mladi župnik, pokaže mi vse, kar je zanimivo: freske, lesene kipe na oltarjih, opozori me, da je cerkveni stolp pravzaprav zadnji ohranjeni od štirih trdnjavskih stolpov nekdanjega protiturškega gradu Tabora. — Proti poldnevu je šlo, ko sem pešačil po cesti proti Kozani in Vipolžam, ki sta največja briška kraja. Zdajci ob meni ustavi mopedist, ki se pelje v isto smer; pogledam — prijazni mladi župnik je iz Kojškega, vabi me, da se lahko peljem z njim. Zakaj ne! Zdaj je mlekar, sicer župnik — zakaj ne? Povrhu pa zvem za kozansko muzikaličnost in dovtipnost, pa o šegah in navadah.

Pešačenje je izvrstna in koristna stvar ne le za zdravje: greš, kadarkoli se lahko ustaviš — na primer pri Dobrovem, v središču Brd, da poiščeš s pogledom travnik, kjer je spomladi 1869 utegnil biti prvi slovenski narodni tabor, ali pa pri Fojani, da se malo zlekneš v travo ob kolovozu v Barbano in te prideta graničarja ljubeznivo opozorit, da si že preblizu državne meje, da bo zato bolje, če se napotiš nazaj, saj zagotovo nisi dvolastnik kot vsi prebivalci Barbane, pa še ti uporabljajo obmejni blok v Neblem, ne pa kar tu. Veselo pešačim tudi v Vipolžah in neposredni okolici. Tako si temeljito ogledam oba vipolška gradova, starega, ki mu pravijo »najlepša slovenska vila«, ki pa je zdaj zanemarjen in funkcionira kot gostišče in skladišče vina, in novega na drugem koncu starega parka, kjer imajo danes pisarne in stanovanja. Seveda, pomislim, tudi tukaj bi bilo treba malo podjetosti (pa denarja) in bi Vipolže kar kmalu turistično zaslovene.

Na prigrizek grem rajši v majhno zasebno gostilnico spodaj. Za nameček mi gospodinja sama prinese krožnik sijajnih svežih češenj. Spomni me s tem na mlado, lepo Briko iz Kosmačevega Pomladnega dne: odtod je hodila čez Banjško planoto in ob Kosmačevi rojstni hiši bogve kam še naprej s košaro nabreklih, rdečih češenj. Danes, mi pripoveduje gospa, ima tu skoraj vsak svoj avto, sadje vozijo na trg tudi v precej oddaljena mesta.

Vipolže so moja zadnja briška vas. V avtobusu, ki me pelje v Novo Gorico, se zapredem v govor s sosedo: obožuje idiliko Brd in zaradi flore tudi Trnovski gozd.

TRI ZIMSKE

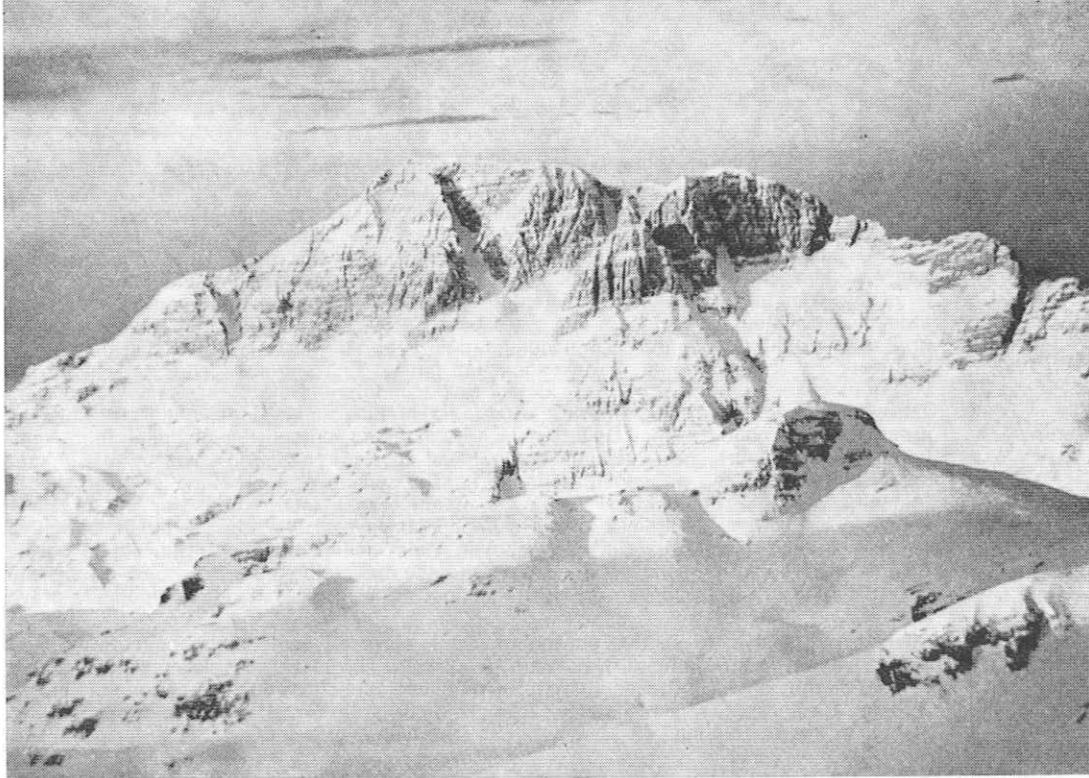
BORIS MLEKUŽ

I.

Pod Hudim Vrščem sem nataknil smuči in v rahlem spustu prečil na rob dolgega hrbita, ki se vleče proti Konjcu. Odprl se mi je razgled na rajski svet kaninskih dolin, dolinic in globeli, ves odet v debelo odejo decembrskega snega. Skoraj naravnost pred menoj je kipela v nebo široka piramida Laške Planje. S te strani nisem mogel videti grape, ki prereže njeno severno steno od vrha do vznožja. Samo slutil sem jo za grebenom in videl njen široki iztek v zatrepu med Laško Planjo in Črnim Voglom. Začuda sem grapo opazil in občudoval šele pred nekaj dnevi z vrha Kanina. Bernard mi jo je pokazal. Že v tistem trenutku sem si zaželel, da bi se po njej povzpел na vrh Laške Planje. Bernarda danes ni z menoj, nima časa. Pa sem prišel sam.

Odličen sneg in topli sončni žarki, ki so mehčali južna pobočja pod grebeni Kanina, so me tako prevzeli, da sem kar prehitro prismočal pod grapo. Še kratek vzpon s smučmi, potem pa sem jih ob samotni veliki skali, ki je štrlela iz snega, zabodel v sneg. Odložim odvečno opremo. Tiho si navezujem dereze, popravim še to in ono. Okoli mene tišina, ki jo tu pa tam zmoti le zamolkel padec ledu, ki ga je sonce odtajalo v stenah Črnega Vogla nad menoj.

Pod grapo sem. Kar nekam razočaran, tako strma je bila videti s Kanina, sedaj pa je druga slika, druge polovice ne vidim dobro. Mogoče bo tam šlo »bolj zares«. Polagoma v enakomernem ritmu se vzpenjam. Sneg je dober. Strmina polagoma narašča. Vzpon postaja pravi užitek. Grapa se zoži. Ob levi strani grape se pne v nebo strm stolp, ki se više prelomi in nasloni na steno. Vrh tega stolpa že vidim konec grape, vendar pa to še ni vršni greben. Kako je tam gori? Ali bo šlo brez težav? Te misli se mi podijo po glavi, ko duškam in sopem kot star kovaški meh, saj sem res zdiviljal. Grem dalje. Strmina je tu že kar lepa, pa tudi globina pod menoj. Nič kaj prijetno se ne bi bilo zapeljati po tej drči navzdol. Konice derez, cepin in kladiovo me povezujejo s steno, ko premagujem zadnje metre pod vrhom stolpa. Tu je bilo do sedaj najbolj strmo. Prevzamejo me tisti resnični in pristni občutki povezanosti s steno, ki jim ni primere. Nad menoj tako zaželeni rob stene, pod menoj mračna globina, za menoj moja sled. Korak za korakom, meter za metrom, nič ti ni podarjenega, vse je tako, kot je naredila природа — resnično. Tega si želim, po tem hrepenim. Pa ne da bi naravno nadvladal, da bi steni pokazal svojo moč, ki je v primeri z njo ničeva. Želim le znova in znova spoznavati resnično resničnost. Ali sem ji pripravljen zreti v njen neizumetničeni obraz? Na vrhu stolpa se na ravnem prostorčku odpočijem. Ozrem se za izstopom na vršni greben. Ugotovim, da ne bo prav nič težkega. Le zgoraj se bo treba umakniti ogromni opasti bolj desno. Spomnim se na rek, ki sem ga slišal od prijateljev: »Alpinist je človek, ki išče težave in je vesel, če jih ne najde!« Za ta trenutek se zdi meni ravno

Vrh Laške Planje s Peči

Foto Boris Mlekuž

pravšen. Nič težkega ni ta plezarija, a je hkrati pravi »cukrček« v severni steni Laške Planje. Vzpnem se navzgor in čez nekaj minut že prečim desno pod opastjo in izstopim na sončni greben. Izstopil sem skoraj na vrh.

Okoli mene obilica sonca, vpijoča modrina zimskega neba, v daljavi oboževane domače gore, globoko spodaj zavita v prosojne meglice v trdi senčni zimi Rezija. Po grebenu se spustim v sedlo in dalje v zatrep do smučl. V zgodnjem popoldnevu se spustim pod Skednjem na Gozdec in ujamem zadnjo vožnjo kaninske žičnice, ki me v rdeči lupini popelje v dolino.

II.

»Kot stena Kogla,« vzklikne Franci, ko v ranem jutru zreva z Mangrtske planine v kopno steno Ruše. Kar ne more se je nagledati in že govori, kje vse bi se dalo kaj zlesti. Po zamrznjenem snegu sva hitro pod steno, težko otovorjena z železjem za prvenstveni podvig. Iščeva najino smer v steni: »Tamle je preveč krušljivo, to je pa pravi šoder, pa še rušje, tamle je moker previsen kamen, tisti previsli niso nič domači,« sva komentirala, dopolnjevala drug drugega in prišla že na skrajni desni rob stene. Tu pa se nenadoma pojavi grapa, ki jo zgoraj zapira kamin, dlje pa nisva videla. To bo čisto naravna smer v deviški steni. Spodaj gre po snegu, nato po levem razbitem skalnem rebbru grape. Spolzek kaminček v koncu grape je sploh najtežja stvar in gora železja, vrvice, stremena pa še nahrbtnika so nama v veliko napoto, ko se rineva skozenj. V približno tričetrt ure sva na robu stene. Na vrhu se samo gledava in si verjetno misliva isto, kajti v naslednjem trenutku planeva v gromki smeh. Opremljena in navdušena za »super« novo smer sva zlezla tale, tale...

Franci se v hipu zresni: »Greva nazaj pod steno, zdaj bova pa eno ta pravo stvar splezala,« in že pospravlja opremo v nahrbtnik.

»Franci, a veš, kaj je rekel Kugy — najlepši v gorah so počitki — jaz pa še dodajam — in toplo soncece —«, ga odvracam od te misli, saj sem prav razočaran nad tole sténico, le priznam mu ne tega. Kot je bil prej navdušen za »orng« stvar, tako se sedaj Franci razneži, ko pogleda v nebo kipečo vršno kupolo Mangrta, ki se koplje v april-skem soncu. »Veš, Boris, ti pa včasih tudi kaj pogruntaš,« se mi Franci zareži v odgovor. Tisti počitek je bil potem dolg in prijeten, prijatelji nama pa še sedaj ne prizanašajo: »A, ona dva, ki sta zlezla tisto super trojko v Ruši.«

III.

Obupno me zebe v prste na rokah. Sploh nimam občutka za oprimek. Slabo stojim v odurnih poledenelih ploščah, ki niso tako strme, kot so spolzke in mrzle. Visoko nad seboj otipam »prijem in pol«, ki me tako razveseli, da pozabim na mraz. Potegnem se navzgor. Najdem dober stop za levo, nato še za desno nogo. Sedaj vsaj dobro stojim. Plošč še ni konec, a lepa poklina sprejme vase dober klin, skala pa mi postreže s pravo obilico razčlemb. Uredim si stojišče na majhni prižnici konec plošč in prijatelj že leze za menoj. Nekaj metrov više se v soncu koplje ves osrednji del stene, jaz pa monotono vlečem vrv skozi premrle prste in kar zavidam tovarišu, ki bo prvi prilezel do sonca. Bernard nadaljuje desno od stojišča in se mi skrjuje za rob. Vrv ne teče več. Ali se greje na soncu, jaz pa naj tu zmrzujem? Ne! Verjetno je že v tistem grdem krušljivem svetu, ki je pravi kamnolom. Najprej kamenček in potem zahrešči. »Pazi! Kamen!« slišim od zgoraj. Pa ni bilo nič hudega, saj Bernard pleza precej bolj desno od mene. Dokler se ni vrv iztekla, sem potem poslušal tisto »gnilobno« pesem šodra, čez katerega se je basal tovariš. Naslednji raztežaj je bil spet moj. Bilo je lažje. Ko pa sem prečil čez snežno vesino pod krušljivo preveso, se je ta čudno majala z mano vred. V prevesi nisem mogel zabiti klina. Ker pa je bila v sencí, je led užugal krušljivost in vse skupaj lepo povezal v celoto, ki me je ubogljivo spustila čez. Varujem prijatelja nad seboj in lovim zadnje sončne žarke, saj je gornja tretjina smeri spet v sencí. V majhnem sedelcu na meji sonca in sence mi ni bilo prav nič lepo pri srcu, ko sem se vdrl v puhast pršič in zlezal kot tam spodaj v pravo ledenico.

Strmina popušča in le še dva snežna raztežaja sta pred nama. Zebe naju. Bernard si obleče veston. Jaz ga nimam. Natakneš si rokavice, pa jih že po nekaj metrih snamem saj ne morem nič prijeti. Zadnji raztežaj naju vodi po plitvi dolinici naravnost na vrh Jelenka. Še korak. Obljibe me sonce. Zavriskam! Prijatelj kar pridrvi za menoj. Stisneva si roki in sva zadovoljna.

P. S.: Zapisí so nastali na osnovi zimskih vzponov, ki smo jih Bovčani opravili v preteklih zimah, in sicer: Grapa v Laški Planji (Kanin), Grapa v Ruši (Mangrt) in Majska smer v Jelenku (Vratni Vrh — Kanin).

OJ BOŽIME TELÉ DOLINCE

JOŽE MEDVEŠČEK

Čez Livek, po Nadiški dolini in pod Brdi skozi Krmin in Čedad so hiteli planinci. Kjer se beneške dolince pod Špjetrom in Ažlo odprejo v Furlanijo, rečice Arbeč, Áborna in Kôzica pa združene izlijejo v Nadižo, so postalí. Pomahali so očancu Matajurju v pozdrav. Poiskali so na kartah pot, pogledali na kažipote in zapeljali po Rečanski dolini v Hlodič. Tam so jih pričakali prijatelji iz Beneškega planinskega društva. Sosede iz Kobarida, Tolmina in Nove Gorice so povabili v goste, da se bodo spoznali med seboj in da bodo gostje planinci iz Posočja spoznali svet za mejo.

Benečani so povedali gostom, da v Benečiji nimajo »velicîh briegi«, zato jih bodo popejlali skozi Topolovo na Sveti Martin. Udarili so kar po lepi asfaltni cesti v breg. Trdi asfalt ni prijal gozdarjem. Z njega so zavili na staro stezo, ki je bila do nedavna glavna pot iz hribovskega Topolovega v dolino. Veselo, lahkîh korakov so stopali posoški planinci po že precej zarasli mehki poti. Tudi za Benečane je bila pot sedaj mehka. Sedaj. Ni pa bila mehka prej, ko so po njej nosili na »harbatu« v dolino pridelke ali ko so se vračali z nakupljenim blagom v breg.

Steza je privedla iz gozda. Planinci so zagledali Kolovratova zaobljena pobočja. V strmini se je prikazala vas. Skromni a lepi beneškoslovenski domovi se držijo tesno skupaj, kot bi se bali, da zdrsnejo v dolino. Hiše so druga ob drugi. Ozke kamnite poti so speljane med njimi. Škoda, da je toliko hiš praznih. Čudno to ni. Cesta je prišla do vasi prepozno. Strmine okrog vasi so za preživljanje prerevne. To je vas Topolovo. Domačini izgovarjajo: Topoluóve.

»Da ne pomeni to Tam v Poloze ali v Pologe?« so se delali gostje brž učene. Res ni nikjer videti kakšnih topolov. V pobočju pod Svetim Martinom raste kostanj. Cel gozd kostanjevih dreves je tam. Gostitelji so ovrgli namišljeno učenost gostov. Razložili

Topolovo

Foto J. Medvešček

so jim, od kod je dobila vas ime. Dobila ga je prav od topolov. Teh je bilo nekoč vse polno. Sekali so jih in ker ni bilo primerne poti, da bi jih lahko spravili v dolino — še ob Kôzici je bila pot slaba — so jih kar doma na roke razžagali v deske. Šele te so lahko šle v svet. Hlodič spodaj v dolini ima ime podobnega izvora. Tja so spuščali hlode z okoliških strmin. Zato se prav reče Hlodič in ne Klodič, kot se včasih sliši. Klodič pravijo Italijani, ki jim glas h ne gre z jezika. Pišejo pa Italijani po njihovo Clodig, da ga naš človek še teže najde.

Za podobno modrovanje ni bilo več časa. Planince so sprejeli vaščani:

»Kaj ste Slovenci?«

»Smo. Kako da ne?«

»In harmoniko nesete. Ali boste tudi zagodli?«

»Bomo. Seveda bomo zagodli.«

»Joj! Bravo planinci! Bravi alpini! Kar z vami gremo!« In so šli.

Do zadnje hiše nad vasjo so spremljali planince. Tam se je zbralo staro, srednje in mlado. Vse kar je bilo živega v vasi in kar je prišlo iz beneških dolin ali od Soče. Gostje so dobili čaja za žejo in črnine za korajžo. Veseli so bili prisrčnega sprejema, Topolovci so bili veseli gostov. Vsi skupaj so bili veseli srečanja. Harmonikar je raztegnil meh. V tornju so se oglasili zvonovi. Začelo je pritrkavati. Ne. V Benečiji ne pritrkujejo. Tam škampjajo. Škampjali so na čast planinskih gostov, da je odmevalo gor v Dreko, tja v Štoblank in dol v Hlodič. Škampjali so, da so »briegovi« prisluhnili, da je prijetno zavalovalo po pobočjih zaspanca Kolovrata. Planincem bi se bilo skoraj milo storilo. Hej! Pa pravijo, da so Beneški Slovenci nezaupljivi.

Planinci bi bili ostali najraje kar v Topolovem, »takuo jim je blo ušec«. »Pa j'jau Bepič,« beneški planinski predsednik, »da j'trieba ití naprí«. Poslovili so se od prijaznih vaščanov. Čez senožeti in med kostanji jih je peljala pot. Pustili so na desni pobočja Kuka v Kolovratu, se povzpeli čez opuščeno senožet, in že so bili na cilju. Sveti Martin je ime 965 metrov visokemu vrhu v hrbtu, ki drži od Kuka proti jugu. Zahodno od tega hrpta je Sovodenjska dolina z rečico Áborno, vzhodno pa Rečanska

Počitek na cilju
Foto Jože Medvešček

mednarodni in drugi

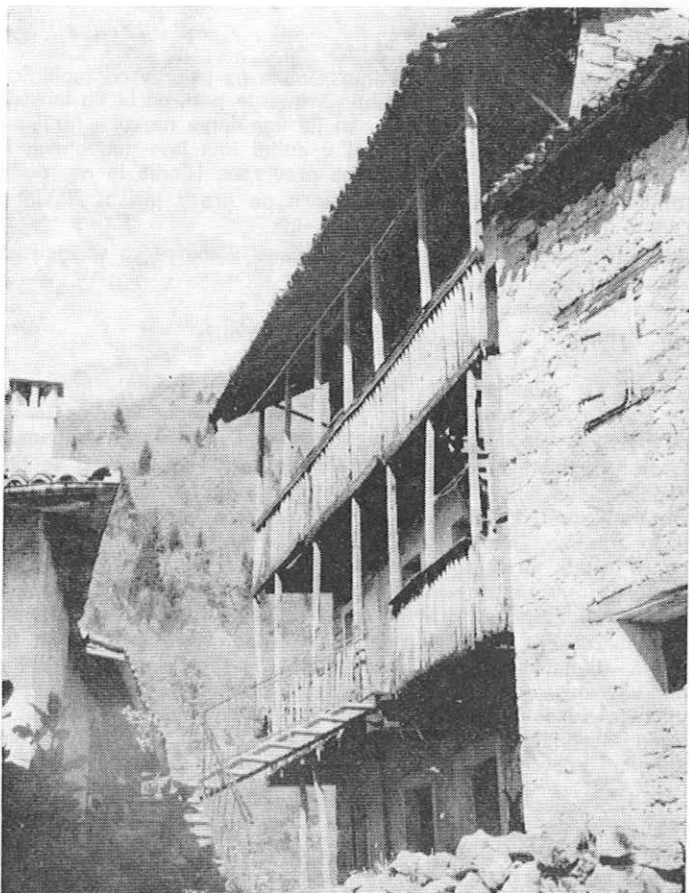
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi

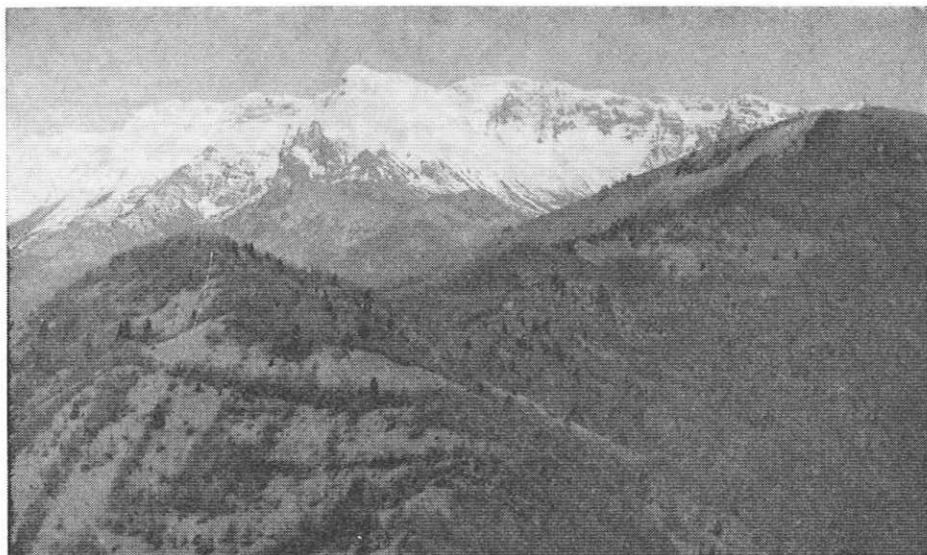
mednarodni in drugi

mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi

mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi
mednarodni in drugi

Hiša v Topolovem
Foto Jože Medvešček

Pogled iz Beneške Slovenije na Krnsko pogorje

Foto J. Medvešček

s Kôzico. Ob izteku hrbita so kraji Ažla, Št. Lenart, po domače Podutana, Gorenja in Dolenja Mjersa. Iz Rečanske doline in z ravnice pri Podutani proti jugoslovanski meji zopet valovi hribovit svet. Tam poteka od Kolovrata proti jugu druga veriga hribov. Ta se prek Huma, Stare gore in Planjave spusti v Furlanijo. Za tem hribovjem je obmejna rečica Idrija. Vasice v tem predelu so: v pobočju Kolovrata Dreka, Kras, Trinki in Kraj; pod Humom je Gorenji Tarbilj; naprej proti Stari gori pa še Dolenji Tarbilj in Srednje. V dolini od Kôzici sta še vasi Hlasta in Lijesa. Na zahodu od Svetega Martina je v dolini Sovodnje. Že blizu Livka je vas Ceplesišče. Zadnji, gorenji konec Sovodenjske doline cepi na dva dela Trčmunski hrib, ki je že obronek Matajurja. Na njem je Trčmun. Za njim, v pobočju Matajurja, je še kup vasic.

Te beneške »dolince in briegov« so božali pogledi planincev. Od Kolovrata čez Hum in Staro goro so potovali do Čedada. Poleteli so do Ivanca in se čez Matajur vedno znova vračali na Krn. Ves mogočen štrli Krn izza Livka iz zre čez Sočo v Benečijo. Saj je tudi on malo beneškoslovenski. Od Čedada se vidi in z vseh beneških »briegov«. Ko so gostitelji razkazali sosedom iz Posočja svojo deželico, so jih odvedli navzdol na sedlo Prevala. Prevala je prehod iz Rečanske v Sovodenjsko dolino. Tam je čakala lačne in žejne planince pogostitev. Pogoščeni so bili skromno a dobro, ničkako dobro. Tako dobro, kot so dobri gostitelji. Gostom so ponudili polento in klobase na žaru. Dobro je vedeti, kako se pripravi polenta na žaru. Benečani so jo skuhali že prejšnji dan. Pustili so jo, da se je malo osušila in ohladila. Sedaj jim jo je bilo treba samo razrezati na primerne rezine in jo malo popeči nad žerjavico, kot se peče ražnjiče in podobno. Ravno prav je bila zapečena, da je dobila tenko skorjico, ki je prijetno hrustljala med zobmi. Tako pripravljena polenta s klobasami je menda domača specialiteta v teh krajih. Če ni to furlanska specialiteta! Zraven tega pristoji dobro črno vino, če je. Na Prevali je bilo.

Po takšnem kosilu so se planincem razvezali jeziki. Do veljave so prišli harmonikarji in pevci. Kmalu se je zaslislala tista Oj božime.

»Oj božime telé dolince« je beneška narodna pesem. Nekoč je bila svatovska. Peli so jo, ko se je nevesta poslavljala od domače hiše. Pozneje so jo začeli peti še ob drugih dogodkih, posebno, ko so odhajali v svet za kruhom. To je bilo in je še mnogokrat. Beneška zemlja je revna. Ne more prehraniti svojih prebivalcev. Pogosto je bilo treba peti Oj božime. V prvi kitici so se poslovili od rodni dolin, v drugi od staršev, v tretji od bratov in sester in v zadnji so vzeli slovo od svojih prijateljev. Še vedno pojo Benečani to pesem. Ne samo, ko odhajajo v svet. Ko se po srečanjih z rojaki iz matične domovine razhajajo, jo vedno zapojejo. Tudi takrat na Prevali so jo zapeli. Zapeli so jo Benečani gostom in gostje Benečanom. Zapeli so jo v prvič in v drugič in še in še. Zapeli so jo, razšli se pa niso. Oj božime je otožna pesem, zato so ubrali še kakšno bolj veselo. V pozno popoldne so odmevali drežniški glasovi izpod

Besedo ima predsednik slovenskega PD v Čedadu

Foto J. Medvešček

Krna ob domačih pevcih. Ko je tonilo sonce za Ivanac, je zadnjikrat izzvenela Oj božime.

Saj res! Ivanac! Ivanac je vrh med vzhodnim delom Beneške Slovenije z nadiškimi dolinami in med zahodnim delom, kjer teče Ter. Takrat, ko bo to pisanje objavljeno v Planinskem Vestniku, če bo objavljeno, se bodo planinci iz Posočja in iz Benečije že srečali na Ivancu. Tudi pisec teh vrstic bo zraven, če bo le mogel in če ga bodo povabili seveda. Do takrat se pa le dobro držite Benečija in Benečani; pa oj božime!

(Božime — zbogom; velicih briegi — velikih hribov; na harbātu — na hrbtu; zagodlí — zaigrali; bravi alpini — pridni planinci; takuo jim je blo ušec — tako jim je bilo všeč; j'jau — je dejal, je rekel; da j'triebla ití naprí — da je treba iti naprej.)

OJ BOŽIME!

Oj božime, tele dolince,
oj božime!
Kuò težkuò, kuò težkuò
vas zapustim!

Oj božime, tata in mam'ca,
oj božime!
Kuò težkuò, kuò težkuò
vas zapustim!

Oj božime, sestre in bratje,
oj božime!
Kuò težkuò, kuò težkuò
vas zapustim!

(kuò težkuò — kako težko)

Posamezna besedila pesmi Oj božime se med seboj nekoliko razlikujejo. Navedeno je verjetno najbolj pristno.

JAMA POD RDEČO SKALO (MANGRTSKA JAMA)

IVAN KENDA — ANDREJ KRANJČ

Vrsti večjih kraških jam v našem visokogorskem svetu, med njimi sta najbolj znani Pološka jama in Jama pod Debelim vrhom, o obeh je že poročal PV, se je pred dvema letoma pridružila nova v pogorju Mangrta.

Kakor večino večjih, torej tudi zahtevnejših visokogorskih jam, so jamarji tudi Jama pod Rdečo skalo raziskovali zelo dolgo in raziskave še danes niso končane. Jama je prvi meril A. Beram leta 1923 in navaja kot celotno dolžino 35 m in ne omenja možnosti, da bi se jama še nadaljevala. Po Beramovih raziskavah je bila jama tudi opisana in je bil objavljen njen načrt v knjigi »Duemila Grotte«. Ta knjiga je tiskan italijanski kataster kraških jam, izšla je leta 1926 in zajema predvsem naše jame iz takrat okupirane Primorske in Posočja.

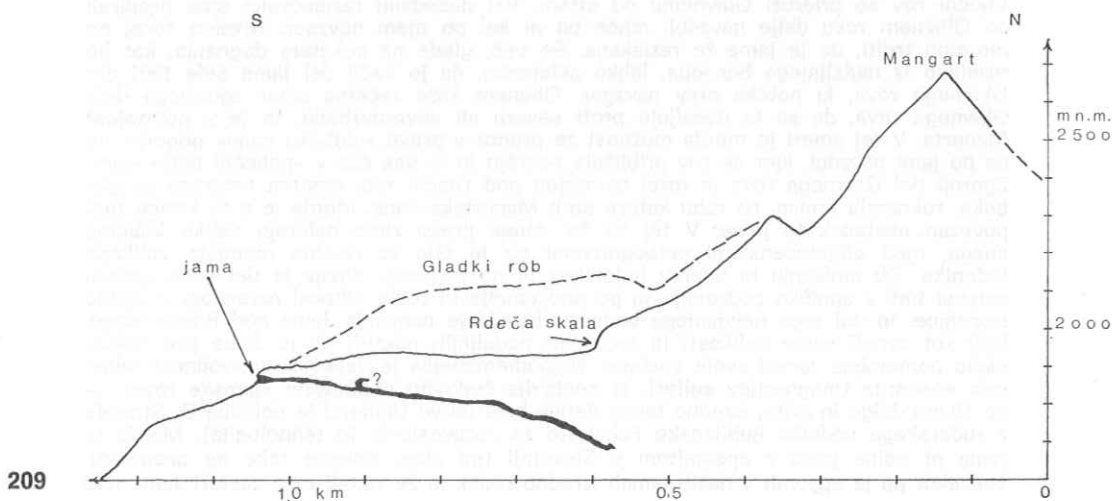
Leta 1968 sta jama ponovno obiskala Ivan Kenda, znani idrijski jamar, ki je odkril nadaljevanje v Pološki jami, in Andrej Mlekuž iz Loga pod Mangrtom. Ugotovila sta, da se jama po 35 metrih ne konča, ampak se je mogoče splaziti še naprej. Zato se je nadaljnjih raziskav lotila skupina idrijskih jamarjev v naslednjem poletju. Idrijski jamarji so prdrli do enega izmed »koncev« jame. Nadaljnje prodiranje zaradi ožine v živi skali ni bilo mogoče, zato so pričeli meriti od konca proti vhodu in to v težkih pogojih. V glavnem so se morali plaziti in plezati, povrhu pa je bil zrak še izredno suh — za jame nenavaden pojav — zato se je dvigal prah in se ljudem zažiral v usta in pljuča. Namerili so 141 m, nato pa z meritvami nehali in odšli iz jame, zaradi omejenega časa pa tudi kar domov.

In jama je spet samevala do leta 1976, ko je Ivan Kenda, tokrat kot uslužbenec Inštituta za raziskovanje krasa v Postojni, vodil terenske raziskave v zgornjem Posočju. Tokrat smo se jame lotili trije — lepo vpeljana merilna skupina — in premerili »glavni rov« od tam, kjer so končali merjenje idrijski jamarji, pa do jamskega vhoda, v dolžini 400 m. Da je jama res kar težavna, se vidi tudi iz tega, da smo za izmero teh 400 m potrebovali celih 10 ur!

Tako je Jama pod Rdečo skalo zdaj dolga 540 m, višinska razlika med najnižjo doseženo točko v jami in vhodom pa znaša že 93 m.

Naj jama še na kratko predstavim. Vhod v jama se ne odpira prav pod Rdečo skalo, ki je v jugozahodnem pobočju Mangrta, ampak pod 100—150 m visokimi stenami iz apnenca, ki se vlečejo od vznožja Rdeče skale proti jugozahodu. Vhod leži v nadmorski višini 1860 m, to je dobrih 800 m niže od vrha Mangrta. V vznožju omejenih sten je okoli 20 m visok in 70 m širok portal — spodmol, v katerem so iz kamenja zložene ograde za ovce, danes že precej razpadle. V dnu tega orjaškega spodmola sta dve manjši luknji — pravi vhod v notranje dele jame.

Jama sestavlja 125 m dolg Vhodni rov in v njegovem nadaljevanju Glavni rov. Rova sta sicer precej vijugava, v splošnem pa teče njuna smer od vhoda proti severovzhodu,

V trentarskih gorah je še veliko neraziskanih Jam (Jama v Slapcah nad Bavšico)

to je vzporedno z apniško steno, v kateri je vhod, v smeri proti Rdeči skali. Čeprav je jama dolga preko 500 m pa je njena končna točka le dobrih 100 m oddaljena od površja oziroma gorskega pobočja, ker potekajo jamski rovi vzporedno s pobočjem. Vhodni rov je najožji, v začetku je tudi nizek in se človek niti po trebuhu ne more plaziti, ampak se mora prerivati po boku. Glavni rov je razmeroma visok, pogosto doseže višino oziroma globino med 8–10 m. Sestavljen je iz cevastih razširitev s premerom okoli 1 m, navadno nastopajo tri do štiri take razširitve, druga nad drugo, vmes pa so zožitve, od 10 cm do pol metra široke, kar kaže na različno oblikovanje rova. Enkrat je voda rov predvsem širila in ga oblikovala kot cev, drugič pa je predvsem vrezovala v globino in so nastali ozki prehodi med posameznimi razširitvami. Človek se po jami plazi v glavnem po zgornji »cevi«, včasih z nogami v spodnji razširitvi, včasih se je treba s komolci opirati na skalna ramena, kjer pa je rov še širši, je treba uporabljati pravo kaminsko plezalno tehniko.

Vhodni rov se pridruži Glavnemu od strani. Vsi dosedanji raziskovalci smo prodirali po Glavnem rovu dalje navzdol, nihče pa ni šel po njem navzgor. Nikakor torej ne moremo trditi, da je jama že raziskana. Še več, glede na nekatera dognanja, kot bo razvidno iz nadaljnje besedila, lahko sklepamo, da je večji del jame šele tisti del Glavnega rova, ki poteka prav navzgor. Obenem kaže začetna smer zgornjega dela Glavnega rova, da se ta nadaljuje proti severu ali severovzhodu, to je v notranjost Mangrta. V tej smeri je morda možnost za prodor v pravo »globoko cono« pogorja, ne pa po jami navzdol, kjer se rov približuje površju in je ves čas v »pobočni coni« gore. Zgornji del Glavnega rova je torej usmerjen pod Gladki rob, onstran katerega je globoka, zakrasela krnica, na robu katere stoji Mangrtska koča. Morda je s to krnico tudi povezan nastanek te jame. V tej se še danes preko zime nabirajo velike količine snega, med pleistocenskimi poledenitvami pa je bilo to redilno območje velikega ledenika. Ob umikanju in tajanju ledenikov in ob kopnenju snega je del vode gotovo zatekal tudi v apniško podzemlje in po podzemeljskih rovih odtekal naravnost v dolino Koritnice. In del tega nekdanjega vodnega kanala je današnja Jama pod Rdečo skalo. Bolj kot zaradi same velikosti in možnosti nadaljnjih odkritij pa je Jama pod Rdečo skalo pomembna zaradi svoje vsebine. Najpomembnejša je vsekakor navzočnost minerala epsomita (magnezijev sulfat), ki sestavlja čudovito oblikovane »jamske rože« — do 10 cm dolge in zvite, izredno tanke lističe bele barve (mineral je določila D. Strmole z rudarskega oddelka ljubljanske Fakultete za naravoslovje in tehnologija). Morda ta jama ni edina jama z epsomitom v Sloveniji (mi sicer nobene take ne poznamo), vsekakor pa je epsomit v naših jamah izredno redek in že zaradi tega zasluži Jama pod

Rdečo skalo vso pozornost, tudi z naravovarstvene plati. Geološka zgradba kamnine, v kateri je jama, je tudi zanimiva, čeprav še ni ustrezno preučena. Večina jamskih rovov je sicer izdolbenih v apnencih in dolomitih, vendar so dokaj pogosti vmesni vložki zelenih in rdečih drobno nagubanih kamnin škrlitevega in lapornatega videza. To nas navaja na misel, da leži jama na stiku različnih kamnin, vključno nekarbonatnih. Vhodni rov je vlažen, po stenah se cedi voda, kar je za tak tip jame običajno. V dnu Glavnega rova, v začetnem delu, celo tu in tam žubori voda ali pa je z vrha videti mirno gladino majhnega tolmuna. Toda notranji in končni del Glavnega rova sta popolnoma suha. Kjer je kaj gline ali ilovice, se je zmlela v prah. Tudi stene in strop so popolnoma suhi. To je zelo nenavaden pojav in kaže na izjemne pogoje, ki vladajo v tem delu Glavnega rova in ki bi jih bilo treba vsekakor podrobneje preučiti. V tem delu tudi ni čutiti niti najmanjšega zračnega toka. Pač pa je bilo ob času našega obiska prepih v Vhodnem rovu. Veter je pihal iz nepreiskanega zgornjega dela Glavnega rova in skozi Vhodni rov proti površju. V vhodni ožini je bil zračni tok tako močan, da se nihče ni uspel splaziti skozi ožino, ne da bi mu upihnilo acetilenko. In to dvoje, prepih in vodni tok v zgornjem delu Glavnega rova, govori v prid domnevi, da so po Glavnem rovu navzgor še neodkriti podzemeljski prostori.

Upamo, da bo ta opis vzbudil zanimanje med raziskovalci, predvsem med planincijamarji in da bomo lahko še letos slišal o novih odkritjih in zanimivih dognanjih iz osrčja Mangrta.

KO NA ZELENGORI LISTJE PORJAVI

(Iz gozdovniškega dnevnika)

EDO TORKAR

Vsakih nekaj mesecev, najmanj pa enkrat na leto, mi postane moja koža pretesna: v življenju, ki ga živim, se ne spoznam več. — In iz uličnega pohajača, stalnega potnika na lokalnih vlakih in avtobusih, gostilniškega gosta, obrobnega člana debatnih krožkov, pisca zgodb za počen groš, lovca na ženske (ki niso nikdar to, kar od njih pričakuješ) in lovca na honorarje (ki so zmeraj premajhni in pridejo zmeraj prepozno), se prelevim v gozdovnika, stezosledca, raziskovalca divjine. Z nahrbtnikom na ramenih, s čutarico ob boku in z nožem za pasom lazim po neobljudenih gozdovih in planinah, spuščam se v votline in se vzpenjam na vrhove, zalezujem divje živali in hkrati bežim pred njimi, prenočujem pod drevesi v gozdu ali na travnikih pod milim nebom ali v zapuščenih in razpadlih kolibah, prisluškujem nočnim šumom v gozdu, grmenju nevihte in zavijanju vetra — na pol poln objestnosti, na pol poln tesnobe in strahu. Čez vse to pa se preliva nekakšna velika sreča—tesnoba, da sem vendarle spet enkrat sam s seboj, prepuščen svoji lastni iznajdljivosti in neiznajdljivosti, milosti in nemilosti neba nad seboj: — in da moja sreča in nesreča nista odvisni od muhavosti ljudi okoli mene.

Nekje sem bral: »Če bi kot otroci vedeli, kaj bo nastalo iz nas, ko odrastemo, bi se morali od sramu in jeze nad samim seboj pogrezniti v zemljo.« Ko sem bil še majhen, pa tudi potem, ko nisem bil več tako zelo majhen, sem sanjaril, da bom, ko odrastem, postal stezosledec, kožuhovinar, lovec na bizone. Edina resničnost, ki je zame takrat veljala, je bila resničnost Cooperjevih, Curwoodovih, Setonovih, Kiplingovih, Stevenso-novih in Londonovih pustolovskih povesti. V luči mojih prihodnjih velikih dejanj se mi je vse, kar so počenjali ljudje okoli mene, in kar sem konec koncev tudi sam počel — v šolah, fabrikah, na cesti, v lokalih — zdelo prazno in nepomembno.

No, zdaj smo odrasli, brada nam že lep čas poganja, zdaj so končno prišla tista vroče zaželena leta, ko bomo dosegali tisto, o čemer smo kot otroci le sanjali. Sledimo torej junakom v romanih, ki smo jih prebirali v mladosti! Pojdimo torej na cesto, v gozd, na morje. Kaj bi zmeraj samo životarili, dajmo že enkrat živeti — tako kot pravi stari, dobri Walt Whitman:

O nekaj, kar je nedokazano! nekaj sanjskega!
uiti daleč stran od sider in zadržkov drugih!
voziti svobodno, ljubiti svobodno, zagnati se
lahkomiselno in tvegano!
snubiti propad s posmehom in izzivanjem! ...

Zdaj pa zares! Pojdimo na Zelengoro! Za začetek sem šel raziskovat področje ob rečici Hrčavki, ki se en kilometer severno od Tjentišta izliva v Sutjesko. Dolina spodnje Hrčavke se mi je zdela zelo prijazna v tem zlatem jesenskem soncu: — bregovi rečice so bili obrasli z visokim lapuhom in starimi, grčavimi vrhami, ob reki se je vil blaten kolovoz, na drugi strani pa so se razprostirale njive in pašniki, sem in tja je stala kakšna revna kmečka bajta, pred katero so v senci dreves posedali vaščani in uživali nedeljski počitek.

Ampak na doline v tej deželi se človek ne more prav nič zanesti. Naj bojo na začetku še tako široke in prijazne, kaj kmalu se zožijo v kanjone in postanejo neprehodne. Res, opozorili so me bili že prej, da se iz Spodnje v Gornjo Hrčavko ne da priti po bližnjici skozi kanjon, pa tudi na moji specialki ni bilo označene nobene steze, a jaz, nejeverni Tomaž, sem se moral o tem prepričati sam.

In prepričal sem se. Ko se je grapa že tako zožila, da niti ob reki ni bilo mogoče več hoditi, sem se slekel in se potem bos in gol kot Adam, samo z nožem v roki in z opasačem okoli pasu, odpravil po strugi Hrčavke navzgor. Voda je bila zdaj, konec septembra, ledeno mrzla in kadar sem le mogel, sem za hip skočil na kakšno toplo skalo, da sem se malce ogrel. Na obeh straneh so se nad vodo vzdigovalе bele prepadne stene kanjona, tako da sem bil povsem varen pred nepoklicanimi očmi in ušesi. (Poleg tega, da sem bil nag, sem še na vse grlo kričal, da bi pozabil na mraz, ki mi je drl noge.) Kake pol ure sem tako skakal s skale na skalo, kdaj pa kdaj preplezal kakšno večjo strmino in se zraven oprijemal grmičevja in drevesnih korenin, potem pa mi je nenadoma zaprla pot do petnajst metrov visoka gladka stena, čez katero je bučal slap. Moral sem se vrniti. Če bi imel s seboj vrvi in nekaj klinov, bi mogoče zlezal tudi čez to zapreko, ampak kaj čem nag in brez vsega laziti v steno. Poleg tega se je sonce nagnilo v zaton in že me je začela grabiti tresavica. Šel sem nazaj do tja, kjer sem bil pustil svoje cunje, in se oblekel.

Če ne gre naravnost, bo pa šlo naokoli, sem si rekel. Po lepi gozdni cesti sem se napotil v hrib. Hodil sem eno uro, hodil sem dve uri, hodil sem tri ure, jelo se je že mračiti, o Gornji Hrčavki pa še zmeraj ne duha ne sluha. Cesta se je v velikih zavojih plazila skozi gozd. Kdaj pa kdaj sem globoko spodaj v dolini Sutjeske uzrl Tjentište in na oni strani pragozd Peručica pod skalnatimi gmotami Magliča. Nenadoma se je za nekim ovinkom cesta končala, kot bi jo odrezal. Konec. Finito. Noč je že bila in neprediren gozd pred menoj, še stezice ni bilo več nobene. Očitno sem zašel in prespati bom moral v gozdu. Pod najbližje drevo sem vrgel nahrbtnik in odvil spalno vrečo.

To je bila prva noč, ki sem jo preživel na Zelengori, in ena najbolj tesnobnih med vsemi temi tesnobnimi nočmi, ki sem jih pozneje še preživel na tej divji planini. Kadarkoli sem se prevalil z boka na bok in so zahreščale suhe vejice pod mojim

MEHIKANSKI VULKANI DANES

Ixtacihuatl je bila — tako se »baja« v Mehiki, lepa, ljubezniva princesa. Vanjo se je zagledal in jo zasnubil sosed Popocatepetl. Ker ga ni marala, jo je spremenil v kamen, in potem še sebe, da bi jo tak na veke občudoval.

Oba mogočna vulkana še danes obvladata »Dolino Mexico« in Popocatepetl (5452 m) se vsak dan zveseli, ko pogleda svojo kamenito izvoljenko, ki leži — kot na mrtvaškem odru in s svojim nosom sega v višino 5286 m.

Poleg Malinche, Coatlicue in Guadalupske device velja Ixtacihuatl kot prototip mehiške žene. Primerjava je res fantastična, toda če gledaš v ponosne oči modernih mehiških žena, se zmedeš in pomisliš na starodavne mite o bogovih in na legende, pripoveduje popotnik M. Paulus v »Der Bergst.« 1977/10.

»Iz Amecamece, gorske vasi, kjer prebivajo Indios — Indijanci, smo gledali proti sedlu, čez katerega je pred 450 leti jezdil Cortez, da bi zagledal Tenochtitlau, takrat glavno mesto dežele. Zavzel ga je leta 1521 po težkih bojih. Zdelo se nam je,« nadaljuje Paulus, »kot da je v zraku nekaj velikega, avanturističnega, nad vsem pa še vedno vlada mit cvetoče princese in odločnega ljubimca Popocatepetla.«

Osem dni so že občudovali deželo Aztekov, njihovih bogov, templjev in vulkanov. Mexico je pisana, očarljiva dežela. Kmalu so vedeli za najpomembnejšo besedo te dežele: Manana, dobesedno jutri. Toda v Mehiki je jutri zelo nedoločen čas: lahko je res jutri, a prav tako tudi pojutrišnjem, kadarkoli, tudi nikoli in lahko tudi kar jutri. Pravzaprav »srečen« človek v tako revni, nesrečni Mehiki.

Na Popocatepetl so se odpravili sredi noči. Bilo je naporno, a izplačalo se je že zaradi bajnega sončnega vzhoda v višini 4600 m. Paulus pravi: Nekaj neverjetnega je

hrbtom, mi je bilo, kot da zbujam pozornost vsega — zdaj spečega — neba in zemlje, da se renče prebujajo vse zveri v gozdu — medvedi, volkovi in divje svinje — in da z vzdignjenimi smrčki vohajo v zraku mojo navzočnost. Strmel sem v jasno noč nad seboj in ves čas napeto prisluškoval glasovom, ki so prihajali iz gozda: ukanju sove, lisičjemu laježu, kruljenju divjih prašičev, predirljivim žvižgom srnjaka, ki čuti nevarnost. Vse grozljive zgodbe o divjih zvreh na balkanskih planinah, ki sem se jim čez dan nejeverno smejal, so se mi zdaj še enkrat prišepetavale na uho, v še temnejših barvah kot sicer.

Vztrajno sem ponavljal ene in iste besede zarotitve: Gozd je lep in nedolžen, in vse živali v njem — od drobne siničke do orjaškega medveda — so lepe in nedolžne. Tak hočem biti tudi jaz. Brat hočem biti gozdu in živalim v njem. Brez strahu, brez strahu... Ampak ta zarotitev, naj sem jo še tako vztrajno ponavljal, je izzvenela v prazno. Usta so šepetaje izgovarjala besede v temo, a prav notri v sebi se nisem in nisem mogel znebiti strahu. Gozd je ostal na eni strani, skrivnosten, teman in grozljiv, jaz pa še vedno na drugi strani, ločen s strahom in nezaupanjem.

Šele proti jutru je utrujenost končno premagala tesnobo in sem za nekaj kratkih uric zadremal. Sanjalo se mi je o jelenčku. Sanje so bile čisto kratke, podobne bežnemu prividu: spal sem v leseni uti in nenadoma je v uto stopal majhen bel jelenček z rogovjem takšne barve, kot jo imajo nekatere polžje hišice. Spogledljivo se je motal okoli mene, zavijal z očmi in napihoval kosmata lička. Vzel sem mu glavo med dlani in narahlo spuščal zrak iz njegovih lic. Jelenček s pisanim rogovjem se je zasmejal kot kakšna razigrana punčka in nagajivo odskakljal v gozd.

Drobne, a na neki način zelo pomenljive sanje. Ta privid o jelenčku se mi zdi, da je bil nekakšna protiutež mori, ki me je pestila v budnosti. Ker mi v stanju zavedanja ni uspelo vzpostaviti zaupljivih vezi z gozdom, je v sanjah prišel gozd sam k meni in mi prvi ponudil roko. Zdaj sem vedel: moram se boriti s svojim strahom, premagati ga moram.

Čez nekaj dni: Zdaj sem v drvarski kolibi na Debeli ravni, uro hoda od drvarskega naselja v Gornji Hrčavki. Ta poseka bo zdaj moje kraljestvo in hišica na drevesu bo moja trdnjava. Ponoči nisem niti za hip zatisnil očesa. Vso noč — od prvega večernega mraka pa do jutranje zore — je nad Zelengoro divjalo neurje. Najprej je začel pihati veter. Pihal je v smeraj močnejših sunkih, in ob vsakem sunku se je koliba stresla, vzdrgetala in zaječala v vseh svojih spojih. Pritrjena je namreč na štiri različna drevesa — na dve jelki in na dve bukvi — in vsako od teh dreves je kolibi en vogal. Ker so se drevesa v vetru majala vsako po svoje, vsako na svojo stran, sem se resno bal, da mi bojo razčetrverila kolibo, da se bo zdaj zdaj vse skupaj sesulo in z menoj vred treščilo na tla. (Treba je povedati, da koliba visi tri metre nad tlemi in da je vanjo mogoče priti samo po lestvi.)

bilo tisto rojstvo novega dneva, bilo je veličastno, nekakšen obred neslutene lepote, taka igra svetlobe, sonca in barv, da je ni možno popisati. Preveč vsega za človeške čute, nekaj onstran človeških spoznavnih moči.

Više gori, v snegu in ledu, je bilo še bolj naporno. Slabost, vrtoglavica, strah ali vse troje skupaj jih je napadalo, kakor v nekakšni omedlevici so dosegli vulkansko žrelo in gledali vanj kot v čarovniško kuhinjo. Žrelo pa še ni bil vrh. Še so morali stisniti zobe — za vrh. Ko so sestopali, so bili otročje veseli. Popocatepetl se je spremenil v živo bitje, gledal jih je prijazno, Ixtaccihuatl celo nadobudno.

Dva meseca po vzponu so z boeingom 707 preleteli oba visoka, kamenita zaljubljenca. Večina potnikov se je zdolgočaseno obrnilo proti vulkanu, avtorju in njegovim tovarišem na turi pa so stopile solze v oči. Niso se jih sramovali, saj so se poslavljali od bajeslovnih osebnosti mogočne Mehike, od gorskega sveta, kakršnega ni lahko doživeti.

T. O.

ERIC EARLE SHIPTON

28. marca 1977 je umrl angleški alpinist in raziskovalec E. E. Shipton. Rodil se je leta 1907 v Šri Lanki. Še septembra 1976 je bil v Indiji in se tam zadržal dva meseca. Zgodnjo mladost je nekaj let preživel tudi v Nilgiri, v južni Indiji. Ko je študiral v Buckinghamshiru (šola Ashton-Clinton), je leta 1976 začel plezati in se šest tednov zadržal v Alpah. Oktobra 1928 je začel delati v kenijski trgovini s kavo. Bil je med prvimi na vrhu Mount Kenia (5547 m). Med l. 1929 in 1932 se je udeležil petih ekspedicij v Vzhodno in Centralno Afriko.

Ko se je prvi sunek vetra umiril, je za hip zavladala tišina, toda od daleč je že prihajal nov sunek. Bilo je, kot da bobni vlak čez most, zmeraj bliže, najprej so se upognila drevesa zgoraj na hribu, potem pa je završalo še spodaj na Debeli ravni in koliba je spet presunljivo zaječala.

Za vetrom je seveda prišel še dež. Pljuski vode so se drug za drugimi zivali na preperelo leseno streho, povsod je kapljalo na tla, tako da je nazadnje ostalo suho samo še moje ležišče, ki je bilo pod dvojno zaščito lesene police in platnene ponjave. Okoli desete zvečer je začelo še bliskati in grmeti. Tega sem se najbolj bal. Štiri visoka drevesa, na katerih je slonela moja koliba, so bila vsako zase imeniten strelovod. Mojo bojazen je še podžigal pogled na več mrtvih, od strele preklanih dreves, ki so stala prav blizu mojega bivališča.

Najprej je bilo čuti komaj slišno mrmrnanje tam nekje za gorami. Mrmrnanje je počasi preraslo v zamolklo grmenje. To grmenje je postajalo zmeraj bolj glasno, zmeraj bolj razločno in ko je nazadnje nekajkrat rezko, suho in brez odmeva treščilo v neposredni bližini, morda samo nekaj sto metrov daleč, je bil moj strah že tako velik, da se je nenadoma razpočil kot balon in sem se začel v smehu zabavati z mislijo, da bo pač treščilo in da me pač ne bo več.

Zmeraj sem bil navajen, da se nevihta najavi, pride in gre. Da se pošteno izlije in iztreska in je potem mir. Toda zdi se mi, da ima vreme tod v teh hribih neke čisto posebne muhe. Nevihta se je tudi tu najavila, prišla in odšla — toda čez približno pol do ene ure je prišla znova. In tako je prihajala in odhajala vedno znova, vse do jutra. Zdelo se je, kot da neurje kroži: — ko obide vsa planino, se vrne na isto mesto kot prej. Kot valovi na oceanskem bregu: — ko se raztrešči eden, se privali drugi, še močnejši.

Brž ko se je zdanilo, se je vreme izboljšalo. Od nočnega dežja namočene cunje sem razobesil po verandi in se po zajtrku naučil dve angleški lekciji. (S seboj sem poleg nekaterih drugih knjig vzel tudi angleško vadnico.)

Dopoldne sem v bližnji okolici kolibe z gobarskim priročnikom v roki razpoznaval in nabiral gobe. Najmanj petnajst različnih vrst gob sem našel. Izmed užitnih je bilo še posebej veliko štorovk, nabral pa sem tudi nekaj sirovk, ježkov in peščenk.

Za kosilo mi torej ni bilo treba biti v skrbeh — Jedel bom torej gobe. Najprej sem si moral seveda napraviti ognjišče. V ta namen sem iz bližnje grape zvalil kakih šest velikih kamnov, — kar mi je vzelo precej časa in moči — potem pa sem v zavetrju pod kolibo s cepinom izkopal dvajset centimetrov globoko jamo, okoli katere sem potem razpostavil kamne in presledke med njimi zadelal s prstjo. V jamo sem potem na vsako stran položil še po en manjši ploščat kamen, na katerega sem potem postavil »mrežasti raženj« in ognjišče je bilo tako gotovo. Za kurjavo mi ni bilo treba skrbeti. Vsepovsod po jasi so bili raztreseni veliki kupi suhih smrekovih vej in vsaj leto dni bi potreboval, preden bi mi uspelo ves ta les pokuriti.

Kosilo je bilo izvrstno. Čeprav sem gobe pripravil samo z oljem in soljo, ker drugega

Potem se je obrnil v Himalajo in Karakorum. Udeležil se je četrte angleške ekspedicije na Everest (1933), l. 1935 jo je sam vodil, one leta 1938 se je udeležil kot član. Leta 1937 je vodil ekspedicijo v Karakorum. Od avg. 1940 do 1942 in od 1946 do 1948 je bil generalni konzul v Indiji — v Kašgaru. L. 1949 je bil premeščen v najjužnejšo provinco Kitajske kot generalni konzul v Kunmingu.

L. 1951 se je tej službi odpovedal in vodil raziskovalno ekspedicijo na Everest. L. 1952 je spet vodil angleško ekspedicijo v Himalajo. Alpine Club in Geographical Society sta ga izbrala za vodjo ekspedicije na Everest. Tik pred štartom se je vodstvu ekspedicije odpovedal, češ da je za vzpon na Everest potreben »svež duh«.

V petdesetih letih se je Shipton zanimal predvsem za Južno Ameriko. Od l. 1958 do 1973 je vodil devet ekspedicij v Patagonijo. Devet! Od l. 1964 do 1967 je bil predsednik Alpine Cluba.

Napisal je več knjig: »Nanda Devi«, »Blak on the Map« (Bele lise na zemljevidu), »Upon that Mountain«, »The Mount Everest Reconnaissance Expedition 1951«, »Land of Tempest«, »That Untravelled World« (avtobiografija).

T. O.

ZMAJI V ANDIH

Vsaka novost razmeroma hitro osvoji vso zemeljsko oblo. Brali smo, da je neki Francoz, »delta-pilot«, poletel iz slovitega Huascarana, gore v Cordillera Blanca. Znani himalajec Wolfgang Nairz namerava 1978 na Everestu štartati iz višine 8000 m. Nairz je spisal knjigo o teh poletih z naslovom »Izpolnile so se sanje — poleti z zmajem«.

T. O.

pač nisem imel pri sebi, so mi nadvse tekstile. Za posladek sem pojedel nekaj pesti gozdnih jagod. Kljub poznemu letnemu času so tu zgoraj na poseki še zmeraj rasle jagode. Pravi čudež!

Tudi naslednjo noč — katero že po vrsti — nisem dobro spal. Ne zaradi strahu pred gozdom, tega sem se že skoraj do kraja znebil, tudi ne zaradi kakšnega neurja, — noč je bila jasna in mirna, — pač pa me je sredi noči prebudilo sicer tiho, a vztrajno škrebkanje nekje čisto blizu mojega vzglavja. Prižgal sem baterijsko svetilko in zagledal... Seveda, uganili ste, le kdo drug bi mogel biti, kot drobna gozdna miška, ljubka živalca s svetlorjavim kožuščkom in lepimi črnimi očki. Nenadna svetloba jo je vrgla iz tira: od strahu je popolnoma otrpnila, tako da niti zbežati ni več mogla. Kot okamenela se je zabolščala naravnost v luč. Z eno roko sem držal prižgano baterijo, da mi miška v temi ne bi ušla, z drugo roko pa sem segel po vrečki z mandeljni, ki sem jo imel na polici, eno jedrce sem napičil na konico noža in ga ponudil miški. Malo je povohala, ugrizniti pa ni upala, čeprav ji je prav gotovo moralo zadišati. Pomolil sem ji ga čisto pod smrček. Živalca se je zdaj z obema sprednjima tačkama oklenila jedrca, kot se oklene utaplajoči rešilnega obroča. Glavo pa je imela še zmeraj nepremično obrnjeno proti luči, po čemer je bilo mogoče sklepati, da se še zmeraj boji. Mandeljnovo jedrce sem razpolovil in položil pred miško na tla, potem pa sem za nekaj minut ugasnil luč. Ko sem jo spet prižgal, je bilo jedrce še zmeraj nedotaknjeno, miška pa je medtem že zlezla nekam pod strop. Luč pa jo je znova tako splašila, da je izpod stropa zviška telebnila na tla in se zavlekla v kot. Nisem več prižgal luči. Naj ima tudi miš svoj mir. Nobene pravice je nimam strašiti. Naj bo kar tu z menoj v kolibi, če želi ostati. Naj mi dela družbo, da ne bom sam. Sicer ne plačuje najemnine za ta prostor, pa kaj potem. Tudi jaz je ne plačujem. Tu sva oba le prehodna gosta. Morda je bila ona še celo prej tu kot jaz, pa se mi iz obzirnosti ni prikazala pred oči.

No, če bi se hotel dosledno držati svojega prvotnega načrta, po katerem naj bi se hranil samo s tistim, kar bi ujel in nabral v gozdu, bi moral pravzaprav to miš ubiti, jo mrtvo obesiti za rep, jo kot vabo nastaviti kakšni večji živali in potem bi moral to žival (jazbeca, lisico, ježa) z nožem ali puščico pokončati, jo odreti, očistiti drobovje, razkosati, speči in pojesti... Ampak da bi tole ljubko miško zadavil in obesil za rep? Ne, tega ne morem storiti. Že, že, če bi bil prisiljen, če bi bil na smrt lačen, potem že. Jaz pa se zdaj samo igram. Igram se nekakšnega Robinzona. Prostovoljni, začasni izgnanec sem. Kadarkoli se mi zahoče, se lahko vrnem domov in prepustim vprašanje prehrane moji skrbni mami.

Moja mala gostja (če nisem morda le jaz njen gost) je naslednjo noč postala že predrznejša. Meni nič, tebi nič je začela cefrati vrečko z mandeljni. Aha, to ti torej

SPLOŠNA IN LOKALNA OHLADITEV

Dr. Franz Berghold je v »Der Bergsteiger« 1977/5 posebej poudarjal prvo pomoč pri ohladitvi in strogo upoštevanje razlike med splošno in lokalno ohladitvijo.

Splošna ohladitev nastopi, če je ponesrečenec dolgo izpostavljen navalu mraza (če je zasut v plaz, če obleži v ledeniški razpoki, v prisilnem bivaku brez prave opreme). Organizem skuša tedaj telesno toploto zbrati v »jedru« (srce, pljuča, trebušni organi, možgani). Pri 30° telesne temperature se ponesrečenec ne zave več, diha površno, srce se komaj še čuti. Pri 24—27° nastopi smrt, srce odpove, pri čemer pa je veliko odvisno od kake fizične ali psihične komponente. Zato velja: Navidezno mrtve moramo oživljati čim dlje! Pri prvi pomoči je odločilno, da vemo, kako dolgo in do kakšne mere se je ponesrečenec ohlajal. Če ima temperaturo nad 30° in je torej še pri zavesti, ga moramo:

1. toplo odeti;
2. mu istočasno dati tople, sladkane pijače;
3. ne hitro dovajati toplote, ohlajeni se greje sam (s tem da drgeta).

Če ima temperaturo pod 30° (ni pri zavesti), je postopek naslednji:

1. Ne poskušati z ogrevanjem (to bi lahko povzročilo kap), temveč ga takoj poslati v najbližjo bolnišnico (helikopter). Pri splošni ohladitvi in pri lokalnih ozeblinah v glavnem ni treba hiteti, če ponesrečenec diha in mu srce dela. Veliko škodo lahko napravi nestrokovna prva pomoč. Topla kopel, topli obkladki in ovitki so pri splošni ohladitvi neprimerni — prepovedani. Pa nobenih zdravil! Zdravnik GRS sme dati le infuzijo (nad 37°) za hitro ogrevanje jedra.

diši, porednica! In ravno zvečer, preden sem zaspal, sem premišljeval, kako v tej samotni divjini prav nič ne pogrešam ljudi, da pa bi bilo lepo imeti pri sebi kakšno majhno živalco — ptičca, zajčka ali miško —, da bi mi posedala na rami in pohlevno jedla iz roke. Ampak je že tako na tem neprijaznem svetu: če nekomu ponudiš prst, ti odgrizne celo roko. Če bi zdaj tej miški ponudil prijateljstvo, bi si brčkone mislila: glej ga, glej, kako prijazen je ta veliki strašni stric, in jutri bi mi že pripeljala v kolibo vso svojo družino in še kakšne bolj oddaljene sorodnike. In kmalu bi imel v kolibi toliko miši, da se jih ne bi mogel več znebiti.

Tudi tretjo noč sem preživel v dvoje, skupaj z mojo malo prijateljico — zdaj jo že smem tako imenovati — gozdno miško. Jaz zavij v dve spalni vreči, miška pa v — mišolovki. Že zgodaj zvečer jo je namreč zapeljal vonj salame, ki sem jo ji nastavil v mišolovko in brez pomisleka je zašla v past. Potem se je sicer dolgo na vso moč trudila, da bi s svojimi nežnimi mišjimi zobki pregrizla iz jeklene žice spleteno kletko, ki jo je obdajala, ko pa je nazadnje le sprevidela, da mreža nikakor ne misli popustiti, je žalostno občepela v kotu in ostala tako vso noč do jutra.

Toda, čeprav oropana svobode, je imela to jutro najbrž najokusnejši zajtrk v svojem življenju. Jedla je salamo, sir, čokolado, lešnike in albert kekse, torej vse, kar sem jedel jaz, seveda v sorazmerno manjših porcijah. Vsaj za kratek čas pohlepnega žrtja je pozabila na svojo temno ječo.

Pustimo zdaj miško, naj v miru prebavlja svoj zajtrk, in poglejmo, kakšno je trenutno vreme. Vreme je, milo rečeno, svinjsko. Deževalo je ves včerajšnji dan, vso današnjo noč, zdaj zjutraj je nekoliko ponehalo, a kolikor lahko sodim po izkušnjah, ki sem si jih do sedaj nabral z zelengorskim vremenom, se utegne vsak čas spet zliti kakšna ploha. In mrzlo je. Zunaj ne more biti več kot pet stopinj Celzija.

Naj se zdaj spet povrnem k moji črnooki lepotici v rjavem kožuščku. Do zadnje drobtinice je pospravila vase vse, kar sem ji bil vrgel v kletko in zdaj si s skrbno vnemo umiva tačke. Vidi se, kako drgeta od mraza pod svojim tankim poletnim kužuščkom. Da bi jo ogrel, se sklonim h kletki in huškнем vanjo nekaj toplega zraka iz svojih pljuč. Zdaj, ko je v kletki, se nima kam skriti mojim radovednim očem. Kožušček, spodaj bel, zgoraj v barvi jesenskega listja, drobni rožnati krempljci, dolg tanek repek, podoben martinčkovemu, lepo oblikovana glava, podobna narobe obrnjenemu trikotniku, dvoje kot pergament tankih in prosojnih ušesc, dvoje živih, nemirnih črnih očesc, spodaj pa tanke, komaj vidne brčice in nežen, občutljiv smrček, pod katerim se skrivata navznoter obrnjena glodalaska zoba. Živalca neprestano vohlja po zraku, diha hitro in tudi srce ji zelo hitro bije, to se vidi po utripanju njenega telesa.

Bralci zdaj najbrž že godrnjajo. Pričakovali so, da bodo zvedeli kaj novega o neskončnih zelengorskih gozdovih in pašnikih, o njenih skalnatih vrhovih in bistrih jezerih, čakajo na srhljive zgodbe o medvedih, volkovih, divjih lovcih, škratih in gozdnih vilah — namesto tega pa jih že celo večnost utrujam s pripovedjo o eni sami drobni, nepomembni gozdni miški.

Torej: Pri splošni ohladitvi bodimo previdni pri dovajanju zunanje toplote!

Krajevne ohladive (ozebe, omrzline, ozeblina, zmrzline) se dogode v velikih višinah. Napadejo eksponirane telesne dele (noge, roke itd.), polagoma zastane krvni obtok v njih in telesni del brez bolečin zamrzne: postane bel, neobčutljiv, trd, kasneje se tvorijo mehurji, ogroženi del pa črni. Da se to ne dogodi, moramo biti dobro oblečeni in obuti, pa tudi dobro trenirani, utrjeni. Na ekspedicijah si zadnje čase pomagajo z injekcijami, ki tanjšajo žile.

Če pride do ozebe, je treba piti mnogo tople pijače, masiranje v bližini omrzonega mesta, gibanje, po možnosti nobenega zdravlila!

V koči takoj toplo kopel, vročo, kolikor je le možno zdržati (to seveda boli!). Švicarska gorska reševalna medicina je ugotovila, da je hitro »odtajanje« takoj po ozebi boljše kot počasno (npr. kopeli z naraščajočo toploto), da je precej vseeno, koliko časa počakamo na odtajanje, če npr. nimamo pri roki tople vode, da je v taki situaciji tudi primerno hitro odtajanje (zdravniku se svetuje, da pomaga z infuzijo rhevmakrodexa ali — če je v udu ožilje ozeblo — previdna infuzija simpatikolitika).

Sicer pa: Nobene masaže na zmrzlem mestu; težke ozebe se obravnavajo kot odprte rane. Mehurjev ne predirajmo, ker je nevarnost infekcije.

Zaradi mraza človeka lahko napadejo tudi razne bolezni: angina, bronhitis, vnetje srednjega ušesa, vnetje mehurja, ledvic itd. Zato je treba, da se človek dobro opremi, da je utrjen itd. Če bolezen ne odneha, je bolje prenehati s turo in iti k zdravniku. Vse take bolezni ljudje zdravijo napak. Naravnost čudno je, kaj vse človeško telo prenese in proizvaja zraven še energijo, ko si človek preganja »prehlade« z vsemi mogočimi medikamenti.

Sicer pa — kaj mi mar bralci. Tu zgoraj sem zaradi sebe, ne zaradi bralcev (čeprav mogoče malo tudi zaradi njih). Sploh pa ne zaradi tistih, ki tako radi slišijo o pustolovščinah drugih, ker sami nimajo toliko domišljije in poguma, da bi se jih lotili sami. Toda, ali je ta miška, ki me že ves ta čas tako roteče gleda iz svoje kletke, res tako nepomembna? Velike stvari moramo iskati v malih. Skrivnost drobne gozdne miške ni nič manjša od skrivnosti nastanka sveta in skrivnosti vulkanskega izbruha. Zrnce peska na morski obali more razkriti občutljivemu očesu razsežnosti celotne obale, mogočnost morja, ki jo obliva, in ravnodušnost neba nad njo.

— — —

Zdaj bi se moral lotiti srhljivega dela zelengorskega rožnega venca, srečanja z volkovi namreč. Ker pa sem to obdelal že v leposlovnih obliki v noveli »Na volčji strani gore«, katere drugi del je pod naslovom »Srečanje z volkovi na Zelengori« bil objavljen tudi v PV (št. 11/77, str. 681—83), bom to tukaj izpustil.

Vsak konec pa ima svoje nadaljevanje in tudi naša zgodba o volkovi se ne konča že s prizorom, ko drvarja, potem ko sta z motorno žago pognala volkove nazaj v gozd, odideta v dolino. Kaj torej naredi naš junak (ali bolje anti-junak, saj nima v sebi prav nič herojskega), ko ostane spet sam na planini?

Predvsem ga je strah. Obžaluje, da ni pobral vsega skupaj in šel z drvarjema v dolino. Ampak zakaj ni šel, saj sta ga drvarja celo sama rotila, naj gre z njima? Zato, ker se je enkrat že izkazal pred njima kot strahopetec in če bi zdaj šel z njima, bi bila njegova karakteristika popolnoma jasna: razvajen meščanček, ki se iz nekakšnih nejasnih romantičnih nagnjenj gre gozdovnika, seveda samo, dokler je gozd prijazen z njim. Brž pa, ko mu pokaže zobe, pobere šila in kopita in se gre skrit mamici pod krilo.

Ampak — pustimo našega »junaka«, naj nam zgodbo pripoveduje sam. Ponoči je snežilo: veliki, mokri kosmi, pomešani z dežjem. In spet so se začeli oglašati volkovi. Najprej zelo tiho, zelo od daleč, potem pa zmeraj bliže — zategnjeni, tožeči vzdolgi, padajoči drug čez drugega, tako kakor v potoku voda dere čez kamenje — dokler jih ni bilo čuti že prav na robu jase, ali pa morda že na jasi, morda že tik pod mojo kolibo — tega nisem mogel vedeti, ker sem bil zvečer vrata zvezal z žico in se jih potem nisem drznil več odpreti. Še sreča, da je bila koliba tako visoko od tal.

Kaj jih je pravzaprav prignalo sem dol, sem se spraševal. Ali tale nenavadno zgodnji jesenski mraz? Ali so mogoče začutili dim, ki je uhajal z mojega ognjišča, ko sem včeraj kahal kosilo? Zakaj pa potem pravijo, da se volkovi dima in ognja bojijo?

Odpahnil sem vrata, posvetil z baterijo in na ves glas zakričal navzdol v temo. Tuljenje je ponehalo, temne gibčne sence so pretekle jaso in se izgubile zgoraj v gozdu. Volkovi so mi potem dali sicer vse do jutra mir, toda na robu mojega slušnega polja so še vedno tiho brenčali odmevi njihovega tuljenja. Saj, zunaj je bila najbrž tišina.

POLETNE NESREČE NA SNEGU, SRENU IN LEDU

Ker se vsako leto ponavljajo nesreče na snegu in ledu, sklepajo analitiki, da gre bolj za nevednost kakor nepredvidnost. Čim smo na snegu in na raznih njegovih oblikah, stopinja ni več zanesljiva, trdna. To je treba vedeti in po tem uravnavati svoje gibanje. Zpomnimo si, zapišimo si za uho, so včasih rekli:

— Snežišča niso povsod enako nevarna. Poglejmo, kje so pokrita z gruščem, melom, prodcem in podobno jalovino. Noga oz. gorski čevlji na takem posutem snegu bolj prime.

— Otroke, slabotne hodce in take, ki se slabo počutijo, je treba na snežišču vzeti na vrh. Varujoči mora dobro stati in imeti samovarovanje, ko varuje.

— Natakimo si rokavice, preden stopimo na sneg. Lahko nam zdrsne, ko pa se lovimo z rokami, so prsti hitro krvavi.

— Če zdrsneto na hrbet, se moramo brezpogojno obrniti na sprednjo stran z obrazom proti snegu in paziti na vso moč, da nas ne potegne na stran ali z nogami navzgor.

— Na dolga snežišča ne hodimo z gladkimi anoraki in perlonskimi hlačami. Če zdrsneto v taki obleki, je hitrost drsenja takoj večja. Ne bodimo malomarni in leni! Če nas snežišče preseneti, za nekaj časa s tako drsno obleko stran!

— Če je snežišče nad prepadom in strmo, mi pa brez dobre opreme, ne tvegajmo! Raje obrnimo, čeprav nam je težko pri srcu.

— Izkušen planinec na lepe spomladanske ture jemlje cepin.

toda v moji glavi se je še vedno prepletalo neskončno število volčjih glasov, katerih glasnost je v enakomernem ritmu rasla in pojemala, hkrati z bitjem mojega srca. To so bile samo zvočne halucinacije — vedel sem to — ki so izvirale iz neprestane živčne napetosti zadnjih dni. Koliko časa bom lahko še zdržal tu? Ampak, fant moj, kaj pa je s teboj? Zahotelo se ti je nekaj prave, resnične nevarnosti. Zdaj jo imaš. Zato si prišel, da bi se enkrat zares moral boriti za svoje življenje. Ne za žensko. Ne za denar. Ne za slavo. Ne za oblast. Za nobeno gnilo stvar pod tem soncem, le za življenje samo. In za svojo srečo

Ampak kako to, da se zdaj, ko si vendarle našel priložnost, da se boriš, ko bi moralo pravzaprav v tebi vse vriskati od sreče, — kako to, da se zdaj bojiš?

In tako so me nazadnje sneg, mraz, lakota in volkovi le pregnali z Debele ravni k drvarjem v Hrčavo. Sit, do kraja sit sem bil že te večne megle na Debeli ravni, te razmajane kolibe na drevesu, ki je ob vsakem vetrčku zaječalo kot obsojenec na natezalnici, in tega volčjega tuljenja, ki je paralo srce in uho.

A tudi zbežati ni bilo tako enostavno, kot bi si predstavljal. Ko sem imel nahrbtnik pripravljen in sem že spustil lestev, da bi šel iz kolibe dol, so se iz grape spet začeli oglašati volkovi. Kako naj zdaj pridem v dolino? Strupen veter je pihal z vrhov, pripravljalo se je k snežni nevihti, potem pa še ta drhal v grapi. Vrag naj jo vzame! Občepel sem na verandi in nisem in nisem se mogel skorajžiti, da bi šel dol. Ko pa se je tuljenje nazadnje le nekoliko oddaljilo, sem zbral ves svoj pogum in si rekel: zdaj ali nikoli. (Še prej sem izpraznil poldecilitrsko stekleničko slivovke, ki sem jo imel s seboj za prvo pomoč.) Potem sem se z eno roko trdo oprijel cepina, z drugo sekire in se odpravil na pot proti dolini. Priznam, še nikoli se mi niso živci tako cefrali kot to jutro, te pol ure, ko sem s koleni, zmehčanimi na pol od pijače, napol od strahu, sestopal v Hrčavo. Gozd je bil zavit v meglo, vsakih nekaj korakov sem obstal, se s pridržano sapo oziral naokrog in napeto prisluškoval.

Potem pa je le začelo učinkovati žganje in mi napolnilo žile z brezbržnostjo in pogumom. Rekel sem si: Zdaj boš šel po tej poti dol in se ne boš ustavil do barak, in četudi bojo šli volkovi za teboj, se ne boš ustavljal niti dvizal koraka, in če te bojo naskočili, potem se boš pač tepel za svojo kožo in če jo boš že moral prodati, jo boš prodal čim draže.

Bil sem pripravljen na vse, toda zgodilo se ni nič. Resda je bilo skoraj ves čas čuti oddaljeno tuljenje zgoraj na hribu, toda, na srečo, mrcin ni bilo za menoj. In ko se je čez kake pol ure megla razkadila in so se skozi drevesa v soncu zableščale bele strehe drvarskih barak v dolini, dim, ki se je sukljal iz njihovih dimnikov in oznanjal navzočnost ljudi, ko sem potem zaslišal še hrzanje konj in človeško govorico, sem vedel, da jih tudi ne bo.

MEDNARODNA EKSPEDICIJA NA MAKALU (JME)

Ta ekspedicija se je rodila v glavi dr. Hermanna Wartha, 37, ki živi v Kathmanduju. Prišel je že na Shartse (7500 m) in Lhotse (8511 m, 1977). Njegov pomočnik in namestnik v IME je Avstrijec Kurt Diemberger, 45, eden najuglednejših nemških himalajcev. Cilj IME: prečenje Makaluja (8475 m) po jugovzhodnem grebenu na vrh in po normalni smeri navzdol, torej popolno prečenje slovite gore. T. Hiebeler ocenjuje IME: lepa naloga, zgleden cilj, vzgojno-poučen namen, če bo IME res uspeła.

Kaj bi rada IME? Rada bi s simboličnim priznanjem pokazala na zasluge Šerp v spoznavanju Himalaje s tem, da jih bo v ekipo sprejela kot enakovredne tovariše z enakimi pogoji za dosego vrha. Marsikakšen vzpon na vrh bi bil brez Šerp nemogoč. Kljub temu so mnogi Šerpe morali v višinskih taboriščih vztrajati, ne da bi jim bila pot na vrh odprta. Zaradi svoje nesebičnosti, zanesljivosti in izkušnje zaslužijo, da enakopravno stopijo na visoki vrh. Naj se jim izpolni želja, pravico do tega imajo.

IME bi rada z malo ljudmi stopila na veliko goro in se s tem izrekla pred vsem svetom za »fair« himalajcem. Kvaliteta moštva naj odloča, ne kvantiteta opreme in udeležencev. IME se bo hranila samo s tisto hrano, ki se dobi v Nepal. Za Nepal je turizem z ekspedicijami vred najvažnejši devizni vir. Deželi, ki spada med najrevnejše na svetu, kaj malo hasne, če so ekspedicije »nabasane« z uvoženim živežem. Nekaj zaslužijo Šerpe in nosači, to pa se lahko razširi na širše plasti, če bi ekspedicija nakupovala živež v Nepal.

No, vsekakor lepa pesem, videli bomo, kako je z usti.

GORA JE PRIVOLILA

DARKO BERLJAK

Stala je pred njimi kakor zid in hkrati kot večnost. Mokra od nočnega dežja, zavita v jutranje meglice se je ostro risala na čistem nebu. Primerjati jo zakletemu gradu z neštevilnimi stolpi, čeprav so njeni stebri in grebeni še tako spominjali nanj, bi bilo napak, saj človeška roka nekaj takega nikoli ne bi mogla ustvariti.

Najmlajši v četvorici, ki se ji je približevala, je stal kot začaran, ko jo je zagledal. Šel je za njimi, ne da bi jo izpustil iz oči. Slišal je zgodbe o njej, a vse so se mu zdele ravne v primeri z enim samim pogledom nanjo. Njena prostranost je oznanjala, da ne gospodari samo nad to dolino.

Zgrajena iz apnenca je spreminjala skozi vekove svojo podobo, a to ji ni škodilo. Postajala je vedno bolj strma, nepristopna, kar pa se je zrušilo z nje, je obležalo v dolini kot nema priča njenega rušenja. Tisočletja je stala tu. Nekoč jo je objemal led, gledala je, kako jo obteka in koplje dolino pod njo. To je bila davno, ohranila pa je le majhen delček ledu pod vrhom kot spomin na tiste čase. Od nekdaj so tu vladali viharji in meteži, prva je pozdravljala Sonce, zadnja ga je pospremljala v zaton. Največ je prebila sama z oblaki in strelami. Potem je ugledala, da iz teh dolin, ki jih je sama oblikovala, vre nekaj, kar je v opreki z njeno negibnostjo. Doline so ozele-nele, ko je na njej še ležal sneg. Iz njih so prihajala bitja, dajala jim je zavetje in bitja so postala njen sestavni del. Vrh pa je ljubosumno čuvala, ostal je samotni kakor nekoč vsa gora.

Nekega dne so se ljudje, manj spretni kot druga živa bitja, ki so živela v gori, povzpeli višje kot kdorkoli dotlej. To pot še niso prišli na vrh, bili pa so blizu. Po njihovih odločnih obrazih je presodila, da ga dolgo ne bo mogla braniti.

Kmalu je njihova noga stopila tja, kjer je bila gora najvišja, tja, kjer so doslej gospodarili sneg, veter, oblaki. Spoznala je ljudi. To je ni motilo. Prihajali in odhajali so, ona pa je ostajala spet sama, se bleščala v mesečini kot dragulj ali pa si je ogrnila svoj beli plašč.

Ljudi pa je bilo na obisku vedno več. Z vseh strani so se plazili po njej, zabijali kline, napenjali žice, klesali stopnice tam, kjer je bila prestrma. Vse to je šlo mimo nje, ostala je najvišja in najlepša, kakor da bi vedela: Ljudje prihajajo zaradi njene lepote in odhajajo v dolino z bogastvom, ki ga prej niso imeli.

Obdržala pa je eno stran samo zase, za ptice in gamse. Stran, ki je njena najbolj strma, kjer so viharji najbolj srditi, kjer je zima najdaljša. Tu sem človek še ni prišel. Vedela je, da bo poskusil tudi tu, videla je, kako si tudi to stran s slastjo ogleduje. Čakala je nanj, da mu ponudi nova doživetja, nove lepote svojih strmin in mnoge nevarnosti, ki ga bodo še bolj krepile.

In res so prišli tudi čez njeno »steno«. Tako so ji rekli. V začetku so lezli po njej kakor divje koze, potem so začeli zabijati drobne stvarce, ki so bile trše od nje. Če so prišli do neprehodnega mesta, jim je ponudila eno od neštetihih razpokic za tisti košček železa. Bili so ji hvaležni, obenem pa pohlepni, saj so takoj iskali še drugo poklino. Spoznala je vrsto ljudi iz bližnje doline in od drugod. Preplezali so jo vsepovsod, tudi tam, kjer jim vzpona ni lajšala. Niso odstopili niti tam, kjer so stali pred gladkimi pečinami brez razpok. Znali so si pomagati. Mnogi so sestopili v dolino z novimi izkušnjami, mnoge je odbila, a vedela je, da se bodo vračali k njej oboji. Kdor jo je čutil pod rokami, je ni več pozabil. Nekateri je pridržala za vselej, čeprav tega ni hotela; iskali so preveč, iskali meje, ki so jih že prešli. Dala jim je večni mir in postali so njen sestavni del.

Leto za letom jih je bilo več. Kaj vse je delila usoda s temi ljudmi, koliko veselja, doživetij in novih izkušenj! Nekateri so odhajali z mislijo, da so ji pomagali, ona pa je vedela, da to ni res. Spremenili so se oni, sama pa je ostala neizpremenjena. Spet so prišli, ker niso mogli živeti brez nje. Ko niso več mogli plezati, je čutila njihove hrepenče poglede: govorili so o čudovitih trenutkih, ki so jih preživeli v njej. Generacije so se izmenjavale, vsaka ji je nekaj dala, še več pa je od nje dobila.

Neko poletno jutro — po divji noči, polni grmenja, bliskanja in treskanja — se je prebudila okopana, čista, pripravljena, da spet pričaka svoje »osvajalce«.

Mnogi med njimi so bili že visoko v steni. Štirje plezalci pa so lezli proti njenemu osrednjemu delu. Sonce je bilo že visoko, stena pa je vedela, da so ji mnogi stopili na rob, četudi so vstopili nanjo pozneje kot ta četvorica.

Ti štirje možje so vstopili tam, kjer stena nad vstopom najvišje zakipi v nebo. Prvih sto metrov so plezali nenavezani, potem pa so iz oprtnikov potegnili vrvi in drugo opremo. Opazila je živčne poglede najmlajšega med njimi, ki dotlej kaj podobnega še ni videl. Ni še vedela, da je prvič med takimi višinami, da je dotlej spoznala manjše

in lažje stene. Bil pa je prepričan, da bo zmozel tudi to velikanko, hitro in lahko kakor vse doslej.

Samozavestno je brez pomisleka zaplezal, da jo osvoji. Ni slutil, kakšna presenečenja mu pripravlja. Ni prišel visoko, na težave je kmalu naletel. Obstal je in spoznal zakaj. Vrv je prosto padala do police, kjer je stal prijatelj. Poskušal se je zbrati, se pognal navzgor, in se hitro spet spustil na staro mesto. Stena je čutila njegove potne dlani, čutila lahno drhtenje nog, ki so na prstih nosile ravnotežje telesa. Pritisnil je čelo na hladno skalo, počasi zajemal sapo, nato pa spet pogledal navzgor in iskal mesto, kamor bi oprl roko ali nogo, toda razčlembe so bile tako majhne in nezanesljive. Trma ga je razganjala. Za pasom so mu viseli klini, a nanje ni več mislil.

Že so ga bolele tudi roke. Spreletele so ga druge misli. Videl je, da navzgor ne more, bil je na tem, da pade kakih deset metrov. Ni šlo. Potem je zbral vso moč, kolikor je še imel in z nogo previdno iskal oporo. Ni našel prave, a izbirati tu ni mogel. V takem položaju še ni bil. Potem je z roko iskal nov oprimek in se bal, da ga bo vrglo vznak iz stene. Toda stena ga ni pahnila od sebe. Prestal je najhujše, blizu je bilo mesto, kjer je lahko stal. Ni več tvegala, zabil je klin in se začel spuščati. Bal se je očitkov in gledal žalostno v ta zid nad seboj. Vse kaže, da mu ni bil sojen. Kdo pa ga bo vodil nadaljnjih tisoč metrov čez steno, ko pa je že pri vstopu pokazal, da tej steni ni kos! A odločili so drugače. Vstopil je drugi in ga kmalu poklical, naj spleza za njim. Zlahka je zdaj preplezal tisto mesto, ki ga je prej odganjala. Težav pa ni bilo konca. Napredovali so počasi, stena je bila tu skoro navpična, mnogo je terjala od njih. Od zgoraj pa ju je priganjala prva naveza.

Končno se je stena malo položila in ponujala vrsto prehodov, kakor da bi jih hotela nagraditi za doslejšnji napor. Niti opazili niso, da se je stena zavila v megle, da čez vrh divja vihar. Potem so se vsi štirje stisnili pod previs, da bi najhujše prešlo. Na sestop niso pomislili, saj so bili že visoko. Visoko, a še vedno daleč od vrha.

K sreči so poletne nevihte kratke, megle so se hitro razšle, le daljni grom je še nakazoval, kaj se je pravkar godilo tu. Sonce je že sililo izza zahodnega grebena, ko so se prvič ustavili. Najmlajši je bil tako žejen, da brez vode ni mogel naprej. Eden je odšel po policah do snega, ki se je tu držal od zime, in napolnil čutarico. Sedeli so kot v nekakem gnezdu vrh stebra in gledali, kaj jih še čaka. Ni jim ostajalo časa. Izplezali so iz kamina in se po policah bližali mestu, za katerega so vsi vedeli, da je najtežje, le najmlajšemu je bilo to prikrito. Vendar je nekaj slutil, saj so večkrat omenjali »ladjo«. S tovarišem v navezi je spet zaostal. Potem sta se podvizala, ker sta videla prvo naveso stati. Mislila sta, da ju čakajo. Prva dva pa sta stala z očmi uprtimi navzgor. Najmlajši se ni takoj zavedel, kaj pravzaprav je tam gor. Zbral se je, pogledal čez rob na drugo stran in takoj mu je bilo jasno: To je »ladja«, ime je zadeto. Strmel je v zid nad seboj z ostrim razom na desni strani, za njim pa še bolj strme in neprehodne pečine. Pred čem podobnim še nikoli ni stal. Bilo bi zanj nepremagljiv problem tudi v vznožju stene, kaj šele tu po 900 metrih vzpona, ki ga je že do kraja izčrpal. In to bo treba hitro plezati, noč je bila blizu.

»Ladjo« je stena prihranila najboljšim. Preden so poskusili, so jo ogledovali z vseh strani, če je sploh preplezljiva. Nekega poletnega večera je prišla trojica in legla pod njo z mislijo, kako bodo prišli tam čez. Naslednjo jutro so napisali še eno slavno stran v zgodovini te »stene«. Plezali so tam, kjer so dotlej gospodarili le oblaki in se ob tem ostrem kljunu razbijali.

Potem je tu čez prišlo precej navez. Tudi ta večer so se sem dvizali neki možje, da bi jih ne ujela noč na nepravem mestu. Sonce pa je kakor vsak dan tonilo za vrhovi na zahodu, hladni piš je že vel iz doline. Najbolj izkušeni se je spoprijel z gladkimi mesti in napredoval hitro in zanesljivo. Potem je duškal, zabil klin, se potegnil v kamin in izginil v somraku, v katerem je tonila gora. Trojica mu je zdaj sledila. Najmlajši je zbral vse svoje moči. Vedel je, da bo glavno skušnjo opravil tu. Prve metre je pohitel, ne da bi mislil na pravilno izrabo energije. Gora pa ga je danes že precej izučila. Kmalu mu je bilo jasno, da mora »plezati z glavom«. Pri prvem klinu je bil skoraj ob sapo, vendar rešilno mesto pod kaminom je bilo blizu. Napel je vse svoje sile, pa ga niso ubogale ne roke ne noge. V prstih ga je prijemal krč, noge so se mu tresle, zdržal je samo zato, ker je vedel, da je rešitev »neizmerno« blizu. Zbral se je in se potegnil izpod previsa na poličko. Ničesar ni več videl, le vrv je čutil, ki ga je vodila do prijatelja na varno. Ni vedel, kaj ga je obvarovalo, da ni zdrknil. V tem gorskem mraku mu je gora dala številne opore, ki jih sicer ni videl in ki bi jih podnevi tudi ne upal uporabiti. Končno je zlezal na polico, kjer so ga čakali prijatelji. Iti naprej bi bilo neumno. Privezali so se in gledali svet pod seboj. V dolino je že davno legel mrak, gora pa se je pripravljala k počitku. Postajalo je vse tišje, sem in tja se je oglasil kak kamenček, v daljavi je pošumevala voda. Najmlajši je sedel brez besed, gledal okoli sebe, poslušal in razmišljal. Kaj vse mu je dala danes stena te gore!

Zvezde so ostro risale črto, na kateri se je spajala z nebom. Do tega roba ni bilo več daleč. Vse težave so bile za njimi, treba je bilo počakati na sonce. Kako čudovita ta poletna noč. Vse se je umirilo. Poslušal je ta mir, čutil steno pod seboj — mnogo

mu je vzela ta dan, komaj pa je slutil, kaj bo od nje dobil. Ni mogel spati. Bil je srečen. Vpíjal je temo, da bi ta občutek za vselej ohranil. Mrazilo ga je, vendar mu to ni bilo nadležno. Čakal je jutra in želel, da bi noč ne minila prehitro.

Začelo se je svetliti in že so se polagoma na nebu risali grebeni. Ko se je zdanilo, je z drugimi vred stopil za soncem, ki je obsijalo vrh gore. Nestrpno je čakal, da minejo ti zadnji metri. Tedaj so spet počakali prijatelji, to pot ne zato, da bi ga bodrili. S smehom na ustih so mu stiskali roko, kajti nad njimi je bilo samo še nebo, pod njimi pa gora.

Potem so se spustili nizdol. Kako lepo je bilo skakati po planinskih stezah in gledati gore okoli sebe!

Sonce je bilo še visoko, ko se je obrnil, da zadnjič pogleda goro. Videla je njegov srečni pogled, čeprav se je že delno skrila za gore okoli sebe. Hvaležen ji je bil, marsikaj ga je naučila, omogočila mu je občutke in doživetja, za katere ni vedel, da obstojé.

Ponosna in mogočna je stala tam, se igrala z oblaki, ki so se parali ob njenem vrhu, in vedela, da je ne bo nikoli pozabil in da se bo še velikokrat vrnil k njej.

PRIPOMBA:

Leta 1972 sem v družbi z Mariko in Ursom Vrdoljak pa z Jerkom Kiriginom plezal skalaško smer v severni triglavski steni. Bil je to moj prvi vzpon na Triglav in v Alpah sploh. Marika je bila žena tragično umrlega Urša (Užba 1974), svoj čas najboljša hrvatska alpinistka.

Prevedel T. O.

IZ MOJIH SPOMINOV

JANKO RAVNIK

Ne vem, koliko mi bo mogoče vskladiti moj »literarni« prispevek s proslavami in spomini na zgodovinsko pomembne dogodke pred 200 leti, ko so neustrašni in podjetni možje prvič stopili na teme Triglava. Drzni korak, ki ga vsekakor tvegam, spremljajo občutki negotovosti, ki mi jih narekuje vest: Sem sploh upravičen stopiti v krog pripovednikov, zgodovinarjev in večjih strokovnjakov, ki zmorejo v gladko tekoči besedi osvetliti našemu človeku velik in dalekosežen pomen zgodovinskih dejstev, ki so se dogodila pred 200 leti in se nato razvijala ne samo kot plodna podlaga novim gibanjem športnega alpinizma, temveč se razraščala in razširjala v mogočen tok naše nacionalne zavednosti in narodne kulture.

Na to področje, ki ga omenjam, se ne bom spuščal. O tem je že bilo napisanih in objavljenih že mnogo razprav, miselnih utrinkov in najrazličnejših gledanj na široki razvoj našega planinstva nasploh.

Ko se kljub temu spuščam na to področje, ne bom posegel po pripovedni obliki, obrazložil bom svojo fizično in duhovno povezanost s Triglavom, njegovo pravljico lepo okolico, s svojim življenjskim delom na področju fotografije. Temu sem se z vso vnamo in ljubeznijo posvečal vse življenje.

Že kot otrok sem hodil po vrtu za rojstno hišo v Bohinjski Bistrici, od koder se je v jasnem vremenu razprostirala pred očmi dolga vrsta gorskih grebenov in vrhov s Triglavom na čelu, že takrat sem v sebi začutil nemir, preprosto otroško radovednost: Kaj neki je za temi gorami? Kaj bi videl, če bi bil v tistem hipu tam gori? Pogosto sem hodil na vrt tešit svojo radovednost. Ne morem trditi, da me je tedaj pritegovala k ponovnemu opazovanju narave njena lepota. Tega pojma še nisem poznal. Kako neki? Pa sem vseeno kmalu odkril neki način gledanja, da sem opazoval celotno sliko v lepši luči in mikavnejši obliki. Razkoračil sem se precej na široko, se globoko upognil in tako med nogami opazoval razprostrto pokrajino v obrnjenem položaju — z glavo navzdol — kot pravimo. O, kakšna podoba, kakšne spremembe, kakšno odkritje! ... Vse se mi je zdelo naenkrat lepše in novo — pa tako daleč, daleč od mene! ...

Spomini na tiste lepe čase so me spremljali vse življenje.

Šola nam je odprla nove poglede v svet. Tudi naše otroške zgodbe, ki so se dogajale v prosti naravi, so se spreminjale. Svet našega otroškega gibanja se je razširil iz dneva in dan. Iz dneva v dan smo dodajali k našemu »programu« nove domislice, nove akcije. Bohinjske Dobrave so bile često prizorišče veselih in brezskrbnih pote-

panj: stikali smo po grmovju za ptičjimi gnezdi, se igrali ob bistrh studencih, postavljali mlinčke-vretenca, s temi sem jaz imel posebno veselje, in še mnogo drugega. Ko sem dorasel, to se pravi, ko sem dopolnil svoj prvi decenij, ko sem smel nositi v žepu preprost nožič z lesenim, rdeče pobarvanim ročajem, ki smo mu rekli »dregelj«, je nastopil čas, ko smo delali piščali. To je bil pravzaprav že pravi obred! Ko se je vlekla z vrbove veje v zgodnji pomladi še vsa mokra »koža« pod vrhom, je morala zavladati med nami popolna tišina, sicer bi utegnila »koža« počiti. Joj, joj, če se je to zgodilo!

No, šlo je vse po sreči in kmalu je dobila cevka jeziček, spodnji del pa pomikajočo se palčico za intoniranje tonov in melodije.

Pa kaj bi govoril o tonih in melodijah! Teh glasbenih elementov vendar nismo tedaj še poznali niti slišali o njih, še manj pa potrebovali. Svoj namen smo dosegli, da smo piskali in piskali tja v en dan, da je šlo skozi ušesa, in da smo s temi »instrumenti« pridirkali domov, starši pa so nas nadrlji: »Kaj piskate, kdo vas bo pa poslušal? Vam bom vzela piščalke in jih zmetala na ogenj.« Je odločno zagrozila mati. S tem se je naše »glasbeno« navdušenje znatno poleglo.

Lepše in bolj ubrane glasbe sem bil deležen pri pevskem pouku v šoli, kjer nas je učil preproste pesmice kolikor toliko glasbeno izšolan učitelj Martin Humek, znan tudi kot dober sadjar in čebelar.

Večkrat sem imel že priložnost povedati, da je bil Humek tudi organist in me je kot dobrega in zanesljivega pevca »angažiral« celo na cerkvenem koru. Vredno je, da to povem tudi danes, kajti to je nagnilo moje starše, da so me na njegovo prigovarjanje poslali v Ljubljano učiti se glasbe. Da bi postal tudi jaz organist. To jim seveda ni uspelo. Po orglarski šoli, ki sem jo sicer z odliko dokončal, sem dobobra spoznal, da je vse, kar sem do tedaj v glasbenem znanju dosegel, šele prvi korak v umetnostni svet glasbe.

Vpisal sem se v šolo »Glasbene Matice«, po nekaj letih pa na konservatorij v Pragi. S tem korakom in s temi študijskimi dosežki sem tako rekoč stopil v krog poklicnih glasbenikov in ostal to, kar sem še danes pri svojih 86 letih: Pianist, pedagog in skladatelj — sedaj z najvišjo doseženo »šaržo« — upokojenec...

Moje glasbeno delovanje, še zlasti skladateljsko, je imelo svoje vire v živi povezanosti z naravo podobno kakor moje delovanje na področju **fotografije**. Razumljivo je, da se s tem tesneje povezujem z nalogami, ki jih bodo vestno izpolnili aktivni pisci o pomenu 200-letnice prvega vzpona na Triglav.

Fotografija je bila v mojem življenju izraz globokih čustvenih odnosov do narave. Z njo sem si prizadeval izpovedati svojo predanost in ljubezen do narave, priložiti svoj delež pri pospeševanju in rasti naše kulture, k odkrivanju neizmernih lepot, ki jih je vredno zapisovati na fotografsko ploščo ali filmsko emulzijo. To je bilo delo, ki sem ga opravljal z isto vnemo kot drugi s peresom. Naj mi bo dovoljena že mnogokrat ugotovljena trditev: Dobra slika, naj rečem tudi dobra fotografija pove dostikrat več kot napisana beseda.

Moji fotografski prispevki v revijah in knjigah so pogosto dopolnjevali doživetja znamenitih pisateljev-alpinistov. Gotovo so pripomogli tudi najboljšemu tekstu k njegovi veljavi, k boljšemu razumevanju, kadarkoli je šlo za krajevni, prostorski opis. Če pregledam svojo zbirko črno-belih odtisov in v poslednji dobi veliko število barvnih posnetkov — iz vseh krajev naše lepe Slovenije, zlasti posnetkov v Julijcih, tedaj se mi v spominu vzbudi zavest koristnega in tovariškega sodelovanja z našimi planinci-pisatelji. Naj jih navedem: dr. Miha Potočnik, Marijan Lipovšek, Evgen Lovšin, dr. Henrik Tuma in predvsem dr. Kugy v slovenskih prevodih in originalnih izdajah. V dosti skromnejši meri je bila vključena v javne publikacije moja barvna fotografija. V primerjavi s črno-belimi reprodukcijami je rezultat, če ga ocenim s številom 1 : 100, dokaj nerazveseljiv! Bržkone tu odloča visoka cena barvnih klíšejev. To dejstvo pa me ni oviralo, da se ne bi barvni fotografiji posvečal z vso vnemo.

Zbirka izbranih, kritično obdelanih diapozitivov je preseгла že število 2000. V tem številu je vključenih okoli 200 slik kot ilustrativni material k mojemu skioptičnemu predavanju »Lepa si zemlja slovenska«. Mnenja sem, da ga je videlo že lepo število ljudi, ki se kolikortoliko zanimajo za naše planinske zadeve. Večina udeležencev po naših mestih in podeželskih krajih so imeli priložnost gledati projekcijo mojih barvnih slik in slišati spremeni tekst, ki poveljuje lepote naše zemlje. Višek v opisovanju bližnjih in drugih krajev Zlatorogovega kraljestva je sam Triglav, ki ga posnetega iz vseh strani, gledamo in občudujemo.

Vtisi, ki sem jih ob pogledu na Triglav in njegove mogočne sosedo doživel na pogosto obiskanem Javorovem vrhu ali Vrševniku so mi izoblikovali naslednje misli in besede, ki sem jih v poprej omenjenem besedilu zapisal:

»Fantazija in ginjenost mi narekuje ta glasbeno izraženo primerjavo. V kompoziciji vrhov in grebenov, ki v mogočnem crescendo rastejo pred menoj, mi nehoté prihaja na um primerjava z arhitektoniko velike simfonije. Triglav je mogočni zaključni akord. Oj Triglav, moj dom, kako si krasan! Še te bomo nocoj občudovali in se klanjali tvoji lepoti, tvoji mogočnosti, ti simbol naše svobode!«

S podobnimi vtisi prepojen se vselej vračam z njegovih južnih vrhov: Tosca, Vel. in Malega Draškega vrha, Jezerskega Stola ali Debelega vrha in z vseh mogočih razglednih točk, po katerih se potikam s foto-kamrico v roki.

Mislím, da ne bom predlog, če opišem še doživetje, s katerim sem se neko jutro srečal na Kredarici z vzhajajočim soncem in istočasnim svitom ščipa. Do skrajnosti nestrpen sem čakal na sonce izza Kamniških planin. Bo vzšlo sonce, preden bo zašla luna za rob Malega Triglava? Dočakal sem presenečenje, enkratno v življenju. Naj ga opišem s tekstom iz svojega predavanja:

»Tisto nepozabno jutro smo bili presenečeni nad krasoto vzhajajočega sonca, ki je vstajalo izza valovitega horizonta daljnih Kamniških Alp. V hipu — bil je to veličasten trenutek — je rdeča ognjena krogla oblila skalovje Triglava z bakreno-rdečo barvo. Česar ni ta trenutek dosegla sončna luč, je ostalo za čas potopljeno v rahli modrikasti barvi nedopovedljive finese. Po brezoblačnem nebu je jadrjala svetla luna. Pravkar bo zašla za rob Triglava.« S pripravljenem foto aparatom sem v zadnjem hipu ujel čudoviti prizor na ploščo.

S Triglavom, oziroma z opazovanjem njegovih neprestanih sprememb v vseh mogočih osvetlitvah, ki so podlaga mojemu estetskemu oblikovanju pokrajinske fotografije nasploh, sem imel vedno neke težave. Neštetokrat je bilo treba čakati na ugodno sončno osvetlitev ali čakati na oblake, ki so prav, ko se je sprožila zaslonka, zatemnili že izbrani motiv. S podobnimi stvarmi sem moral računati pri sleherni fotografiji. Le redko kdaj so bili pri roki za dobro sliko že naprej vsi pogoji. Takih primerov je bilo bore malo. Prav Triglav, ki sem ga želel posneti z njegove najlepše strani — s Tosca ali Draških vrhov, me je ožemal pri dolgotrajni hoji, ko pa sem prišel na pravo mesto, se je ogrnil s sivo meglo. Bil sem prisiljen pospraviti šila in kopita in nejevoljen oditi. Naj končam. Na mojih potovanjih po gorah in dolinah, po gozdovih in skalnatih podih, po strmih gruščih, ob bistréh, šumečih vodah in obalah naših jezer, skratka po vseh poteh me je spremljala zvesta družica — vir moje fototeke — moja kamrica. Omogočila mi je, da sem ž njo zapisoval svojo kroniko, svoj dnevnik. Upodobljeni kraji naše slovenske zemlje so tudi dokazno gradivo o moji stanovitni vdanosti lepoti in ne nazadnje tudi priče telesnih in duševnih preizkušenj.

V zgodovino mojega življenja in planinskega delovanja naj uvrstim nekaj spominov, ki nimajo nikakršnih vezi z mojim poklicem niti glasbo niti s fotografijo. Vendar nekaj skupnega je vsekakor očitno. Oboje izhaja iz mojega nagnjenja k planinstvu, k razumevanju velike ideje človek — narava, ki jo iščemo in hočemo vsak po svojih sposobnostih in nagnjenjih doseči, izpričati in uveljaviti. Oglašam se kot preprost fizični delavec.

Bilo je okoli leta 1921 po prvi svetovni vojni. V tistem času sem z neko posebno zavzetostjo hodil po gorah. Moj rojak iz Stare Fužine v Bohinju, tedaj še študent zagrebške Akademije za slikarstvo Valentin Hodnik, je bil moj popotni planinski tovariš. Zelo navdušena za naša gorska višavja sva skupaj ubirala razna pota po bohinjskih planinah. Tudi Triglav sva večkrat »pohodila«. Najina izhodiščna dolina so bile bohinjske Voje. Kot vsi bohinjski dostopi na Velo polje je bila tudi pot iz Voj čez planino Spodnjo Vrtačo ter Jurjevčevo Vrtačo zelo dolga. Zlasti odsek iz Sp. Vrtače v Jurjevo Vrtačo je bil zoprno dolgočasen. Nič nenavadnega ni bilo, da se nama je porodila misel na krajši dostop iz Sp. Vrtače na Velo polje. Prišla sva do ideje, da si sama zgradiva bližnjico. V navdušenju nad možno realizacijo tega načrta sva v jeseni l. 1921 naprtila na ramena potrebno orodje za nadelavo poti: kramp, lopato in sekiro, v nahrbtnik pa še potrebno hrano. Z vso težo sva veselo ubirala pot skozi Voje do Spodnje Vrtače. Po ponovnem preudarku celotnega problema sva natanko določila smer poti. Prvi del bi tekkel po gozdu, drugi del pa po prodiščih pod stenami Tosca. Izbirala sva najugodnejše terene med grmičjem, sproti sva ga izsekavala in ravnala zemljo. Kmalu sva dosegla spodnji del melišč pod stenami Tosca. Pot sva delala celih 14 dni. Prenočevala sva prvi teden spodaj v Vrtači. Tedaj je tam še stal star pastirski stan, v njem sva kuhala zajtrk in večerjo. Spala sva na nič kaj prijetno dišečem senu. Delo na zgornjem delu poti je bilo zamudnejše. Morala sva dobesedno vgraditi v debel sloj grušča primerno stezo vse do prelaza Stopce, kjer se je združila s staro potjo okoli Tosca. Prednost dela v tem odseku poti pa je bila v tem, da sva hodila prenočevati v Vodnikovo kočo, ki je bila tedaj še odprta.

Najino pot so nato radi izbrali planinci, ki so se vračali s Triglava v Bohinj. Znaní A. Knafeljc jo je pozneje markiral. Še sedaj je dobro čitljiv napis na neki skali pod stenami Tosca: »Ravnik-Hodnikova pot« — edina ohranjena sled nekdanje poti z Velega polja, oziroma od Stopce do Sp. Vrtače. Planinski pisatelj Janko Mlakar ni mogel prehvaliti te krajšnice v Bohinj.

Prednost te bližnjice je kmalu zamrla. Bohinjski lastniki lepe planine in bogatih pašnikov na Velem polju so svoji živini močno olajšali dostop do nje s tem, da so zgornjo pot okoli Tosca, ki ni bila uporabna za pogon živine, znatno razžirili. Vsekali so v živo skalo od enega do dveh metrov široko pot. Odstreljeno skalovje je spodaj nadelano »Ravnik-Hodnikovo pot« po vsej dolžini plazu do kraja zasulo.

Leta 1922 sva na odlično ohranjeno pot zavila tudi moja bodoča žena in jaz. Z nekaterimi svati sva ubirala pot skozi slavalok v Spodnji Vrtači na Velo polje in dalje na Kredarico. Tam naju je poročil splošno znani planinski pisatelj Janko Mlakar. Dvajset let pred nama se je tu poročil znani planinec Korenčan, v dvajsetih letih sta se tu na višini 2515 m poročila dva para.

Še nekaj besed o filmu »V kraljestvu Zlatoroga«. V tem hočem biti kratek. Sodim, da se spričo številnih osebno izraženih ali objavljenih izjav ob nastajanju filma in v času prvega javnega predvajanja v letu 1931 ni potrebno ustavljati in znova zapisovati zgodovinsko pomembna dejstva iz področja naše domače kinematografije ter opozarjati na kulturni pomen slovenskega filma nasploh. K temu bi pa vsekakor rad dodal le to, da je ideja za alpinistični film, ki smo mu pozneje dali naslov »V kraljestvu Zlatoroga«, zrasla med člani Alpinističnega kluba »Skala«, predvsem v vrstah foto-odseka.

Črno-beli diapozitivi, ki jih je Skala izgotavljala za svoja javna predavanja, zaradi statičnosti oziroma negibnosti ni več ustrezala potrebam. Polagoma se je oživljala za tiste čase in skromne finančne možnosti drzna misel na prehod k živim, na filmski trak posnetim slikam: ne samo na krajše filmske žurnale, bodisi iz plezalstva ali smučarstva, dvoje tedaj najpomembnejših akcij Skale, ne, porodila se je drzna ideja ustvariti celovečerni, široko zasnovani film na območju naših Julijskih Alp, »V kraljestvu Zlatoroga«.

Tudi o njegovi vsebini ni potrebno zgubljeni besed. Vse je bilo povedano. Da sem pri vseh tehničnih delih, pri snemanju, razvijanju sto in sto metrov dolgih trakov, pri kopiranju in končnem sestavljanju (lepljenju) filma igral nekakšno vlogo vodečega »šefa«, je tudi bilo večkrat jasno povedano. Poseben poudarek je bil na priznanju, da so skalaši izvršili delo, ki bi ga v tehničnem pogledu zmoglo realizirati le strokovno podjetje z močno gospodarsko-finančno podlago.

V tej zavesti smo se predvsem lotili nabiralne akcije, ki nam je uspela in nam omogočila pričeti s pripravami za filmanje na terenu, pa tudi s pripravami za vsa laboratorijska dela. Računali smo, da bodo nastajale finančne težave že pri nabavah snemalnih foto-kamer, pozneje zopet pri nabavi kopirnega aparata. Mimogrede naj omenim, da sem pripravo za izdelavo napisov sam konstruiral in izdelal. Pri dobavi slikovnega materiala, negativnega in pozitivnega, nam je veliko pomagal moj prijatelj še izza prve svetovne vojne Franc Rabuse, trgovec v Kostanjevici na Dolenjskem. Skupaj sva vojskovala pri rezervni godbi 17. pešpolka v Judenburgu. Kot poznejši zastopnik filmske tovarne Agfa nam je dobavljal ves material s 30% popustom. To in pa, da smo skalaši izvrševali vsa tehnična laboratorijska dela z vso zavzetostjo, da smo večer za večerom do pozne noči bedeli pri temno rdeči svetlobi in se kljub temu veselili svojih uspehov, da smo vse opravljali s poglobljenim idealizmom, ne za kako plačilo, to dejstvo naj ostane tu ali kjerkoli zabeleženo in naslovljeno našim zanamcem kot primer nesebične vdanosti naši domovini, ki smo jo opevali in slavili prav s filmom »V kraljestvu Zlatoroga«.

Končujem. Vse, kar sem napisal o svojem življenju, o odnosu do Triglava, naše svete gore, sploh do naše slovenske zemlje, je zelo skromen izraz čustva, ki neusahljivo plamti v mojem srcu.

Napisal v avgustu I. 1977 v Bohinju.

PO ZLATOROGOVIH POLICAH

MAURA FURLAN

Septembrska noč mirno diha.

Z nahrbtniki stopicljamo po »high-way« v Vrata do Šlajmarice. Še nikoli se mi ni izpolnila želja, da bi teh 10 km v celoti prepešačila, toda tokrat, kot je videti ... Pa ne! Glej ga »fičaka« izza ovinka, ki mi ustavi. Ker sem pač edina predstavnica nežnega spola (samo, kadar se to izplača biti, seveda, sicer pa trmasta borka za emancipacijo) imam prednost. Usmilim se še dveh nahrbtnikov in že se ta vztrajna »živalca« zažene v breg pri Peričniku. Nekoliko pred vrhom se ustavi, zakašlja in se začne ritensko umikati. Šele drugi poizkus potegne. Potem pa malo sem, malo tja in že zacvilijo zavore pred kočo. In že se majem totalno obložena proti koči. Počakam še na »so-capljače« in spravimo se na skupne »jaslice«.

Že dolgo so mi fantje obljubljali, da me bodo peljali po Zlatorogovih policah, ker so mi delikatne prečnice baje zelo »simpatične«. In tako se je tudi dogodilo.

Budilka »na mraz« nič kaj dobro ne deluje, zato nas mora zjutraj Andrej zbuditi. Čeprav je bila zvečer nebesna kupola kar na gosto posejana z zvezdnimi biseri, si zjutraj nobena gora noče nadeti bojne meglene perjanice. Moja prognostična karta o poslabšanju vremena je za »higienski papir«, se mi rogajo fantje, ko opravljajo jutranje biološke potrebe.

Jutro je kot umito. Spomnim se na začetek Baumbachove pesmi o Zlatorogu:

Pozdravljen mi srčno, Triglav čestiti!
Tri glave dvigaš drzno do neba
Kot bog, čegár ime ti je nositi,
In vsaka nosi krona od snega ...

Toda pogovor se zasuče v drugo smer. Téma, kako je Silvain Saudain v Himalaji brez »možgan« presmučal osemstisočak, je kar zanimiva, da pozabimo, kako dolga je pot »čez Prag«, koliko jarkov in grap obrede in po kakšnih kotanjah se skriva.

Čim se malo ozrem naokrog, me zopet zanese med Baumbachove verze:

Z lišajne svoje brade;
Roso otrese bor ravan

— — — —
In vitez sleč ljubak in mlad
Šepeče z mladostno očnico;
Opravljen rudeče kot v sam škrlat
Poljublja jej nežno glavico.

Seveda je pa skoraj že jesen pred vrati in takega pravljničnega sveta ni več v Zlatorogovem kraljestvu.

Tovariš, ki se je po naključju pridružil naši triperesni deteljici, kar dobro grize kolena. Vstopni kamin, potem ko smo »malicali nekaj konkretnega«, je pretežak za takšno ico, kot sem jaz, zato me fantje navežejo (tokrat še brez zvončka). Potem se pa začnejo elegantne kristijanije na »šodrastih kotalkah« po policah: malo sem, malo tja pa še malo gor pa malo dol. »Šodra« je namreč tam po želji. Fanta mi zopet poklonita svobodo, meneč, da jima nimam kam uiti. Priznam, da tamkajšnji Semiramidini vrtovi niso bili nič kaj vabljivi. Bila sem že v »status quo ante«.

Dasi sem že večkrat dobila natančne razlage, kot se »motajo« vse mogoče smeri in čeprav imam »bajno« (prosim, ne bujno) domišljijo, še vedno nisem videla nekih prečnic pa ozkih grabnov pa previska in še ne vem česa. Treba je priznati, da mi dolinci bolje uspevamo na ravnem; ti gorjanci pa imajo smisel za goljufanje ljudi v vertikalnih labirintih. Nam je v teh višinah vse »ravno«. Romantični sprehod se je nadaljeval po dvojezični prečnici Slovenske in Nemške smeri. Tu nas je zapustil tihi kolega in se odločil za naskok po slovenskih bokih na »najvišjo in najbolj pravljnično naših gora«, kot jo je označil Kugy. Fantu smo stisnili roko in že je izginil.

Potem pa še malo snega za boljšo prebavo in že smo bili na Nemškem turncu. Vpisna knjiga v škatli, že krepko v letih, se mi odpre nekje v sredini: »Svinje, ne puščajte svinjarije!« No, ta zanimivi epigramček je pa sprt z logiko, čeprav zveni tu gori za dobrodošlico resnično romantično.

Nato prečimo steber, po katerem teče dolga Nemška smer in se spustimo do Črnega grabna, kjer so brneli NLP vseh dimenzij nad glavami, da se nam je začelo kar nekam muditi. Pa zopet gor do Gorenjskega turnca. Limona, ki jo grizem, mi skisa še tisti kanček optimizma, ki ga imam, ko mi fantje razlagajo, da bo treba kar precej navzdol, do vpadnice »Čopar«, pa zopet navzgor do križišča z »ulico« Prusik-Szalay. Sumljiv spust mi ne gre kaj prida od rok, zato spustim Andreja na čelo. Toda lej ga fant! Nov klin dobi, pa karabinec in še lojtrce povrhu. Meni, kot drugemu v navezi, pa pusti le stare, ročno izdelane lojtrce za v arhiv. Pa pravijo, da imajo ženske več intuicije! Sonce nas ne doseže s svojimi zlatimi prameni, dasi so vsi vazali Triglava ožarjeni. Lepota vršacev me zopet zanese ...

Gorje mu, kdo trga rožo to!
Iz Zlatorogove krvi
Poganja rastlina skrivnostna ti,
Rudeči cvet triglavski.

In kdor ugleda kozla kdaj,
Obrne se in gre nazaj.
Vzhiteti pogled ne sme noben
V čarobni vrtič belih žen,
Ki Zlatorog ga čuva.

In kdor le kozla obstreli,
Življenje on takoj zgubi. —
Oj Anka, ti moj srčni žar,
Zahtevaj vse, tega nikdar,
Triglavske rože nikdar!

Tako so bajali stari ljudje v davni o Zlatorogu, kozlu z zlatimi rogovi, ki je gospodaril v Triglavskem kraljestvu. Svoje zaklade naj bi skrival v Bogatinu, kjer so še danes: kajti trentarski lovec je Anki utsregel in Zlatoroga ustrelil. Vendar se je ta pozdravil, čim je pojedel triglavsko rožo, ki je zrastle iz vsake kaplje njegove krvi, in lovca pahnil v globino. Anka žalostne novice ni prenesla; svojo dušo je raje izročila bistrim valovom Soče.

Toda krepak poteg vrvi me zopet spravi v realni kamniti svet. Še malo pa bomo na obljubljenem križišču. Fantje so mi obljubljali le kakšno urico skrivanja za skalami: toda ta nova časovna enota vsebuje kar krepkih 120 minut. Košček čokolade v usta in zopet se igramo skrivalnice dol v Amfiteater, dokler ne pridemo do gladkega trebuha pred Jugovo grapo. Menim, da bi tukaj Cezar potuhnjeno izjavil »Veni, vidi, fugi!« (prišel, videl, jo pobrisal). Moja malenkost bi si drznila biti istega mišljenja, če je ne bi bil klin rešil iz zagate. In končno še zadnji cilj pred seboj: gladke plati. Toda kaj ko v vodniku nič ni pojasnjeno, ali so to spodnje ali zgornje. Spodnje so bližje, zato se zedinimo za to varianto. Toda: riba v kletki! Varianta le ni bila ta prava. Treba je bilo višje.

Sonce se nam je že skrilo, ko smo se končno znašli na Bambergovih poti in pospravili vse plezalne »pripomočke«. Andrej nama je že prej ušel, midva z Jankom sva se pa z geslom »pred nočjo priti do Luknje« v krepkem mraku začela igrati skrivalnice s krvavim očesom. V trdi temi je šlo po melišču tako, kot če si »pijan ko Maura«. Po gozdu naju je kakšna veja pocukala za ovratnik ali nama nastavila nogo, no, vejo. Ampak bistveno je bilo: zopet »šoder«. Šele ob oranžadi v Šlajmarici zopet pridem »k sebi«. Tako smo naredili kar 3 km dolgo pot na vse štiri strani neba.

Zlatoroga pa ni več v kraljestvu belih žen. Jezen je odšel. S seboj je vzel tudi bele kože in opustošil je raj. Golo skalovje sameva za njim. In vendar, zakladi v Bogatinu še niso izgubljeni, baja pripovedka:

A kádar let preteče sedemsto,
Požene jel v triglavskem skalnem morji,
In iz lesa doraslega drevesa
Za zibko bodo iztesali deske,
In v zibki tej počival bode deček,
Ki bo dobil zaklad podzemeljski.

SLOVO OD POLETJA

MARIJA PERČIČ

Megla se je lenobno vlekla po kotlini in ovijala mesto v svoje tančice. Sonce je vedno pogosteje paralo nežno pajčevino. Napovedoval se je lep dan.

Od strani opazujem sestrin obraz. Pogleduje nahrbtnik, pa zopet cesto. Razočaranje postaja vedno očitnejše. Avtomobili drviyo mimo, kot bi nihče ne opazil prosečega palca. Obraza, ki sta bila hip pred tem podobna pogrebce, je zdajci zajelo veselje. Že sva udobno sedeli na zadnjih sedežih avtomobila.

Počasi sva se vzpenjali po zaraščeni stezi. Skozi hosto so bili sončni žarki in grelji zemljo, kot bi se hoteli posloviti od poletja čim pristrčneje. Više se je gošča umikala skalam, dokler nisva stali pred mogočno Grintovčevo steno. Vrh se je izgubljal v čisti modrini neba.

Bo vse v redu? Bo vreme držalo? Strah se me je vedno bolj polaščal. Po prvem raztežaju sem spoznala, kaj sem pogrešala dva dolga meseca. Strah je zamenjalo pričakovanje in želja po spoznavanju novega sveta, ki ga ponuja stena. Kakor narkoman sem hlepela po novih in novih zaprekah. Ko jih premagaš, v sebi pestuješ osvajaška čustva. V dolini jih ne doživiš, tam je tvoj gospodar čas. Tu pa se vdajaš mislim in besedam visoke cene, saj so posvečene idealu mladosti. Preizkušaš oprimke in stope, poklanjaš jim vso svojo pozornost, čas pa teče brez vrednosti, kot bi ne bil tu zaradi človeka. S pogledi navzdol se zahvaljuješ nemi steni za užitke, hkrati pa že gledaš navzgor in pričakuješ, pričakuješ...

Vrv se nabira v nesmiselnih kolobarjih na ozkem varovališču. Moje misli so se sprostile. Prehitevajo druga drugo. Varujem, oči pa mi počivajo na sosednjih vrhovih, kjer se z nadelanih poti oglašajo planinci. Njihovo veselje se pretihotapi v moje srce in že tihoto stene preseka pesem, pomaga pa še odmev. Doživljam srečo, ki ti jo lahko podari samo stena in lepo plezanje.

Še dva raztežaja sta pred nama. Zdita se težja kot prejšnji. Zopet imam čuden občutek; ko gledam navzgor in iščem najlažji prehod, se vse izkaže težko. Nehote pogledam še navzdol. Na grušču se lenobno pase čreda gamsov. Ni jim mar, kaj se dogaja dvesto metrov nad njimi.

Majhne stope in oprimke mi ponuja stena. Pohlepno jih sprejemam in počasi napredujem. Previs tik pod varovališčem se mi sprva zdi nepremagljiv. Z roko grabim za oprimkom. Ko ga dosežem, se s težko sapo potegnem čez. Vesela sem, da je konec vrvi.

Še zadnji raztežaj. Lep je, kamin, zagozdim se vanj in se lagodno pomikam navzgor. Žal mi je, da ga je konec. Da je konec lepe smeri v Grintovčevem stebru. Sestra mi stisne roko, tudi ona misli isto. Kakšen konec poletja!

Opomba: Grintovčev steber v severni steni Grintovca; plezali 15. 9. 1977 Jožica in Marija Perčič iz Kranja.

ZGODI SE, KDO VE ZAKAJ

LOJZE BUDKOVIČ

Kot prerोजना se po dolgotrajnem deževju prebujajo Krma v prvih snopih žarkov jutranjega sonca. Dolina počiva in le rezek srnjakov lajež s svojimi jeki v mogočnih ostentnih pretresa monotonijo. Sončni žarki nežno božajo vrhove in pred njimi bežijo meglice, ki so se trdovratno podile po stenah Tosca in obeh Draških vrhov.

Človek bi obstal in opazoval razkošje današnjega dne, a želja po doživetjih naju s prijateljem nažene v temačen gozd, skozi katerega drži pot proti Vrtači in naprej čez Zgornjo Krmo na Triglav. Stopava brez besed, zatopljena v misli. Oba več ali manj v sebi kuhava in filtrirava današnji dan. Da ne greva na Triglav, naju izdajata nahrbtnika, a ne tako po obilnosti kot po teži. Čez kakih 4000 korakov se za krajši čas ustaviva in si privoščiva krajši počitek. Mišo izkoristi priložnost, da malo ponerga čez sapo, ki sta mu jo prinesla mrzlična priprava na diplomo in njegovih 37 križev.

Gozd se prične redčiti in na najina prepotena obraza se pritihotapi prijetna toplina prvih sončnih žarkov. Obraz nama razjasni pogled na mogočni steni Draških vrhov.

Posvetiva se predvsem Malemu Draškemu vrhu, ki s svojo krušljivo steno odbija ple-

zalce. Stena od daleč res deluje odbijajoče, a tudi za take stvari imamo Bohinjci zdravila.

Prebivava se skozi džunglo rušja na melišče. Korak za korakom se boriva z meljem za nekaj desetnih metrov. Ubadava se z najrazličnejšimi tehnikami v premagovanju melišč, a vsi ti poizkusi imajo nekaj skupnega — zadihanost in srage potu. S trmo se končno le prebivava do vstopa v smer Drogenik — Kajzelj. Smer je iz klasičnih časov našega alpinizma. Izpeljana je drzno, obeta slikovito plezarijo.

Prične se običajna ceremonija priprave za vzpon. Z žrebom določiva žrtev, ki se bo prva spoprijela z mrzlo skalo. Začetek je pripadel meni. Začetna trema začne popuščati, s steno sva kmalu prijatelja. Pod gredino si uredim stojišče, varujem prijatelja. Obraz se mu ob pogledu na nadaljevanje kar razjasni, kajti stena se malo položi.

Nadaljevanje je malo čudno, a stena je logična, in če jo znaš brati, te ne razočara. Po daljši prečnici sva v ogromnem kotlu, ki se izgublja v zajedi z dvomljivo skalo. Kmalu dvome potrdijo kanonade padajočega kamenja. Dobro sem se varoval, in tako na varnem ogledujem projekte različnih kalibrov. Občutek imam, da se hoče stena znebiti vsega balasta (razen naju). Delo nama gre dobro od rok in nog. Na nekaterih mestih občudujem Miševo spretnost, s katero je ugnal težave v kozji rog. To je pač star maček, ki je že prebolel mladostno zaletavost in se mu v steni gotovo nekajkrat prikaže slika družine. Sledim zajedi, ki me postavi čez neroden, izpostavljen prag na naslednjo gredino.

Malo pomodrujeva, ali naj nadaljujema po smeri ali pa potegneva nekaj svojega. Odločiva se za smer. Adijo nadaljevanje zajede, ki je tako dobrotljiva z naloženim materialom. Gredina se prelevi v ozko poličko nad zavidljivo strmino, toda ta napetost kmalu popusti, ko se ponovno znajdem na široki polici. Zagledam Miša pod gladko stopnjo, ki naj bi bila del naslednjega raztežaja. Ogledujem si še druge možnosti, pa mi to mesto najbolj leži pri srcu.

»Gladko je, pa bo že šlo!« in roka že išče oprimke. »Dobro bi bilo nekaj zabiti!« meni prijatelj, a čutim, da bo šlo tudi brez klina. Počasi se dvignem, in ko iščem preprijem, začutim kot blisk, kako mi leze desna noga iz stopa. Položaja ne morem več obvladati. Padec! Sicer samo dobre 4 m. Že letim. Iz grla se mi izvije čuden krik. Nenadoma začutim rezek udarec v desnem kolenu. Tisti hip sem na tleh. Prijatelj me zadrži na polici. Vpraša, kako je z menoj. Pogled mi zdrsi proti kolenu. Opazim čudno deformacijo. Pogačica? Skušam vstati, toda poškodovana noga mi tega ne dovoli. Vzpon je končan, mi šine skozi možgane, toda treba bo iz stene.

Prijatelj mi pomaga. Na kolenu ni nobene rane, prične pa otekati. Mišo se zave situacije. Preostane samo ena možnost: reševanje. S tegobo v srcu in z očetovsko dobrotljivostjo mi izroči svojo vetrovko in pulover. Za vsak primer me na polici zavaruje z vrvo.

Odpravi se v prečnico. Pozna se mu, da ga je padec potrl. Stopa preudarno. Na koncu prečnice mu podam vrvi, s katero sem ga varoval pri prehodu. Od tega trenutka dalje je prepuščen samemu sebi. Čaka ga 200 m spusta v težki steni, v negotovem svetu, v katerem alpinistovo življenje visi na enem klinu (po možnosti dobrem). S tesnobo v srcu pričakujem, kdaj se mi bo oglasil izpod stene. Končno! Z naglico se spušča po melišču in kmalu ga pogoltne bukov gozd.

Prepuščen samemu sebi nemočen sedim na polici. S čudnim nemirom se oziram v dolino, od koder slutim pomoč. Oteklina na kolenu narašča tako silovito, da moram zrahljati obvezo. Večkrat mi pogled zdrсне v stopnjo, ki se me je tako čudno otesla. Vse bi se končalo brez komplikacij, če ne bi bilo pred polico manjšega praga, v katerega sem udaril s kolonom.

Zavedam se, da me bo ta poškodba za dalj časa prikovala v dolino. Vsi načrti in skrite želje, vse je šlo k vragu. Kakšne posledice mi bo prinesla poškodba? Ovijam se v črne misli.

Pogledam po širnih ostenjih Macesnovca, Luknje peči, Rjavine in Temena. Tipam za smerjo v Luknji peči, ki smo jo pred tremi leti pozimi preplezali z Jožem, Tinetom, Janezom in Jankom. Živo mi stopi pred oči bivak v votlini na udobnih rušnatih jogijih in ob velikem ognju. Bilo je lepo, le Joža je skrbelo, če mu sumljiva fronta na jugu ne bo zamedla spačka v Krmi. Premlevam ture in se spominjam vseh lepih in težkih trenutkov na teh naših poteh.

V dolini zaslišim avto. Motor ugasne, iz njega se prikaže postava. Gotovo je Mišo, ki ga tarejo skrbi, kako je z menoj. Čez dobro uro je pod steno. Sporoči mi, da je akcija stekla. Izmenjava si še nekaj stavkov, a močan veter jih spremeni v težko razumljivo govorico. Zlekne se na mogočno skalo in se izroči zadnjim sončnim žarkom.

Sonce se je naveličalo visenja na nebu in se nagiba proti mogočnemu Vernarju. Sence lezejo vedno više in tiho naznanjajo prihod noči. Prične me mraziti. Slutim, da bo treba noč prebiti v steni. Še sreča, da imam dosti obleke, bivak vrečo in celo zločljiv dežnik. V nahrbtniku odkrijem tudi nekaj drobtinic jabolčnega zavitka.

Pripravljam se za bivak in med raznimi opravili zaslišim slabotni zvok motorja. Kmalu se pred Kovinarsko kočo pojavi manjša kolona avtomobilov. Gotovo so reševalci! Kljub

mučni situaciji me pograbi kanček veselja. V mraku opazujem, kako jih požira bukov gozd. Fantje hitro napredujejo in v slabi uri so pod steno. Mišo jim pokaže mesto nesreče, sam pa jim malo signaliziram z bivak vrečo.

Kljub pozni uri vstopijo v steno in plezajo v soju čelnih svetilk. Zdi se mi, kot da bi stena oživila. Nad dolino lega trda noč in fantje se odločijo za prekinitve akcije. Del jih bivakira pod mojo polico, drugi se vrnejo v Krmo.

Dolina se ovija v srhljivo tišino, ki jo včasih pretrga zvok padajočega kamenja ali pa zvonci krav, pasočih se na prostranih pobočjih Vrtače. Skušam zaspati, toda koleno ne pozna usmiljenja in neprestano zbada. Malo že zadremam, a vse skupaj je le beg pred predolgo nočjo. Od časa do časa pomolim glavo iz bivak vreče in zrem proti vzhodu. Za Karavankami se korajžno pobliskava. Nevihta nam prizanese. Kmalu se na bojnem polju prikaže luna, ki mi dela družbo v tej moreči samoti. Želim si dneva, dan mi bo prinesel rešitev.

Kmalu zapoje kladivo. Akcija je spet v teku. Za robom se prikaže Klavdij in drugi fantje. Treba je preplezati samo še prečnico. Čez nekaj minut so pri meni. Klavdij mi immobilizira nogo, Kristl pa vsem postreže s toplim čajem. Fante malo skrbi prečnica, a v sebi zberem toliko energije, da jo s Kristlno pomočjo ob skrbnem varovanju zdelam. Reševalci se ob tem manevru vidno oddahnejo, kajti stvar bi postala bolj komplicirana, če bi jaz tu odpovedal.

Namestijo me v gorski sedež in me previdno spuščajo v podnožje stene. Nekaj metrov pleza Kristl z menoj na hrbtu po skali, nakar se kmalu znajdeva v zraku pod ogromnim previsom. Počasi potujeva proti gredini. Malo se oddahnemo — posebno moj »nosač« in na vrsti je naslednji spust. Kristl je pravi mojster za taka spuščanja, tako da se človek na njegovem hrbtu počuti popolno varnega. Tudi fantje popuščajo zelo previdno. Meter za metrom se približuje podnožje stene. Še neroden prestop ob robu snežišču in najtežji del akcije je za nami. Rešen, rešen, rešen, ...! Preplavijo me občutki hvaležnosti, radosti ...

OPOMBA: Nesreča se je pripetila 6. 8. 1977 v steni Malega Draškega vrha. V smeri Drogenik-Kajzelj (IV—V) sem si pri navidez lahkem padcu prelomil pogačico desnega kolena.

Na tem mestu se zahvaljujem reševalcem iz postaj GRS Mojstrana in Jesenice za trud pri tem težkem reševanju, prijatelju Mišu pa za njegovo pogumno dejanje. Prenekateri plezalec mu ne bi bil kos.

DVE S TRIGLAVA

ING. DUŠAN KRAPEŠ

1. Presenečenje na vrhu

Tiste dni smo se obupno dolgočasil v »Planiki«. Dobra Grmova mama takrat ni imela na skrbi več kot kvečjemu kakih pet turistov. Dež, dež in zopet dež. Včasih je lilo kot iz škafa, včasih je rosilo, včasih se je trgalo v štrenah, včasih je tudi grmelo in treskalo, pa je spet odjenjalo, da je lahko znova začelo. Kadar pa je prenehalo, je bila megla tako gosta, da nisi videl dvajset korakov daleč. Bil je en sam samcati dolgčas, kakor le more biti v hribih v takih okoliščinah. Tisti nesrečni julij smo v obešenjaškem humorju prekrstili v »lulij«. Mnogi mimobežni turisti so jo odkurili kar hitro v dolino. Mi trije: sestra, njena prijateljica in jaz pa smo bili res vztrajni. Prelistali smo vpisno knjigo naprej in nazaj, ponovno in spet znova, prebrali duhovite in manj duhovite pripombe. Igrali smo remi ali tarok. Kadili cigarete — takrat sem bil še toliko nespameten. Pripovedovali smo si vice, dobre, manj dobre in slabe, pri katerih tudi žgačkanje pod pazduho ne bi izzvalo nasmeha. Prepevali smo po domače vse mogoče pesmice, največ narodne, in pogledovali od časa do časa po vremenu. Takrat radia še nismo poznali, pravih in nepravilnih vremenskih napovedi nismo mogli nikjer čuti. Zanašali smo se na svoja opazovanja in izkušnje. Pa smo spet začeli znova: dež, nevihta, megla, vici, karte, dolgčas ...

Na tihem smo se spraševali, koliko časa bomo še podobni tistemu ciganu, ki se veseli dežja, ker ve, da bo po dežju lepo.

Kdor čaka — dočaka. Nekega dne že v poznem popoldnevu je nevihta vendarle prenehala. Zjasnilo se je, kot bi ustrelil. Brž, brž, brž smo bodrili drug drugega. Naglo sem si zavezal gojzarice, za pas podvezal pulover in že smo v gosjem redu hiteli po grebenu na Mali in na Veliki Triglav. Stezica nam je bila zares dobro znana in

je ne bi menda zgrešil tudi v največji temi. Kolikokrat se je že do takrat »nižal« Triglav pod potplati mojih gozdaric?

Sonce je zahajalo. Nebo nad nami in tja proti zahodu je bilo čisto, kot bi ga kdo pravkar umil. Daleč je neslo naš pogled tja proti Trstu, morju, Benetkam in proti avstrijskim Alpam, kjer so bile malo višje gore kot denimo Grossglockner pa tudi Dolomiti narahlo pobeljene, tako nekako, kot je to storila naša dobra mama, ko je pekla potice in jih je na rahlo posula s sipastim sladkorjem. Tja proti Ljubljani se je umikala nevihta z vsem svojim spremstvom. Bilo je kar črno-belo. Zato smo tisti strani kazali hrbet. Tam še niso »počistili«.

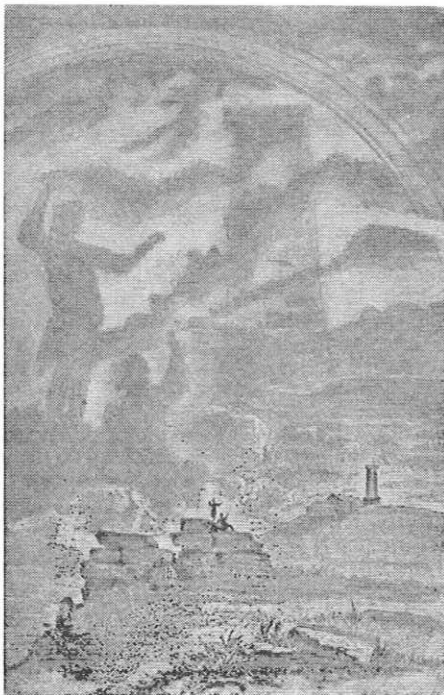
Pa se je čez čas le nekdo izmed nas obrnil. Presenečen je vzkliknil: »Poglejta! Poglejta!« Z mešanico občutkov: presenečenja, občudovanja in grozo smo strmeli na vrh Vrbanove Špice. Z napol optimi usti smo zijali v nenavadno prikazen. Sredi ogromnega svetlega kroga — težko bi mu ocenili premer — so bile tri velikanske človeške postave. Velike morda četrtino ali tretjino tistega dela Vrbanove Špice, ki štrli iznad masiva. Kaj bi neki bilo to? Prikazen? Pa mi šine v glavo: pomaham z levo roko. Pomahala je tudi ena izmed tistih orjaških figur tam na Vrbanovi Špici. Pomaham še z desno. Tudi figura je tam daleč pomahala. Saj to smo, glej ga vraga, vendar mi trije! No, bolje rečeno naše fantastične velike sence. Začeli smo briti norce. Počepnil je en ali drug, pa smo se malo zavrteli, brcnili z eno ali drugo nogo, skratka počenjali smo nedolžne neumnosti tam na vrhu Triglava, kot jih bržčas še ni nikoli nobeden. Tiste figure tam na Vrbanovi Špici pa so nas verno oponašale. Bilo je prav zabavno, ko smo spoznali kako in kaj. Žal smo morali pohiteti in se vrniti nazaj v »Planiko«. Bližala se je že kar trda tema.

Po poti navzdol sem premišljeval o tej prikazni. Saj so nam osnovne fizikalne pojme le nekako vlili v naše sicer bolj trde butice v srednji šoli. Da pa se o tem prepričam, sem stikal za učenimi knjigami, kaj vedo povedati o takih in podobnih pojavih v atmosferi. In našel sem, kar sem iskal.

V tisti, sicer že bržčas malce zastareli, debeli bukvi sem bral o tem. V prostem prevodu podajam:

»Na prostih vrhovih gora lahko v izjemnih okoliščinah vidimo lastno orjaško svojo senco vrženo na gosto megleno steno. To se primeri, kadar nam ob jasnem nebu sveti sonce v hrbet.«

Nemci so ta pojav prvič opazovali na vrhu Brocken v pogorju Harz, nekako ob koncu prejšnjega stoletja, in so zato poimenovali ta vremenski pojav: »Prikazen na Brocknu« (Brocken-Gespent). Orjaške dimenzije pojava se pripisujejo podzavestni prevari zaradi perspektive v atmosferi. Take in podobne pojave so opazili še v Andaluziji in na

Gloriola po »Le tour du monde«
(prikazen na Brocknu)

švicarskih gorah Rigi in Pilatus. Večkrat so take orjaške sence opazili tudi potniki v zračnih balonih. (Weltall und Menschheit I. zv. str. 447.) Podajamo v reprodukciji tudi eno izmed objavljenih fotografij v isti knjigi. Brez dvoma je poljudno-znanstvena knjiga že malce zastarela. Pa bo za našo rabo še vseeno uporabna.

Doživeli smo torej edinstven vremenski pojav obstret ali gloriolo (po Slovarju tujk), (Fr. Vrbinc). Dobesedno prvi: glorióla ali glorfóla -e ž (demin. od lat. gloria — slava) svetniški sij, obstret (svetel krog okrog glave ali telesa ... itd.). Morda obstaja kak boljši strokovni izraz, ki mi pa ni poznan. Če pa ga vremenoslovci poznajo: na dan z besedo.

Gotovo je že marsikateri turist ali popotnik dandanes — v razcvetu turizma — tudi doživel takole »nebeško prikazen« in morda res ni več tako zelo redek pojav, kot to piše v omenjeni že zastareli knjigi. Brez dvoma pa je bila tista prikazen vrh Triglava za nas nepozabno presenečenje.

2. O Grmovi mami

Po dolgem času sem že spet tu, na Zajamnikih namreč. Bohinjci menda pravijo »Zajamnič«, kar gre še bolj pristrčno v uho. S tega kraja občudujem zopet tisto čudovito panoramo od Rjavine pa tja do Podrte gore. Pred seboj imam staro planinsko karto iz leta 1923, ki jo je izdalo takratno SPD, in skušam izluščiti posamezne vrhove. To pa ni tako lahko, čeprav so nas nekoč učili tudi pravih prijemov za orientacijo. Ni kontrastov, ker se kuja sonce.

Očaka Triglava menda od nikoder ne moreš zgrešiti. Njegova postava in oblika sta preočitni. Tja proti trentski plati se ponuja — ob rahli domišljiji — celo »ta« tretja glava. Nakazana vsaj je. Zelo dobre oči bi utegnile opaziti celo Aljažev stolp. Srednje-dobre oči pa ne prezrejo Doma na Kredarici. Konec koncev — kaj pa je tistih 10 kilometrov zračne črte?

Tisti široki hrbet na desni bo prav gotovo Rjavina. Na stari karti piše sicer Rjovina. Pa to prepustimo etimologom. Težave se začno na levi strani očaka. Širok hrbet Tosca spredaj precej moti orientacijo. Tista špica, prva na levi, je lahko Mišelj vrh, Pihavec ali pa celo Razor. Z našega opazovališča so vsi v »eni črti«. S prijatelji nismo prišli na čisto. Bržčas bo Razor — po višini sodeč. Še malo bolj na levo je zelo debel in značilen hrib; ali je Mangart ali Debeli vrh. Zaradi izredne debeline sem prijateljem popustil. Je res Debeli vrh.

Težave imamo z orientacijo, ker nam manjka ena dimenzija. Preklicano sonce nosi vso odgovornost, ker se je skrilo. Vidimo vse »ravninsko« in še perspektiva ima svoje prste vmes.

Že dalj časa nisem bil na Triglavu. Pa si v resnici tudi ne želim. Raje imam prijatelja v lepem spominu, ko še ni bil »zvulganiziran« in tako onesnažen. Saj smo v dnevnem časopisju brali o celih tonah nesnage, ki so jo odstranili na čistilnih akcijah. Sramota! Močno oblačno je postalo in megle iz Bohinjskega kotla neprestano vro iz njega, tako da ne vidim niti sosedove kočice. Vse to pa me ne moti. Kar je zastrto fizičnim očem, ni zastrto duševnim.

Neverjetno toplo mi je pri srcu, kadar se spomnim — in ta hip se — na sedanjo »Planiko«, na nekdanji »Aleksandrov dom« in na nepozabno Grmovo mamo, ki je gospodinjala in oskrbovala kočico. Da, da, Grmova mama in njena hčerka Franček. Tako mi je vse to blizu, kot da bi pravkar bil njiju gost.

Po maturi je bilo. Neverjetno sem se zazdel pameten. Srečen pa tako, da bi objel cel svet. Po tistem napornem basanju katedrske učenosti v glavo sem potreboval sprostitev. Podal sem se na slepo v »modrino« Julijcev. Doma sem rekel: »Grem na Triglav in tam okoli.« Starši so mi dali polno dobrih naukov, denarja pa bolj malo: za vlak, za spanje več dni na skupnem ležišču, za kak čaj in konec. Če sem se odrekel dvema čajema, je bilo morda za krompirjevo juho. Niso nas razvajali. Ne! Mrzlo hrano mi je skrbna mama zdevala v nahrbtnik. Navajala sta me živeti. Da, živeti. To pa je pogosto trd boj in so užitki bolj redki. Zato pa jih tembolj ceniš. Hvaležen sem staršem, prav so ravnali.

Takole skromno sem si privoščil dober teden ali še več, »tistega dolce far niente«, po vsem trudapolnem in zasluženem pri dobri Grmovi mami v današnji Planiki. Čez teden je bila kočica skoraj prazna. Prihajali so tja le redki turisti in zopet odhajali. Več kot dan ali dva se je ustavil prav redek. Jaz pa sem si privoščil kar teden ali skoraj dva.

Vsak dan sem lazil naokrog. Saj je tisto leto julij bogato razsipaval sončne dni. Menda sem bil vsak dan pri in v Aljaževem stolpu. Včasih celo po dvakrat. Nekoč sem namesto po grebenu Malega Triglava zavil malo na levo in po naključju zasledil celo sledove klinov že stare opuščene poti ob južni in zahodni plati Triglava, ki že blizu vrha visoko nad Triglavskimi prodi preide na južni greben in na vrh. Tu sta se poti združili, tista iz Trente in ta. Kakih sto ali še več metrov je potekala skupna pot že onstran takratne

državne meje. Ta zadnji del poti sem s sklonjeno glavo pohitel, da me ne bi opazili italijanski graničarji, ki so imeli spodaj na Triglavskih podih svojo karavlo ali vojašnico. Jaz sem jih prav dobro videl s prostimi očmi. Še bolj bi oni lahko videli mene z daljnogledom in poslali morda kak pozdravček iz puške. Bržčas je bila to stara opuščena pot znana pod imenom »Okrog Triglava« (Rund um den Triglav). Kar po treh variantah sem se takrat vzpenjal ponovno in ponovno na vrh.

Ko sem se pohajkovanja že malce naveličal, sem ponudil svoje fizične sile Grmovi mami. Človek, ki je navajen od mladega delati, se brezdolja kaj hitro naveliča. Šel sem iskat drva in dračja v Zgornjo Krmo, jih nasekal in zložil. Šel sem po mleko ali po surovo maslo na Velo polje k brhkim planšaricam. Sploh sem opravljal pri njej dela, ki smo jih nekoč imenovali »moška dela«. Grmova mama je znala ceniti usluge. Pocrkljala me je s palačinkami, ki sem jih takrat tako zelo rad jedel, ali pa s kako dobro enolončnico, ki je takrat po napornem fizičnem delu neverjetno dobro teknila. Niti ona niti jaz nisva merila uslug in protiuslug z dinarjem. Med nama je obstajalo nekako »naturalno gospodarjenje«.

Z dobrohotnim nasmehom je Grmova mama sprejemala planince. Vsak se je čutil takoj kot doma. Tisti njen nasmeh je razorožil še tako kislico. Vrednost prisrčnega nasmeha — ne narejenega — je dobro ocenil neki ameriški pisatelj, ki pravi: »Prisrčen nasmeh je oddech za trudne, žarek luči, pramen upanja za malodušne, sončni žarek za žalostne in zdravilo za potrte.« Ne bi škodovalo, če bi si to definicijo vzel dandanes k srcu marsikateri »jezni mladenič ali jezna mladenka« takole po uradih in trgovinah.

Dobra je bila Grmova mama kot dober kruh. Študentov ni gledala postrani, čeprav so povečini nosili hrano s seboj, spali na skupnih ležiščih in naročali liter kropa, da so vanj nalili malo malinovca. To je bil njihov čaj. Bila je triglavska mama in hkrati tudi študentska. V tistem času je nisem slišal, da bi bila jezna, da bi koga oštevala ali rabila hude besede. Njen besedni zaklad je bil sicer skromen, toda poln topline. Zato ji bodi lahka zemljica — menda v Srednji vasi.

Njen Franček je bila mojih let. Utegnila bi se spominjati teh časov, mene pa najbrž ne več. Verjetno nisem bil edini študent, ki se je začasno udinjal pri Grmovi mami in od nje prejemal protiusluge.

Nič takega! boste morda rekli. Res je, nič takega za površnega in do zadnje dlake zmaterializiranega človeka. Topli človeški odnosi so včasih stvar trenutka, učinek pa traja. Toplina in veselje bližnjemu storiti uslugo in protiuslugo so odnosi, ki se ne dajo kupovati niti prodajati ne za stare ne za nove dinarje.

Takole poslušam cingljanje kravjih zvoncev in zvončkov, ki jih je na planini še ravno toliko, da občutim tisto pravo planino od nekdanj. Ta čas se je tudi malo zvedrilo. In občudujem lepo panoramo — zlasti tebe, dragi Triglav — brez sedanjih težav — beri: nesnage. Rad se spominjam teh zame prečudovitih uric pod tvojim vrhom. Ni bilo gneče, ni bilo velikih skupin. V spominu živi vtis, da smo bili drug z drugim bližji, bolj iskreni. Zato se nismo pozabili.

NAŠ PRVI ŠTIRITISOČAK

STANE MESAR

Med novoletnimi prazniki smo se sešli tisti člani delovne organizacije »Hoje«, ki smo bili v Centralnih Alpah. Gledali smo slikovno gradivo: črnobeke in barvne slike, barvne diapozitive in film. Obujali smo spomine na tiste dni sredi lanskega julija, ko smo rinili proti našemu cilju — prvemu štiritisočaku — Breithornu. Beseda je tedaj stekla tudi o pripravah na ta izlet. Bile so kar temeljite. Opravili smo več zimskih tur v Grintovcih, imeli smo več sestankov z vsemi udeleženci, na njih smo se dogovorili o nalogah posameznikov, o potrebni opremi, o voznem redu. Kaj bi naštevali! Saj veste, kako nam je bilo pri srcu, ko pa smo stali pred svojim višinskim rekordom.

Zadnji teden pred odhodom smo turo pripravili in se zavarovali pri naši PZS. Na dan pred odhodom smo se še enkrat pozanimali, kako kaže vreme v Centralnih alpah za konec tedna. Vremenarjev ne podcenjujemo, saj res pogosto prav zadenejo. Prijazni tovariš na tel. št. 317-814 nam je prerokoval za petek in soboto izboljšanje vremena, v nedeljo pa je obetal poslabšanje. Velja! V četrtek, 21. julija, gremo. Ob štirih zjutraj smo z viške črpalke potegnili s tremi osebnimi avtomobili, ki so kar stokali že zaradi prtljage, kaj šele, ko se je stisnilo med pločevino še osem potnikov.

Do 700 km oddaljene Cervinie je naše pločevinke neusmiljeno pral dež. Naj le gre, se bo vsaj naveličal!

Sonce nas je pozdravilo nekje blizu Chationa, v Cerviniji pa je bilo jasno, le okoliški vrhovi so se od časa do časa zavijali v zapoznele meglice. Nastopilo je vreme, ki so ga napovedali naši vremenoslovci.

Z zadnjo gondolo smo šinili na Plato Rosà v višini 3480 m, da se tam privadimo na višino. Po obveznem čaju smo brezskrbno sestopili v približno 200 m niže ležeče zavetišče na prelazu Theodul, ki je znamenito ime v zgodovini tega alpskega področja. Vreme pa se je v nekaj minutah popolnoma obrnilo; potegnil je mrzel veter, pripodile so se megle in nas zagrnile s skrbmi. Ali bo gora privolila ali pa se je že odločila, da nas zavrne, češ, pojdite na Kranjsko in bodite zadovoljni — s takole izkušnjo? Po desetih minutah hoje v ledeno mrzli megli smo srečali prijetno, a že malce utrujeno družbo. Od nas so v italijanščini želeli izvedeti, koliko je še do prelaza Theodul. V nekakšni italijanščini smo jim povedali, da je »Passo Theodulo« tam, od koder so prišli, pa nas nikakor niso mogli razumeti. Na vprašanje »parlate tedesco« so se jim zasvetile oči. Nato smo jim v materinem jeziku hitro dopovedali, da imamo isti cilj. Skupaj smo sicer premraženi in od hitre višinske spremembe malce omotični v pol ure dosegli cilj prvega dne: zavetišče na prelazu Theodul.

Prelaz se imenuje po sionskem škofu, ki je konec 4. stoletja odkril ta, poleg St. Gottharda in St. Bernharda, dolga stoletja najvažnejši prehod čez Alpe. Trume romarjev in tihotapcev so šle po Theodulovih stopinjah. Na tej težavni poti je v boju s trdo neizprosno naravo slaba predla marsikateri skupini. Posamezniki, pa tudi cele karavane niso dosegle cilja. Njihova okostja in opremo je ledenik odložil kje spodaj, kjer se večni led stika s kopnim.

Zavetišče je last CAJ (italijanske alpinistične zveze), do meje s Švico je komaj 2 m. Oskrbnik nas je prijazno sprejel in nam za aklimatizacijo pripravil nekakšno mineštro. Dodali smo ji iz lastne kuhinje še knorovo govejo juho. Ali bo do vzpona sploh prišlo, saj so se okoli koč podile megle in pihalo je kot za stavo? Pa še oskrbnik nam je zatrjeval, da bo naslednji dan megleno, sneženo in vetrovno. Iz razmišljanja o tem,

Člani odprave na platoju Breithorn

Foto Stane Mesar

Monte Rosa z Breithorna

Foto Stane Mesar

če bo vreme ali ne bo, nas je zmotil starejši planinec. Bil je osamljen in se nam je pridružil.

Kmalu smo vedeli, da je iz Innsbrucka, da je pred dvema dnevoma bil na Mont Blancu in da je sem gor prigaral iz Zermatta. Pogovor je nanesel na njegovega rojaka Hermana Buhla in potem smo govorili o njegovi samotni poti na Nanga Parbat pa o Broad Peaku in o njegovi poslednji gori Čogolisi in seveda Buhla slavili kot enega najboljših alpinistov.

Naš nemški sogovornik je trdil, da je bil z Buhlom prijatelj. Z našo oceno Buhla se ni strinjal, češ da je Buhl preveč tvegala. Zanj da sta najboljša alpinista Valter Bonatti in Lionel Terray.

Da je njegova planinska razgledanost res obsežna, je dokazal, ko je govoril o naših uspehih na Kangbačenu, še posebno pa o Makaluju. Vedel je tudi za imena naših alpinistov, najbolj pri srcu pa mu je bilo ime Šrauf. Predno je prišel na vrsto avstrijski Makalu, smo se odpravili spat. Zbudilo nas je štokljanje, govornica v različnih jezikih, pa čudna tišina okoli zavetišča. Pogled skozi okno nas je v hipu pometal s pogradov. Oskrbnik se je grdo zmotil, naši vrli vremenarji so pravilno napovedali. Po zajtrku smo se zbrali pred zavetiščem. Doline so še ležale v temi, nad Matterhornom so ugašale zadnje zvezde, vrhova Monte Rose in Breithorna pa sta že žarela v jutranji zori.

Razvrstili smo se v kolono. Počasi, enakomerno smo stopali proti Plato Rosà. Od tod smo vso v soncu zagledali najvišjo goro starega kontinenta in morda naš cilj v letošnjem letu Mt. Blanc.

Po dveh urah hoje smo se priznjoili do platoja Breithorn. Pred nami, morda le še pol ure hoda, se je grmadila naša »široka« gora, levo od nje pa Mali Matterhorn. Na platoju smo se zaradi nevarnih razpok navezali in v dveh navezah krenili cilju naproti. Tiste pol ure pa so nam najbrž hudobni gorski duhovi vsake pol ure podaljšali za nove pol ure. Najbolj nas je seveda dajala zadnja strmina pod vrhom. Pljuča so si zaman prizadevala zajeti zadostne količine redkega zraka, korak je bil vse počasnejši, duškali smo, duškali, pa ni bilo prave sape. Kljub dobri opremi nas je zeblo v noge — najbrž nam je slabo krožila kri. Vsi napori so bili pozabljeni, ko smo po dobrih štirih urah hoje stopili na vrh.

Zaradi svoje centralne lege slovi Breithorn po izrednem razgledu. Pogled je drsel od Mt. Blanca na zahodu čez Grand Combin in Matterhorn do valiških orjakov: Dent Blanche, Obergabel, Weisshorn, Rimfisch, Strahlhorn na severu, na vzhodu pa so se zvrstile: Mt. Rosa, Lyskamm pa dvojčka Polux in Castor.

Nato je skoraj celo uro trajalo, da smo se vsi razvrstili pri fotografiranju in filmanju, za kar imajo »zasluge« člani naše fotosekcije, ki so se skoraj polnoštevilno udeležili ture.

Mraz v nogah in neusmiljena ura sta nas končno le prisilila, da smo se spustili navzdol. Noge so postajale vse težje in tam, kjer se na platoju Rosà prično smučišča, smo se le še s težavo premikali.

Preden smo izmučeni dosegli gondolo, nas je čakala še zadnja »strmina«. Konduktar je menil, da naše povratne karte niso več veljavne. Imeli smo tako suha usta, da smo se še v slovenščini težko pogovarjali z njim. Vrata nam je odprl šele, ko nam je ušlo nekaj sočnih izrazov, ki smo jih spoznali pri vojakih, ali pa je morda tisti hip spoznal, da imamo mi prav. Na koncu nam je kar prijazno zaželel svoj »a rivederci«. Nad Chationom se je spuščal mrak, ko smo popadali v naše platnene domove v taboru ob bobneči reki Dora Baltea. V hipu je Dora nehala bobneti po svoji strug, zmanjkalo nas je...

Turo na Breithorn je organizirala planinska sekcija delovne organizacije Hoja iz Ljubljane. Udeležili so se člani navedene DO in njihovi prijatelji, med njimi tudi Tomaž Šporn, sin lani umrlega znanega slovenskega športnika in planinca Rajka Šporna iz Ježice.

PREBOLDSKI JAMARJI TRIDESET UR V OBJEMU PODZEMLJA

DARKO NARAGLAV

Štiristotrideset metrov pod zemljo. Kombinezoni premočeni, neprijetni občutki. Enakomerno tišino skrivnostnega podzemlja motijo le naši glasovi, ki se izgublajo naprej v globino. Lestvice pošastno bingljajo v novo 20 metrov globoko brezno. Na vlažne in blatne stene pa naše karbidovke projicirajo velikansko podobo človeka, ki hlastno grabi za aluminijaste prečke in se spušča v skrivnostne prostore »Brezna presenečenj«. Smo globoko v drobovju dobroveljske planote pred zmagoslavjem. Spet enkrat bo človek, neustrašen in navdušen, premagal naravo. Dosegli smo nov uspeh, spustili smo se v globino 471 metrov, in s tem vrh jugoslovanskega jamarstva. To nas je gnalo v globino, da nismo štedili ne znoja ne truda.

Ura na preboldskem zvoniku je odbila sedem. Izpred kluba v stari preboldski graščini je ta trenutek odpeljal kombi in s težkim tovorom zavil proti svojemu cilju. »Imate opremo v redu?« je še vprašal Tone Vedenik, vodja odprave v »Brezno presenečenj«. »Čaka nas težavno delo. Oprema mora biti brezhibna.«

»Ne skrbi, Tona, saj veš, da smo se pripravljali polna dva meseca.«

Po enourni vožnji smo s težavo prisopihali do mesta, ki smo si ga izbrali za osnovni tabor. Okolica je polna globokih vrtač. Karli, Rajko in Boris nas veselo pozdravijo, ti so namreč že dan poprej odšli na Dobrovlje in pripravili vse potrebno.

Po deževnem dnevu je bil dan kot umit. Z Dobrovelj nam pogled uhaja proti vrhovom Kamniških in Savinjskih Alp. V ospredju se bohota mizasta Raduha, ki ima v svojih tleh precejšnje število jamskih objektov. Enako mikaven pogled nam ponuja Spodnja Savinjska dolina in vrhovi Savinjskega hribovja. Dolina je odeta v praznično obleko, občani žalske občine slave svoj občinski praznik.

Časa za občudovanje nadzemnih lepot nimamo na pretek, saj moramo po planu že ob desetih dopoldan zapustiti beli dan. Še zadnjič pregledamo opremo, takoj nato si nadenemo kombinezone in smuknemo v gumijaste škornje. Na glave si poveznemo čelade in si prižgemo acetilenske luči; rumeno-zelenkasta svetloba sika iz gorilka na čeladi. Zdi se nam, da bo naše prodiranje ob dobri razsvetljavi prijetnejše.

»Srečno,« sta rekla Marjan Zupanc in Boris Videc. »Srečno!« smo rekli mi in že smo se napotili proti breznu. Vhod vanj je zijal nekaj sto metrov stran od baznega tabora.

»Fantje, sedaj pa gre zares!« povzdigne glas Tona.

»Upajmo, da bomo tokrat prišli do konca.«

Nad breznom smo bili že nekoliko nejevoljni. Do sedaj smo organizirali več odprav in vsakič smo kljub uspehu ostali pravzaprav poraženi. Ni se nam posrečilo, da bi dosegli dno. Že pri odkritju konec leta 1974, ko smo organizirali za člane PD Prebold jamarsko ekskurzijo po znanih kapniških jamah, smo prodrli do globine 56 metrov. Vsaka nova odprava pa nam je poleg uspeha prinesla tudi razočaranje. Nekje nam je pot zastavila neprehodna ožina, ki smo jo nato morali na naslednji akciji minirati, drugič

nam je zmanjkalo opreme, pa spet kakšna ožina itd. To je zdaj že naša četrta večja odprava. Res smo si želeli, da raziščemo to skrivnostno brezno enkrat za vselej. Da mu pridemo do dna!

Sredi iglastega gozda z mogočnimi smrekami se odpira vhod na dnu majhne vrtače. Ob pogledu nanj se človeku zazdi nemogoče, da bi ta mali vhod 50 × 60 cm držal prav v osrčje dobrovoljske planote.

»Poglejte, še muham in komarjem je vroče. Hodijo se hladit v mrzel zrak, ki piha iz brezna,« pripomni Franci Zupanc. »Kako ne bi tudi človek z bolj razvitimi možgani iskal sence in hladu, ko je tako peklensko vroče!« Na kar mu je oponesel Silvo Ramšak: »Tebi je do norčij, saj ti tvoja brada dela senco!«

Še pogled nad vrhove smrek, skozi katere sevajo sončni žarki, in drug za drugim izginjamo v zemljo. Skozi ozko grlo se po petmetrskem spustu pri vhodnem delu brezna po lestvicah spustimo v 12 metrov globok »Vodnjak«. Zagrne nas popolna tema. Karbidarice s svojim svetlim plamenom hip zatem razsvetlijo prostor. Postane prijetneje in že gremo v globino. V primerjavi s prejšnjimi odpravami napredujemo znatno hitreje, saj je transportna ekipa teden dni pred glavno odpravo opremila tehnično zahtevnejše odseke brezna vse do globine 280 metrov. Čez številne prehode, dvorane in dvoranice po zavitih meandrih in krajših vertikalnih odsekih po nekaj urah prodremo do mesta, ki smo ga pri načrtovanju odprave izbrali za bivač in za našo odsokočno desko v nadaljne globine.

Telefonist Karli Kolar se takoj po prihodu v bivač priključi na telefonsko linijo, ki jo je prav tako napeljala transportna ekipa minuli teden. »Halo Marjan, me slišiš,« sprašuje Karli. »Slišim te,« se začuje daljni glas tovariša na površju. »Ste utrujeni?« sprašuje zgoraj. »Naroči mi še, naj nas pokliče čez 5 ur,« se oglasim jaz. Pripravimo si bivač. Še preden se zakopljemo v spalne vreče, si na plinskem gorilniku skuhamo čaj in si privežemo dušo.

Za »spalnico« smo imeli veliko dvorano. Ta prehaja v kamin, ki se pne do 100 metrov visoko. Nepredirna tema, ki je ne morejo presvetliti naše luči, daje občutek, da bo vsak trenutek skozi njo posijalo sonce. Kar topleje nam postane. Vseposvds je le vlaga in moreča podzemeljska tišina, od časa do časa jo zmoti plahutanje netopirjev, ki s svojimi »radarji« spretno krmarijo nad stenami. Kljub temu se nam zdi, da je bivanje pod zemljo vredno vseh naporov, ki smo jih že prestali in ki nas še čakajo. Franci in moj soimenjak Darko začneta prepevati. Kot na komando se začuje iz osmerih grl jamarska himna. »Na svetu bolj pogumnih fantov ni, kot so slovenski jamarji!« Počasi smo drug za drugim utonili v nemiren spanec.

»Prokleta voda,« nenadoma zavpije Tona. Vsi se predravimo. Izpod stropa od časa do časa kapne mrzla kaplja vode in nas drami iz sna. Rajko in Franci se pritožujeta nad trdo »posteljo«. Agi se dere nekaj metrov nižje, da leži v samem blatu, pridružitja se

ALUMINIJ KOT GRADBENO SREDSTVO V GORAH

Ker je aluminij lahek, trden in odporen zoper korozijo, je zelo primeren za gorske gradnje. Anton Fux iz Vispa, kraja, ki je mnogim našim alpinistom in turistom dobro znan, se je v ta problem poglobil in se opredelil za aluminij, upoštevajoč tudi vse tiste zahteve, ki pridejo v gorah v poštev: stabilnost gradnje (več metrov snega idr.), trajnost, najboljša termična izolacija, teža gradbenih elementov največ 700—1000 kg (za helitransport), hitra montaža, menjava velikosti in izvedba objekta.

Konstruktivsko načelo: Bistvena značilnost gradbenega sistema v gorah je porazdelitev gradnje v posamezne segmente široke 1,3 m, ki se popolnoma izdelani (pod, stene, streha, notranja ureditev) prenesejo na gradilišče in postavijo na že pripravljene temeljne opore. Tako odpade mučna montaža. V dolini se izdelata nosilni okvir, zunanje lice, okna, vrata, stensko polnilo.

Okvir iz dvojnih T profilov iz aluminijaste zlitine extrudal — 050 (Al-Mg SiO₂, 5) vzdrži vse preizkušnje snega in vetra, zvarjen pa mora biti po MIG postopku.

Prerez teh nosilcev se prilagaja statičnim zahtevam, konstrukcijski sistem pa se ne spremeni. Nosilne okvire privijemo na elementni okvir, to je na aluminijaste profile, ki obkrožajo robove. Skrajni konec teh profilov je zato, da se med seboj spoje posamezni elementi. Za tesnenje je poskrbljeno. Notranji del okvira je tako oblikovan, da se lahko vgradi okna in vrata ali stensko polnilo. Izolacija temelji na sistemu »Alsec«, hladni tok od zunaj je pretrgan. To načelo izolacije je konstrukcija dosledno uveljavila. Pri vsej gradnji ni nobenih kovinskih delov, skozi katere bi se notranjost hladila.

mu še Silvo in Karli. Končno pa kljub temu le nekoliko bolj trdno zaspimo. Še posebno jaz, ki sem prejšnjo noč odšel spat zelo pozno, zaspim kot ubit. Predrami me šele telefon, ki neusmiljeno brni. »Kaj za vruga je zopet, da ni nobenega miru!« se zaderem. »Saj počitek menda še ni minil?« »Zakaj si pa včeraj tako pozno zlezal v posteljo!«, me zbode Franci in me sune pod rebra.

— — — — —

Ko smo ponovno zvekleli nase že nekoliko premočene kombinezone, smo se podali naprej v globino. Kmalu smo prišli po ozkih in visokih meandrastih rovih do »Velikega slapa«. Do sem smo imeli brezno že opremljeno, od tu naprej pa nas je čakalo garaško delo. Treba je bilo prenašati opremo v nalašč za to pripravljenih transportnih vrečah, ki so imele tudi po trideset in več kilogramov. Brez nje nikakor ni šlo, saj smo še iz prejšnje odprave vedeli, da bo brezno najverjetneje imelo še polno večjih vertikalnih odsekov, ki jih brez lestvic ne bomo mogli premagati. To se je kmalu uresničilo, saj smo po dveh vertikalnih, že na prejšnji odpravi premaganih breznihih prišli do novega 30 metrov globokega brezna. Napeljemo lestvice, v brezno se spusti prvi jamar.

»Poglej, kako je spodaj!« »Prokleta voda, ko vsaj te ne bi bilo,« robantimo, ko vidimo, da voda tovariša na lestvici neusmiljeno moči. Izbire nimamo in drug za drugim se prepustimo nadležnemu prhanju. Sledi transport. Vreča za vrečo izginja v globino, za njo pa se spusti še zadnji član odprave Rajko Štopfer. Sledi brezno za breznom in prav v vsakem nas neusmiljeno premaka. Kljub temu vztrajamo, saj čutimo, da dno ne more biti več daleč. Močno smo že utrujeni, nekoliko nas zebe. Prižgemo plinski gorilnik, skuhamo si močan čaj z rumom. Zaklinjamo se vse vprek, da nas to brezno ne bo zlepa zopet videlo. Brezno merimo od globine 334 metrov. Do tam so prodrli na prejšnji odpravi. Vsak hip vemo, koliko metrov podzemeljskega sveta je že za nami. Zdaj smo že 430 metrov pod zemljo. Naši kombinezoni so premočeni, moré nas neprijetni občutki. Tišino podzemlja motijo le naši glasovi. Lestvice pošastno bingljajo v novo 20 metrov globoko brezno. Na vlažne in blatne stene pa svetloba iz naših karbidovk meče velikansko podobo človeka, ki hlastno grabi za aluminijeve šprikle in se spušča v skrivnostne prostore »Brezna presenečenj«.

»Če bo brezno imelo še naprej toliko vertikalnih odsekov, nam bo zopet zmanjkalo opreme,« modrujemo vsi vprek. Po tihem si želimo, da bi bilo res imenitno, če kljub razpoložljivi opremi, ki je zadoščala še za nekaj več kot 90 metrov, ne pridemo do dna, saj bi to pomenilo, da bi se z globino približali Pološki jami, ki na jugoslovanski globinski lestvici vodi z globino 678 metrov. Na glas pa smo preklinjali mokre in mrzle prostore, ki so nam pri vsakem postanku stresali telesa. Drgetali smo kot mladi cukci. Čez desetmetersko brezno pridemo v manjšo dvoranico, katere dno je zapolnjeno z vodo. Iz nje drži navzdol ozek meandrasti rov, ki nam je dajal precej misliti. Kako bomo tu skozi vlekli, kako bomo zmašili tu skozi naša premočena telesa! Treba pa je bilo iti naprej in to smo vsi prav dobro vedeli. Sam sem se ubadal še z risanjem

Zunajščina: Za stene in streho je A. Fux uporabil »Alucubond« 6000 × 1250 × 4 mm (alu-suisse vezne plošče). Alucubond ima dve aluminijasti steni, med njima je plast polietilena, ki tvori vezano jedro. Plošče so lahke, trdne, obstojne ne glede na vreme. Zunanja stran se poljubno termolakira.

Strešna površina je brez sklepov. Na obeh pročelnih stenah se namesto plošč alucubond uporabijo plošče alucopan 50 mm debele. Stensko polnilo tvori zelo dobro termično izolacijo in ustvarja zelo udobno stanovanjsko vzdušje.

Pri oknih in vratih so natančna tesnila in enaka izolacija »Alusuisse« konstrukcije Alsec-65. Okna imajo krila na prevračanje, okna in vrata imajo gumijasto tesnilo na vseh robovih, šipe v oknih so iz izolirnega stekla, zunanje so iz trdega stekla.

V Švici so s tako konstrukcijo planinskih postojank že poskusili. Manjši tip (2400 mm višine in 3300 mm širine so postavili na višini 2800 m pri koči Monte Rosa. Naročnik je bil SAC, sekcija Monte Rosa. Zdaj jo uporabljajo za skladišče, namenjena pa je kasneje za zasilno zavetišče v višini 4000 m. Posamezne elemente so s kamionom pripeljali do Täsch, na višino 2800 m jih je zvozil helikopter. Temeljni okvir iz opornic (tirnic) je bil že pripravljen. Neko poletno nedeljo zvečer so monterji začeli z delom ob 18. in objekt izročili svojemu namenu, preden se je znočilo (torej v dobrih dveh urah). Večji tip take koče so postavili na Grande Dixence, da bi povečali kočo »Dix«. Tip je meril 5,7 × 11,4 metra, imel je osem elementov po 770 do 940 kg. V njem je prostora za 36 planincev. Kakor elementi je bila tudi oprema (mize, stoli, postelje, razsvetljava, kurilni sistem) do kraja izdelana v Vispu. Kamioni so elemente pripeljali po cesti na višino 1900 m. Največji »heli« od »Heliswissa« je postavil vse skupaj na 2900 m. Ob 10.30 so poleteli štirje možje, med njimi en letalski pomočnik na gradbišče,

zadnjega dela brezna, ko je do mene nenadoma prišel razočaran glas. »Fantje, moram vam povedati žalostno novico, da smo najbrž prišli do konca,« se je iz globine nekaj metrov niže zadržal Silvo. Po težko prehodnem svetu skozi meandrasti rov smo se nato vsi spustili do Silva in Darka in razočarani ugotovili, da se brezno res konča. Vsaj za sedaj je prehod naprej nemogoč. Vprašanje je, če bi sploh še imeli kakšne možnosti za večjo globino. Vrhnji sklad se namreč v loku povsem približa dnu in se nadaljuje komaj z nekaj centimetrov visoko in široko razpoko. Skozi njo odteka s težavo celo voda.

Vrnitev:

Čeprav še pred nekaj trenutki razočarani, smo ob spoznanju, da smo prodrli v globino 471 m, postali zopet veseli. Zavedali smo se, da smo dosegli uspeh, s katerim se ne more kosati noben naš dosedanji, čeprav jih je bilo v sedemletnem delovanju že kar precej. »Mislim, da je to velik uspeh ne samo za naš klub, temveč je v ponos vsemu jugoslovanskemu jamarstvu,« je dejal Tone Vedenik. Mi smo mu radi pritrtili. Ura je kazala, da smo v breznu že polnih dvajset ur. Zdaj torej nazaj na svetlo! Iz etaže v etažo smo vlekli vedno težjo opremo. Vreče, ki so se pri prodiranju navzdol, praznile, so zdaj postajale vedno težje. Kljub temu pa smo uspešno premagali vse napore in po šestih urah mučne vleke in nošnje prišli do bivaka. Tu smo odložili svojo opremo in takoj začeli »riti« na površje.

Seveda smo prej tovarišem na površju sporočili, da kmalu pridemo. In res, po dobrih dveh urah smo zagledali dnevno svetlobo. V en glas smo zavriskali in se zakadili proti baznemu taboru. Sonce je milo sipalo svoje zlate žarke skozi drevesne krošnje in nas božalo po obrazu.

»Fantje, lepo je biti zunaj,« se je raznežil Rajko, ki je v tem breznu doživel svoj veliki jamarški krst.

Nobeden mu ni odgovoril, vsak zase pa mu je pritrjeval brez besed.

Takoj po našem prihodu na površje je v brezno odšla druga ekipa devetih jamarjev z nalogo, da spravi opremo na površje in pobere telefonsko linijo. Po osmih urah so to opravili in nato smo skupno proslavili uspeh. Bila je nedelja in vse skupaj se nam je zdelo še bolj praznično. Poleg tega pa smo k praznovanju občinskega praznika tudi mi jamarji prispevali svoj delež.

Številnim jamskim objektom, ki smo jih že raziskali, se je končno pridružilo raziskano »Brezno presenečenj« na Dobrovljah. S to raziskavo smo dosegli najprej veliko globino in dokazali, da tudi »osameli kras« skriva v svojih nedrjih večje podzemeljske prostore. Doslej je veljala trditev, da večji jamski objekti obstajajo večinoma le na matičnem ali kompaktnem krasu. To je nedvomno še en delček k spoznavanju krasa in kraških pojavov. Že to dejstvo je poleg drugih vrednot, ki jih ima jamarstvo in speleologija nasploh, dovolj za še bolj zagnano in postrtovalno delo.

da bi vse potrebno pripravili in pilotu sporočili dolžino transportnih vrvi, podatke o vetru in druge. Malo pred 11. se je začel prevoz, nekaj čez poldne je bil odložen zadnji element. Ob 20., torej prej kot v osmih urah je bila kočica za 36 planincev »zgrajena«, že je zagorela luč, dve plinski peči sta prostor ljubeznivo zagrevali, prvi gostje pa so se že odpravljali — spat. Kakor v pravljici — mižica, pogrni se! Razmerje med ceno in kvaliteto je pri tej novi konstrukciji zelo interesantno. Po prvih preračunavanjih se gradnja planinske kočice na ta način poceni za 60 do 70 %, namesto ene klasične bi lahko s tem načinom dobili kar tri za isti denar.

T. O.

DELTA-LETALCI SE MNOŽE

Človekova želja, leteti, leteti je prastara, v starodavnem mitu o Dedalu in Ikaru preprosto za vselej upodobljena. Zadnja leta se razvija nov šport, polet z zmajem, letenje z zmajem, imenujejo ga tudi po pripomočku — delta let, letalce z delto pa delta-pilote.

V Alpinismusu 1977/10 je P. Janssen zbral podatke o tem športu v Nemčiji. 3538 letalskih tečajnikov se je do konca l. 1976 izučilo za letenje z zmaji. Kako, do kakšne meje je težko reči. Zveza nemških instruktorjev za ta šport je razposlala vprašalnike, iz katerih posnemamo: V Nemčiji je registriranih 26 šol za te vrste letenja, od teh jih je 15 na južnem Bavarskem. 11 šol je porazdeljenih v Porenju in po hribovitih predelih. V vsaki šoli je od 4 do 700 učencev. Povprečno število je 107 na šolo (vendar ni všteta šestorica najmanjših in največjih šol). Med 3538 učenci je 233 žensk (7 %), povprečna

SAMA NA SREDNJEM VRHU NOŠAKA

JANEZ MARINČIČ

Višina okoli šest tisoč metrov. Na prostorni ploščadi v Nošakovem jugozahodnem grebenu stoji nekaj živo barvnih šotorov. To je »španska dvojka«, drugi tabor njihove ekspedicije. Naša dva šotorčka, imenovana tabor dve, pa sta pripeta tristo metrov višje v grebenu, ki se nad nama izgublja v skoraj navpični vršni steni, nad katero je plato s taborom 3.

Da, z Marjanom sva ostala sama, drugi pa nadaljujejo z uspešno reševalno akcijo, ki smo jo začeli skoraj sedem tisoč metrov visoko. Prenos in spremljanje onemoglega čez steno tam zgoraj, to res ni bilo kar tako. Niti ne celotni nadaljnji potek akcije. Toda prijatelji so prišli naproti prav iz baze, pa sedaj ni več potrebno, da pomagava. Ostajava sama, tabori na gori se praznijo. Oba pa sva v izjemni kondiciji in razpoloženju, z višino nimava problemov. Sicer se je Marjan mislil zaradi boljše aklimatizacije vrniti vsaj do enke, jaz pa nisem bil za to. Saj sva zaradi reševanja izgubila že dva dni, tolikokrat prehojeno pot ne mislim še enkrat ponoviti. Pa se je hitro odločil, ni me hotel pustiti samega, čeprav mu tega ne bi bil zameril. Oba slutiva, da naju čakajo najlepši dnevi na tej odpravi. Dnevi, ko bo tovarštvo odločalo o vsem. Sva pri naših dveh šotorčkih. Res lep večer: Žari nad pakistanskim delom pogorja in zastre vse neprijetne spomine na večkrat res nezdrave odnose spodaj v bazi. Ostajava sama, ostaja gora. Ona sama pomeni cilj, ki sva ga želela doseči v vseh dolgih mesecih priprav in treningov. Po vseh tisoč in tisoč prevoženih kilometrih po orientalskih cestah pa po vsem tem, čemur smo se odrekli, da smo končno prišli v Hindukuš. V gore, ki jih je narava, milo rečeno, postavila na konec sveta. Na vrh bova štartala od tu, iz dvojke, tabora tri ne bova uporabila. In na sestopu misliva prav tako sestopiti prav do sem.

Kajti med obema šotoričkoma je teren, ki ne dovoljuje napak, kakršno si je privoščil naš rešenec, ki je sedajle verjetno z drugimi fanti že na varnem v bazi.

Midva pa sva sama, prvič na takih višinah. V primeru višinske bolezni enega od naju si bova morala pomagati sama, vsemu temu je podrejen tudi Marjanov načrt vzpona. Zaupava vase, šlo bo, mora iti. Med takimi pogovori ugasne večer in šotor zagrne noč. Kot nalašč se ob štirih zjutraj počutim obupno. Verjetno sva se preveč najedla, sinočnja kuhana čokolada se je oglašala na krožnem potovanju po vsem črevesju. V upanju, da se stanje umiri, še malo zaspiva. In tako je že devet, ko se končno odpraviva. Z optimizmom priplezava po steni do zadnjega tabora.

Po okrepcilni juhi se zaženeva čez snežni plato v vršno strmino pod zahodnim vrhom. Marjanu gre odlično, sledim mu v veliki razdalji, vendar brez bistvenih težav, le neskončno snežišče mi gre na živce.

starost učencev 25 let. Izjemna starost je pod 18, prav tako nad 60 let (so pa tudi taki). Seniorjem svetujejo naj za pripravo na tečaj smučajo, češ da to znižuje nesreče pri letenju).

Cena tečaja znaša od 200—612 DM. Povprečno stane spričevalo o učnem tečaju 296 DM. Učenci so zavarovani (nesreča, invalidnost). Tečajnik posluša teorijo 6 ur, 24 ur pa dela praktično v 4 do 5 dneh. Pet učencev vodi en učitelj, včasih tudi dva. En zmaj zadostuje za enega ali dva učenca. Učni pripomočki so primerni za klasične učne metode: modeli, napisovanje na tablo, slike, filmi, dia, foto. Samo tri ali štiri šole imajo najmodernejša učila.

Nesreče so pogoste, vendar doslej še ni prišlo do notranjih poškodb in ohromitev. Smrtne nesreče sploh še ni bilo. Naštevajo pa 32 izpahov, 14 poškodb na kitah in vezeh, 15-krat so šivali rane, hrbtnica je bila poškodovana v enem primeru.

T. O.

REKORDI V WATZMANNU

Brez rekordov najbrž ne gre nikjer in tako jih je tudi znameniti Watzmann zbral cel šop: Franz Rasp, 37, predsednik nemških smučarskih gorskih vodnikov, je vzhodno steno Watzmanna splezal stopetdesetič. Ni znano, če vselej kot vodnik ali tudi — zastonj. Rasp ne verjame, da bo v prihodnjih letih prišel na 200 vzponov, češ da ima nepopravljivo poškodovane gležnje. Ni čuda, vendar ne zaradi vzponov, pač pa zaradi »neusmiljenega« drvenja in skakanja navzdol.

T. O.

Končno se strmina prelomi v zasneženi greben. Sva na zahodnem vrhu, ki je najnižji od štirih Nošakovih vrhov. Sprejme naju močan veter. Oblečeva vestone in natakneva puhaste rokavice.

Nahrbtnik pustiva tu, nadaljnji vzpon proti glavnemu vrhu obljublja biti čudovita grebenska hoja med nebom in zemljo. Do sem je vodil Marjan, sedaj grem naprej jaz. Čeprav je že pozno popoldne, sem odločen, da ne odnehava. Marjan me spremlja kot dobra senca, njegova krema proti ozeblinam, jaz sem jo sam pozabil vzeti s seboj, me odreši, namazani prsti ne zmrzujejo več. Mraz pritiska, večer pa je nenavadno barvit, veličasten, primeren trenutku, ko človek dosega nekaj velikega, ko človeku prekipeva srce, ko misli na tovariša, na vrh gore in ne nazadnje na vse ljubljeno, kar je pred mesecem zapustil v domovini. Deset korakov, počitek, deset korakov, globoko dihanje z oporo na smučarskih palicah. Toda že zdaleč nisva izčrpala vseh moči. Naprej, saj je vrh pred nama.

Sonce pa zahaja, sence sosednjih orjakov se plazijo daleč v ledeniške doline pod nama. Na vzhodnem nebu se pojavi jeklena modrina, ki naznanja, da bo žareča okolica začela temneti. Sva na snežni vzpetini, pod katero je samo še širok greben in nato položen vzpon po kopnem pobočju na najvišjo točko. Glavni vrh, z roko bi ga dosegel. Ustaviva se. Marjanove besede me postavljajo v realnost. Volja in moč tukaj sedaj nista več vse. Pogovarjava se. Do sedaj je on poslušal mene, sedaj bom jaz njega. Nimava svetilk, nimava opreme za bivačiranje, ne veva, koliko moči bo ostalo še za sestop. Sama sva, sama, na vsem ogromnem Nošaku. Sama na višini sedem tisoč štiristo metrov. Še nikoli doslej tako visoko! In to brez glavobolov, brez bruhanja ali slabega počutja. Zvečerji se po vsem. Ne morem dojemati vsega tega čudovitega prostranstva, teh pogledov v globine okoli naju. Odločam se, za Marjana, za njegovo nesebično tovarištvo, za naju oba. Slovenija je tako daleč, tako lepa, edinstvena. In naša dekleta, pa najina bodočnost... Zakaj bi dala svoje prste za kup kamenja? Večerni žar umira, solze mi ledenijo, strupeni zahodnik ne popušča. Obrneva se, srednji vrh Nošaka, najvišje gore afganistanskega dela v Hindukušu, ostaja za nama.

Noč je že, ko se po steni spuščava proti taboru dve. Drobni lučki v ogromnem, črnem prostranstvu gore pričata, da se zdrava vračava.

13. 8. 1977 sva z Marjanom Brišarjem dosegla srednji vrh Nošaka, 7400 m. Iz baze sva se odpravila na goro 9. 8. popoldan, 11. in 12. 8. sodelovala pri reševalni akciji, 14. 8. zvečer sva se vrnila zopet v bazo.

OD MANGARTA DO KANJAVCA

CIRIL MEŠKO

Bil je lep jesenski dan, ko nas je obiskal v daljni Prlekiji naš dolgoletni prijatelj tovariš Tine Orel. Obisk je bil zaradi službenih dolžnosti zelo kratek, vendar smo si marsikaj povedali. Z nekaj besedami sem mu omenil mojo letošnjo turo v Julijce. Ob slovesu mi je dejal, naj svoje doživljanje v planinah opišem za Planinski Vestnik. Obljubil sem, da bom to storil, ko bo zapadel sneg. Na kmetiji je vedno veliko dela, zato ostanejo za pisanje in branje le zimski dnevi. Sneg je zapadel in — kar je, je — sedel sem k pisalnemu stroju.

Na lanski turi po Savinjskih smo sklenili, da pojdemo letos v Julijce in sicer z avtomobili. Lasten prevoz, posebno, če si tako daleč od planin, je danes skoraj nujen že zaradi prihranka na času. Turo smo dvakrat odložili. Za zadnji datum smo si izbrali 26. avgust. Ta dan je bila sreda in takrat so ceste in kočje bolj prazne. Vreme se je izboljšalo. Obiskal sem tovariše, vendar je imel vsak kak izgovor, da ne utegne. Grem pa sam!

Zgodaj zjutraj sem oddrdral iz Láhonec. S seboj sem vzel tudi cepin, saj je bilo letos izredno veliko snega v gorah. Moj prvi cilj je bil Mangart. Mudilo se mi ni nikamor, zato sem si mimogrede ogledal Divje jezero na Idrijci. Bila je izredno visoka voda, zato je bil ta naravni spomenik še toliko bolj skrivnosten. Ura je bila ena, ko sem se pripeljal na Mangartsko sedlo. Oblečem se po planinsko in se zaženem po Slovenski poti.

V dobri uri sem bil na vrhu. Po očetovi smrti sva z bratom odnesla pramen njegovih las in jih v skrinjici pustila pod vrhom. Dolgo sem se trudil, da bi jih našel, a skrinjice

ni bilo nikjer. Najbrž je potres tudi tu opravil svoje. Morda se je del skalovja s skrinjico vred zrušil v dolino Koritnice.

Dolgo časa sem ostal na vrhu in obujal spomine na leta, ko sem še z mopedom prihajal na Mangartsko sedlo. Na Mangartu me je letos presenetil sneg. Vrh je kmalu pokrila megla, zato sem se odločil za sestop. Snežišče, ki je letos ležalo na vzhodni strani vrha, bi me bilo skoraj zavedlo. Odkar hodim na Mangart, ga ni bilo. Planinci so se ga raje ognili, kot da bi ga prečili, saj je precej strmo in se končuje nad prepadi. Bilo je precej temno, zato sem se moral res zbrati, da sem sestopal po italijanski poti. V koči sem pokazal oskrbnici, kakšen kamen sem prinesel z vrha. Pravi Mangart v miniaturo, tehta kak kilogram. Za spomin!

V kočo Zlatorog sem se pripeljal še zgodaj. Bil je res lep večer. Sonce je razlivalo svoje večerne žarke na zasnežene vršace. Prijetno šumenje Soče in ne premrzla spalnica sta me izročila krepkemu spancu. Nisem se upiral.

Ob štirih sem bil že v avtu. Odpeljal sem se po dolini Zadnjice do Belega potoka. Imel sem prižgane kratke luči, zato sem spregledal prometni znak. In to je bilo pozneje zame usodno. Močan veter, ki je pihal iz doline proti Luknji, me je kar vznášal. Z lahkoto sem premagoval višino.

Ob šestih sem bil že na Luknji, sonce je tedaj vzšlo, vzhodna pobočja so zažarela v vsem svojem sijaju. Cepin mi je bil seveda odveč. V planine ga je jemal še oče, zato mi je stari cepin ljub spomin. Je original iz Fulppmesa. Klini in vrvi so bili ledeno mrzli, zato sem si nataknil rokavice. V višini Sfinge je veter pričel čez Luknjo nositi meglo. Doživel sem čudovit pojav — glorio ali gloriolo. Povzpeli sem se na osamljeno skalo, na kateri je bilo prostora le za dva čevlja. Zakrilil sem z rokami in v čudovitem sončnem spektru opazoval kriljenje le kakih dvajset metrov od sebe. Čeprav hodim v planine 25 let, kaj takega še nisem doživel. Bilo je precej hladno, zato sem se s hitrimi koraki ogreval do Plemenic. Prišel sem do širnih snežišč. Sneg je bil srenast, skoraj poledenel. Če ne bi bil imel cepina, bi mi bila trda predla. Na mestu, kjer se pot priključuje poti z Doliča, sem srečal prve planince, ki so vstali 1600 m višje. Oh, zaspanci, sem si mislil. Ampak, vsak po svoje! Novozapadli sneg je ponoči zmrznil, zato je bila pot naprej precej spolzka. Triglav se mi je prikazal v vsej svoji mogočnosti. Nebo je bilo brez oblakov, razgled vse tja do Grossglocknerja. Dolgo sem ostal na vrhu. Ko planincem na vrhu povem, da sem prespal v Trenti, mi skoraj niso verjeli. Drug drugemu so govorili »ta pa je prišel iz Trente«, ura pa je šele tričetrt na deset!

Kanjavec me je vabil. Nikoli še nisem bil na njem. Poslovim se od Triglava. Na melišču pod vrhom najdem kos odpadne jeklene vrvi. Zvijem jo v kolobar in jo odnesem v dolino. Naj bo trajen spomin na ta moj izjemni vzpon na Triglav.

V koči na Doliču sem se podprl z dvema čajema in izvrstno enolončnico. Potem sem si za kočjo podložil dve deski in se izročil višinskemu soncu. Pa nisem dolgo počival. Želja po Kanjavcu je bila močnejša. S cepinom se zapodim naravnost po snežiščih. Prehiter sem, v sencih mi tolče, najrajši bi porinil glavo v sneg. V eni uri sem bil na vrhu. Iz kamenja si postavim stol in uživam. Kaj bi ne! Kako je Triglav iz Kanjavca mogočen! Res, na Kanjavec se spleča iti že zaradi Triglava.

Kar težko mi je pri srcu, moram v dolino, moj cilj je najprej Tičarjev dom. V kočjo na Doliču sem se pridričal, prijazna mlada strežnica pa se mi je kar smejala, ko je videla moj tek. Potem se po mulatieri zapodim v dolino. Sam sem, ves dan sam. Pogovarjam se — sam s seboj. Ko pridem v dolino, zagledam ob potoku na prodišču svoj avto. Počakal me je. Pogled mi seže dalje po dolini Zadnjice. Kaj pa to? Temna lisa se je pojavila na cesti. Menda ja niso drva ali hlodovina? Ura je pet, ko pridem bliže. V hladnem potoku se osvežim, spremenim se v turista in poženem. Po dvesto metrih vožnje je vse veselje dneva zagrnil obup. Pred mano je na cesti nagradenih kakih deset kubikov hlodovine. Kaj zdaj? Zjutraj sem spregledal prometni znak, ki prepoveduje promet za vsa vozila. Pribit je bil previsoko na drevesu, zato ga ob zasenčenih lučih nisem opazil. Nekaj časa sem se sam nategoval s hlodi, vendar sem uvidel, da brez pomoči in orodja ne bo šlo. V nizkih čevljih sem stekel po kamniti cesti v dolino do prvih hiš. Nekega dečka vprašam, če imajo konja. Da je iz Loga, pravi, pa ne ve, če bi ga oče pustil sem gor. Zmeniva se: Če ga v eni uri ne bo, ga sploh ne bo. Čas teče, mrak se spušča v dolino Trente. Sedim na cesti, čakam. Zdajci opazim mopedista z gozdarskim cepinom na prtljažniku. Beseda ni konj. Povedal mi je, da se je tovornjak za odvoz hlodovine pokvaril in tako je les ostal na cesti. Jaz bi moral avto pustiti pred žičnico, ne pa riniti do Belega potoka. Mož je bil pripravljen pomagati. Poprosil sem še drugega domačina, da je šel z nama. Onadva z mopedom, ubogij jaz pa peš nazaj. Krvave poti ni hotelo biti konec. Vsak, ki je količkaj gorjana, si lahko predstavlja, kakšen napor je bil to zame, saj sem bil že štirinajst ur na poti. V dobre pol ure smo naredili pot za avto. Šlo je za milimetre. Spomin na srečanje s trentarsko hlodovino avto še vedno nosi. Vljudnima Trentarjema sem bil neskočno hvaležen, ker sta me rešila iz drvenega objema. Simbolično sem ju nagradil. Ko smo se poslovili, je bila že noč. Bil sem popolnoma izčrpan. Usedel sem se za volan in zdrvel v dolino

pa na Vršič. Ob pol osmih sem bil v Tičarjevem domu. Izpopolnim izgubljeno energijo. Jutri pa na Jalovec!

Ob petih se mi je obetal še prelep dan. Pod pobočjem Velike Mojstrovke dohitim tri planince. Mariborčani so, torej domačini. Kar dobro pobirajo peté. Zadnji sem v skupini. Bodo vzdržali do Jalovca? Niso! Na odcepu za pot čez Mali kot se poslovijo. Sklenejo, da bodo šli le do Špičke. Spet sem sam. Vzpenjam se po čudovitih travah, posejanih s slečem. Že stojim na vrhu ozebnika. V globini zagledam dva plezalca, kako se vzpenjata po strmem snežišču. Dohitim skupino petih planincev in jih pustim za sabo. Treba je čim prej na vrh, kajti vreme se lahko skazi, in razgled bi splahnel. Hitim, hitim. Snega je precej, vendar se dovolj udara, da je korak zanesljiv. Pridem do poti, ki pride s Špička. Nikogar nikjer. Skoraj mi je tesno, ko je Jalovec ovila še megla. Ob pol desetih sem na vrhu. Sam sem. Jalovec me je res nagradil. Zdajci se je megla razkadila in takrat! Sploh se ne da z besedo opisati, kakšne čudovite razglede imam. Škoda, da jih uživam sam. Zaspanci še iz Špička niso prišli. Vpišem se v knjigo, vtisnem si medeninasti žig, ki je mnogo več vreden kot tisti na Špičku. Spravim se v zavetje in si ogledujem Vzhodne Julijce. Nenadoma se pojavita pred menoj dobro opremljena alpinista. Od kod? Iz Hornove. Čestitam jima. Vodja je bil, po opremi sodeč, naše gore list, drugi je bil Nemeč. Na nahrbtniku prvega se opazil napis »Šrauf«. Radoveden sem — to je slavno ime! Bil je res Stane Belak-Šrauf, moj dolgoletni znanec iz PV, znan tudi po uspehih v Himalaji. Bil sem srečen, da sem spoznal človeka, ki je prvi stopil na Kangbačen, prvi na Makalu in še marsikam. Pogovor je bil prisrčen. Marsikaj zanimivega smo spregovorili. Najbolj me je mikalo, kdaj mu je bilo najtežje. Ni mi znal natančno odgovoriti. Težko je bilo, ko so prvič bili na Makaluju pa zimski vzpon v Čopovem steburu. Šest dni brez hrane. Samo to ni najhuje. Najhujša je žeja. Tovariško mi je ponudil svojo popotnico. Bil je presenečen, ko sem mu povedal, da hodim sam. Mudiło se jima je. Pozdravimo se, seže mi v roko in reče: »Nikoli ne hodi sam!«

Vrh je zakrila megla. Prišli so prvi planinci. Prepozno so vstali, zato niso nagrajeni z razgledom. Rana ura zlata ura! Planinci iz Maribora in pozneje tudi oskrbnik na Špičku so bili zame v skrbeh. Večkrat so hodili gledat, kdaj se bom pojavil. Oskrbniku so povedali, da sem šel sam čez Mali kot, čeprav mu je gospa rekla, da sem dobro opremljen in »izkušen«. Ura je bila poldveh, ko sem se pojavil v koči. No, vse je bilo dobro. Ali ni škoda truda, da bi se hodil samo obračat na vrh? Treba je znati uživati. Mene je to naučil pokojni oče. Čeprav je bil kmet in precej oddaljen od gora, jih je redno obiskoval in s seboj vodil svoje otroke. Pa mnoge druge tudi.

Čakala nas je še precejšnja pot do Tičarjevega doma. Proti koncu poti na zadnji vzpetini pod Vršičem se je mlada planinka pogosto spodtikala. Ponagajal sem ji, da so tega krivi njeni novi čevlji, ker imajo predebele podplate. Skoraj bi mi bila verjela, saj se jaz s svojimi »utrujenimi« čevlji nisem nikoli spodtaknil.

Vršič je bil že v mraku, ko pridemo v Tičarjev dom. Dobro, da sem si prejšnji večer rezerviral prenočišče, sicer bi bil spal na klopi. Za mano je bil uspešen dan, torej spat, jutri pa na Mojstrovko!

Ob petih zjutraj sem že pripravljen, vendar brez nahrbtnika. Nikjer nisem našel ključev od avta. Brez vsega bom moral na vrh! Nekako bom že vzdržal, saj ni daleč. Tolažim se z mislijo, da je nekdo gotovo našel ključe in jih dal na varno mesto. Hotel sem videti sončni vzhod, zato sem šel po južni strani gor, po severni pa dol. Malo neobičajno za Mojstrovko, a zanimivo. Bil sem tako žejen, da sem srebal roso iz mahu in drobnih rožic. Spomnil sem se na Šraufa: Da je najhujša žeja. Na vrhu sem imel čudovit razgled, pihalo je, hladno je bilo. Bil sem sam z gorami, nebo brez oblaka. Vpišem se na platnice vpisne knjige, vsa je že popisana, nove pa ni.

Hvaležen sem Mangartu, Jalovcu, Mojstrovki, Triglavu in Kanjavcu, da me niso zavrnil. Če gora hoče, te lahko zavrne, če si še tako močan ...

Sestopam. Na melišču sem našel stopni klin, ki ga je načel zob časa. Spravim ga v nahrbtnik. Prijeten spomin mi bo na Mojstrovko. Strašanska žeja, to se pozabi.

Postanem ob plošči, ki opozarja planince na Hanzovo pot na Mojstrovko. Srečam se s prvimi zaspanci, ki lezejo na goro. Vsak po svoje, nič jim ne očitam. Skrbi me zaradi ključev. Po nepotrebnem. Spravila jih je na varno prijazna receptorka. Hvala ji!

Sedem v avto in zdirim v dolino. Gore so se zagnile v temne oblake. Imel sem spet enkratno srečo!

Vračam se v staro življenje. Mimogrede se oglasim pri prijatelju v Ljubljani, pod Trojanami počivam, osvežim se v toplém potoku, vso svojo opremo zložim iz avta. Naj se malo prezračil! Ob petih sem doma. Pokažem svoje »trofeje«, ki sem jih prinesel. Vse sem imel, le kamna z Mangrta ni bilo nikjer. Ostati je moral pod Trojanami.

Ko sem se čez teden dni vračal iz Ljubljane, sem se ustavil na istem kraju. Na veliko veselje me je kamen res »počakal«. Doma sem ga postavil ob očetovo sliko. Lepo se poda in izpopolnjuje naš hišni planinski kot.

SEMIČKA JAMA – 217 m

FRANC MALEČKAR

Za uvod

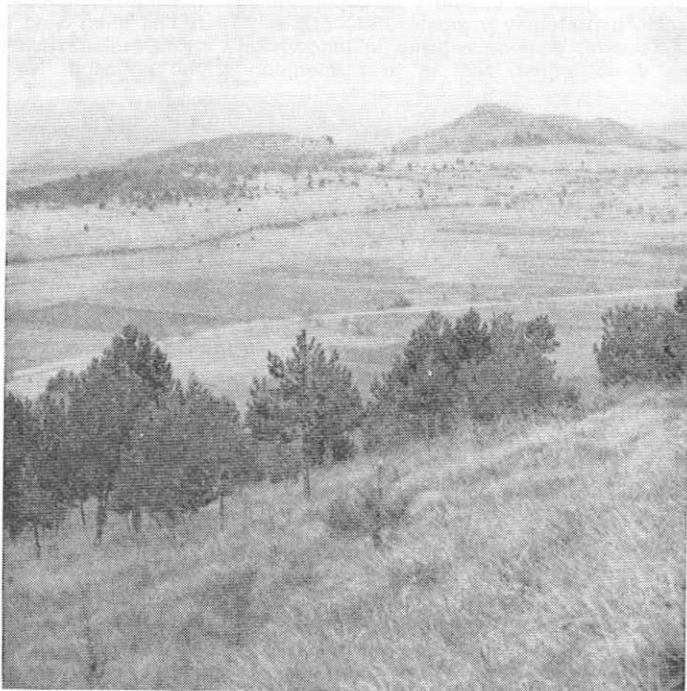
Akcija v prostih dneh ob dnevu mrtvih je bila končana. Na sestankih članov JK »Železničar« iz Ljubljane smo pričeli »intenzivno razmišljati«, kam za dan republike. Še bolj preudarno smo »tuhtali« na zaključkih sestankov ob pivu »pri Slamiču«. Hov-Hov (Aleš Lajovic) je nekega dne skrivnostno izjavil, da ve za neko jamo v Istri pri Lupoglavu, ki je globoka 248 metrov in ni do konca raziskana. Po dolgem prigovarjanju nam je le priznal, da je dobil podatke v francoski jamarski reviji »Spelunca«. Iz njih smo izvedeli le še to, da ji je ime Semička jama, in da so jo raziskovali člani društva »XXX Ottobre« iz Trsta od leta 1925 do 1927.

Člani Jamarskega kluba »Železničar« organiziramo že več let zapored ob Dnevu republike raziskovalne akcije v Istri. Za to smo se odločili, ker je ob tem času pri nas ponavadi sneg in mraz, ker je tu še veliko neraziskanih jam, nenazadnje pa tudi zaradi dobrega vina in prijaznih domačinov. Zaradi tega smo se hitro »ogreli« za Hov-Hovov predlog.

V petek, 25. novembra, smo odšli zvečer z vlakom iz Ljubljane. V Lupoglavu nas je dočakala burja in mraz. Zatekli smo se k načelniku železniške postaje Vladu Brajkoviču, ki je član jamarskega društva »Istra« iz Pazina. Prijazno nas je sprejel in nam priskrbel prenočišče.

Naslednji dan se je vreme še poslabšalo. Kljub temu smo najprej poiskali vhod v jamo, nakar sva se s Kikotom (Milutin Željeznov) spustila v brezno. Jamo sva raziskala le z uporabo vrvi. Spuščala sva se z enojnimi vretenastimi vrvnimi zavorami (descendeur), vzpenjala pa s plezalnimi prižemami (jumar). Na vrhu vsake stopnje sva zabila svedrovec. Nazaj grede sva jamo izmerila in pobirala opremo. Celotna akcija je trajala 8 ur. Največ težav sva imela z vodo, ki se je na vsaki stopnji spremenila v slap.

Zvečer smo šli skupaj z jamarji iz Pazina na šagro v Roč. Naslednji dan smo podrobneje raziskali geološke razmere v okolici jame in ogledali vhod v brezno Bršljanovica. S pazinskimi kolegi smo se dogovorili za nadaljne sodelovanje pri raziskavah jam v okolici Lupoglava.

Istrska pokrajina, okolica Semičke jame. Vidi se stopnja iz numulitnega apnenca, aluvialna ravnica in pobočje iz laporja. V ozadju je »siva« Istra.

Foto Fr. Malečkar

Okolica jame

Vhod v Semičko jamo leži okoli 650 metrov daleč od vasice Semiči, 65 metrov od kapelice ob poti iz Lupoglava proti Lanišču, v nadmorski višini 495 m.

Temu ozemlju pravijo geologi Naluskana struktura Čičarije. Ta slikovita, stopnjevita pokrajina tvori prehod med »belo« in »sivo« Istro. »Bela« Istra (Čičarija, Učka) prehaja proti jugozahodu v flišno »sivo« Istro. Naluskano strukturo Čičarije tvorijo luske (narivi, pokrovi) paleoligenskih, staroterciarnih apnencev z vmesnimi pasovi mehkejših klastičnih kamnin.

Geološki profil ozemlja, na katerem se nahaja Semička jama, nam pokaže vse značilnosti te pokrajine. Iz Lupoglavskega polja se dviguje okoli 100 metrov visoka strma stopnja iz svetlorumenkasto belega numulitnega apnenca. V njem vidimo veliko fosilnih ostankov numulitov, korenonožcev iz skupine Foraminifera. Na nadmorski višini okoli 510 metrov se stopnja prevesi v 600 m široko polico. Nanjo so potoki laporja, za vodo nepropustnega nanесли rodovitne naplavine, ki so v tej kraški pokrajini skrbno obdelane. Polica se proti severovzhodu polagoma dvigne v lapornato pobočje. Nedaleč od odcepa za Semiče je v strugi hudournika razgaljen prehod apnenca v lapor. Apnenčeva površina je grbinasta in nam kaže relief paleogenskega morskega dna, ko se je to poglobilo in so se spremenili pogoji sedimentacije — začel je nastajati lapor z vmesnimi polami peščenjaka. Lapor je modrikasto siv, deloma rjavkast, precej trd in se školjkasto kroji.

Sredi pobočja leži nekaj metrov debela plast apnenca. Je temnejši od numulitnega apnenca, vendar v njem nismo našli fosilnih ostankov. Pobočje je v zgornjem delu prekrito s pobočnim gruščem iz kozinskega in miliolidnega apnenca, iz katerega je okoli 20 metrov visoka stena na vrhu pobočja. Po močvirnih tleh na kolovozu sklepamo, da je tu stik med laporjem in narinjenim apnencem. Skladi vpadajo proti severovzhodu pot kotom 10^0 .

Zanimive so tudi hidrogeološke razmere v okolici Semičke jame. Voda, ki ponika v višje ležečem kozinskem in miliolidnem apnencu, izvira v plastovnih izvirih na stiku z lapornatimi plastmi in ponovno ponikne na stiku z numulitnim apnencem. Lapor je slabo odporen proti mehanski eroziji in je zato razrezan s številnimi hudourniškiimi grapami. Okoli 200 metrov jugovzhodno od jame se nahaja razvodje. Voda, ki se zbira iz hudourniških grap v potok, ki teče proti JV, ponikne nedaleč od zaselka Pavletiči. Severozahodno od tod pa se voda zbira v dveh potokih, ki ponikneta v Semički jami.

Semička jama

Semička jama je brezno v stopnjah. Vhodno, 105 metrov globoko, brezno je nastalo na sečišču prelomov v smeri SSV—JJZ in SZ—JV, na stiku med laporjem in numulitnim apnencem. Vanj se z južne in jugovzhodne strani stekata dva manjša potoka. Brezno se v notranjosti zoži in je razčlenjeno z več policami. Na dnu je brezno veliko

Vhod v Semičko jamo
Foto Fr. Malečkar

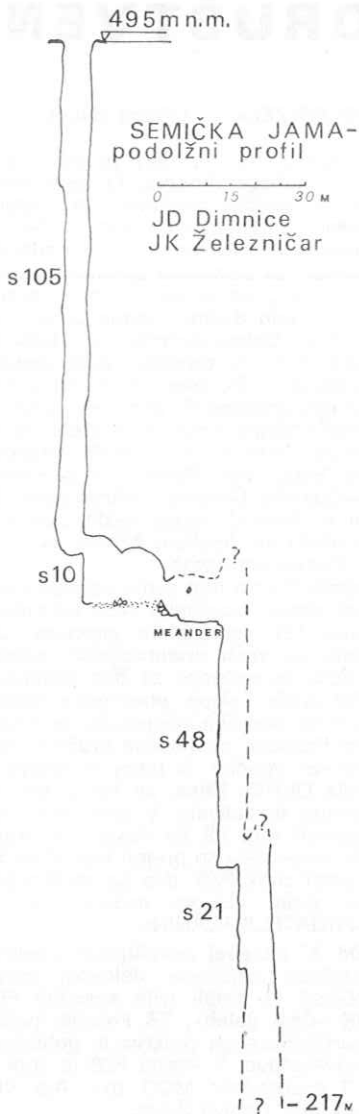
Geološki profil v okolici
Semičke jame

Legenda:

- KOZINSKI IN MILIOLIDNI APN.
- NUMULITNI APNENEC
- LAPOR
- NANOSI POTOKOV
- POBOČNI GRUŠČ

JAMARSKA ZVEZA SLOVENIJE

RISALI F. Malečkar

2,5 × 5 m. Nadaljuje se proti JV z 10 m globoko stopnjo. Rov se razdeli v dva kraka, ki se po 15 metrih združita. Edino tu je dno ilovnato, drugod je skalnato. Za tem se rov zoži v 15 metrov dolg meander — okoli pol metra širok in 4 metre visok rov. Meander se v več manjših stopnjah spušča do 48 metrov globoke stopnje. Stene so zasigane. Na njenem dnu je okoli 4 metre dolga in 3 metre široka polica s kotanjo napolnjeno z vodo.

Brezno se nadaljuje s stopnjo neznane globine. Spustil sem se še 20 metrov do manjše police, nakar sem s pomožnimi vrvicami ugotovil, da je stopnja vsaj še 30 m globoka. Semička jama je tako globoka vsaj 217 metrov.

Semička jama je nastala ob prelomih v numulitnem apnencu v smeri SZ—JV. Morfološko bi jo lahko razdelili na tri dele. Prvi (vhodno brezno) in zadnji del (stopnje za meandrom) karakterizirajo velike vertikale. Med njima je meander nastal ob prelomih prečno in v smeri jame. Po celotni dolžini teče potok, ki tvori na dnu vsake stopnje kotanjo, napolnjeno z vodo. Iz dosedanjega poteka jame in geoloških razmer sklepamo, da se jama nadaljuje proti jugovzhodu, in da priteka potok iz Semičke jame na dan v enem izmed izvirov pritokov Boljunščice. Nadaljne raziskave v letošnjem poletju bodo pokazale, ali so naši sklepi pravilni.

DRUŠTVENE NOVICE

PD POLZELA — OBČNI ZBOR

V sredo 14. 12. 1977 je bil redni občni zbor našega društva. O delu društva je podal poročilo predsednik tov. Stane Štorman. Iz njegovega poročila je razvidna društvena skrb za vzgojo in izobraževanje članov, za planinsko opremo, za društveno sobo. Ugotavlja pa, da nam propaganda šepa kljub dvema lepima oglasnima omaricama. Dobro skrbimo za odsek SAVINJSKE POTI, le premalo naših članov jo je prehodilo. (Od vseh 425, ki so jo prehodili, jo naš predsednik prehodi vsako leto enkrat!). Organizirali smo izlete za mladino (Kum, Vremščica—Slavnik, Storžič—Križka gora, Vel. Planina—Konj—Korošica—Ojstrica, Gorjanci—Mirna gora—Baza 20 in v okolico), nekaj naših članov je bilo v Afriki na Visokem Atlasu, na poti YU in v Centralnih Alpah.

Izpolnili smo tudi svojo obljubo glede dela pri obnovi planinske kočice na Loki. Zmleli smo 127 samokolnic gramoza. Udeležili smo se vseh orientacijskih tekmovanj v občini in nočnega za dan planincev v G. Petrovcih (ekipa povprečne starosti 43 let). Iz poročila blagajnika, je bilo razvidno finančno poslovanje društva, ki je bilo še kar ugodno. K temu je največ prispevala ObTKS Žalec, za kar ji gre vse priznanje in zahvala. V tem letu bomo dokončali tudi PŠ na Polzeli in Braslovčah. Za svoje delo so prejeli trije člani bronasti častni znak PZS, dva pa srebrnega. MDO je petim članom podelil zlato značko »PRIJATELJI PLANIN«.

Od 37 posebej povabljenih predstavnikov društev, sindikata, delovnih organizacij, oblasti so prišli trije sosednji PD, člani JK »Črni galeb«, ZB Polzela, predstavnik hortikulturnega društva in gobarjev. To ni razveseljivo. V imenu PZS je zbor pozdravil predsednik MDO tov. Adi Vidmajer, sekretar ObTKS Žalec.

Po končanem zboru je bil prikaz dia posnetkov s poti po YU transverzali (Nandi Glavnik) in vzpona na Toubkal, ki jih je posnel in komentiral prejšnji in sedanjí predsednik tov. Stane Štorman.

B. J.

PREDAVANJE PRVE JUGOSLOVANSKE ALPINISTIČNE ODPRAVE V KARAKORUM

Predavanje je bilo 18. 11. 1977 v Trziču. Udeležba: 100 ljudi, med njimi gostje PZS, KOTG, SO Tržič, TKS Tržič.

Prikazali smo film (super 8 — barvan), ki ga je posnel udeleženec odprave Borut Bergant (AO Tržič). Film traja blizu ene ure in spremlja potek odprave od odhoda iz Tržiča do prihoda v Pakistan, pristopni

marš do gore, delo na gori in končno še povratek domov. Film smo prekinili, da je Nejc Zaplotnik prikazal z diapozitivni vzpon na vrh od T3 naprej. Janez Lončar je k temu prikazal še nekaj posnetkov ing. Marka Čibeja, ki je med svojim bivanjem v Pakistanu obiskal tudi pleme Patanov ob afganistansko-pakistanski meji. Aleš Kunaver je izjavil, da je film iz Karakoruma boljši od filma o Makaluju, ker vsebuje veliko kvalitetnih detajlov iz vzpona.

Film bo treba dopolniti še s posnetki z diafilma vzpona od T3 čez T4 na vrh in vsaj še z enim posnetkom Draga Bregarja. Ko bo vse to končano, bomo imeli več predavanj. Film bomo zavrteli tudi na zboru alpinistov.

J. Lončar

PLANINSKA DRUŠTVA, NOB IN SLO V SAVINJSKI DOLINI

Na redni skupščini Zveze združenj borcev NOV Slovenije se je v občinskem odboru Žalec med drugim poročalo o delu planinskih društev za gojitev tradicij NOB. Ugotovljeno je npr. bilo, »... da je PD Zabukovica skupno z ZZB Griže, šolsko mladino in s pomočjo komisije za razvijanje tradicij NOB organiziralo izredno veliko pohodov po poteh partizanskih enot in drugo...«

To ugotovitev potrjuje dejstvo, da se na področju KS Griže organizira vsako leto vsaj en množičen pohod ob spomenikih NOB. To se je začelo že pred letom 1972. Leta 1972 pa je bil množičen pohod na Gozdnik ob Titovi 80 letnici. Zadnji pohod je bil prav tako na Gozdnik, ob Titovi 85-letnici in 5-letnici Savinjske poti. Vmes so bili poleg manjših pohodov in obiskov raznih krajev, znanih iz NOB, kamor je šla predvsem šolska mladina (Rog, Urh itd.), še večji pohodi l. 1973 na Jegriše. L. 1974 so se člani množično udeležili pohoda po poteh XIV. divizije (Štore—Resevna), l. 1975, ob 20-letnici društva in ob 30-letnici požiga Zahoma je bil pohod mimo spomenikov NOB na Hom. Ob tej priložnosti je OO ZZB prejela zvezno priznanje Zveznega odbora ZZB Jugoslavije. Organiziran je bil pohod ob 35-letnici delovanja SKOJ na našem področju in pohod ob odkritju spominskega obeležja l. Savinjski četi. Pobudnik za postavitev spominskega obeležja sta bila PD Zabukovica in OO ZZB Griže. Za leto 1978 je v načrtu postavitev spominskega obeležja na kraju, od koder je krenil l. štajerski bataljon pod vodstvom heroja Staneta na brežiški pohod. Če bo mogoče, se bo organiziral pohod po poteh tega bataljona. Mesec maj

pa bo zaključen s pohodom na Jegriše ob 35-letnici zadnjega boja Veličkove skupine na tem sedlu.

Množični so bili tudi pohodi, ki so jih organizirala druga društva, kot npr. vsakoletni pohod na Čreto, člani PD Zabukovica pa se množično udeležijo tudi vsakoletnih pohodov ob občinskih praznikih občine Zalec.

Članstvo se tudi množično udeležuje drugih pohodov, kot je pohod na Stol, Porezen, po poteh I. Pohorskega bataljona. Vsako leto organizira PD Zreče pohod po poteh I. Pohorskega bataljona. Letos je bilo na tem pohodu 150 planincev iz različnih društev, ki so vključena v savinjski meddruštveni odbor.

Planinci so premagali pot Osankarica—Pesek—Rogla v 6 urah. Pot po zasneženih gozdovih Pohorja je bila zelo naporna. Udeležence so spremljali smučarji, ki so skrbeli za varnost pohodnikov. Na pohodu je bila demonstracija gorske reševalne službe.

Pohodi so ena izmed dejavnosti v društvu. V zimskem mesecu se vršijo predavanja, tudi o NOB, poleti vsa društva občine Zalec organizirajo orientacijska tekmovanja. Proga je običajno speljana tako, da drži mimo spomenikov NOB, teoretična vprašanja se nanašajo na zgodovino NOB.

Planinsko društvo Zabukovica je ob Dnevu JLA prejelo priznanje Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo za prizadevno delo in za dosežene uspehe v pripravah za splošni ljudski odpor. Enako priznanje je prejel Adi Vidmajer, predsednik savinjskega meddruštvenega odbora in predsednik PD Prebold. To društvo je poleg PD Zabukovica najbolj prizadevno, pri tem pa ne smemo pozabiti na druga društva občine Zalec, zelo veliko napravijo za gojenje tradicij NOB in za usposabljanje članstva v SLO.

Franc Ježovnik

LOJZE HOLC — 70-LETNIK

Planinec Lojze Holc, je bil rojen 11. junija 1908. leta v Radomerščaku, občina Ljutomer. Po poklicu je bil trgovec in ves čas po vojni aktiven družbeno-politični delavec. Zdaj je upokojen. Največja ljubezen so mu planine, čebelarstvo, kinologija in lov.

Kot športnik in smučar je že v mladih letih spoznal mnoge dolenske griče od Vinice do Gorjancev. Prehodil je Savinjske planine, Karavanke in Julijce. Svoj planinski krst je doživel leta 1930 na Triglavu. Že pred vojno je vodil večje skupine mladine v Gorski Kotar, na Klek, v bosanske planine, Romanijo, na Igman, Konjuh planino, Jahorino, Šar planino in drugam.

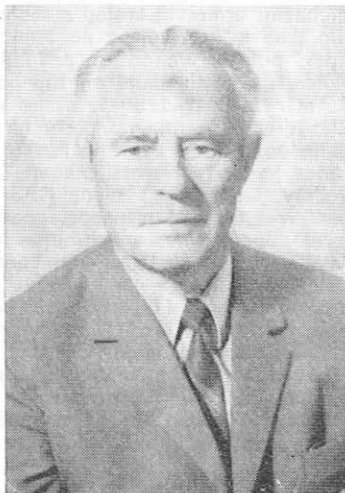
Član PD Ljutomer je postal leta 1948. Čez nekaj let je zbral okrog sebe navdušene tovariše za hojo v gore. Tako je leta 1957 ustanovil planinski odsek v delovni organizaciji Konfekcija v Ljutomeru. Skupino je

sestavljalo 17 planincev-delavcev. Po njegovi zaslugi je ta delovna organizacija denarno podprla zamisel, da se je lahko ljutomerska godba na pihala dne 18. julija 1955 povzpela na Triglav.

Iz Ljutomera je odšel na novo delovno mesto v Ptuj. Postal je član UO PD Ptuj. Svoje odlične organizacijske sposobnosti je posredoval planinskemu delu na tem področju, PD Ptuj je v letih od 1957—1960 močno narastlo.

Ko se je iz Ptuja preselil na novo delovno mesto v Ormož, ni prenesel planinskega mrtvila. Tesno je bil povezan s planinsko »láhonsko« skupino, ki jo je vodil pokojni Maks Meško. V tovarniških odnosih je bil s člani PD Ljutomer, zlasti še s člani UO PD: Vladom Porekarjem, Avgustom Loparnikom, Stankom Begom, Matkom Liberjem, Julko Modrič, Vido in Jankom Ivanjšičem ter drugimi.

Trdno in zvesto planinstvo tovarištvo ga je opogumilo, da je začel aktivno delati za ustanovitev PD v Ormožu. Bil je predsednik iniciativnega odbora za ustanovitev PD Ormož. Novo ustanovljeno društvo (26. 3. 1962) je imelo trdno osnovo v láchonski — Meškovi planinski skupini. Tovariš Lojze je postal prvi predsednik PD Ormož (od leta 1962—1965). V planinske vrste je vključil mladino trgovskega podjetja Zarja (65 članov, od tega 45 mladincev).

Lojze Holc

V letih 1955 do 1960 je prehodil slovensko transverzalo in sprejel od PZS srebrni znak pod številko PZS — 240. V letu 1977, je v 69. letu starosti bil s svojimi planinskimi tovariši osemindvajsetič na vrhu našega očaka — Triglava. Ponosen je zlasti še na skavtski klobuk, izpred 50 let, ki ga je nosil v mladih letih v gore.

Tovariš Lojze je iskren planinski tovariš. Njegova vedrina, duhovitost, toplina, do-

brota, tovarišтво odlikujejo lik človeka — planinca, ki je zrasel in živel z lepota naših planin, vztrajno premagoval težave na številnih turah in v mnogih nevarnostih pomagal sočloveku. Te vrline še danes prenaša na mladino, ki ga izredno ceni in spoštuje. Pomurski planinci ga poznamo pod imenom »naš stric Lojzek«. Tovariš Lojze Holc je naš zaslužni planinec. Ob njegovih 70-letnici mu želimo še mnogo zadovoljstva in srečnih tur po naših planinah.

Predsednik PD Ljutomer
Marjeta Čučulovič

I. POHORSKI BATALJON

V nedeljo, 15. januarja 1978, je bil 4. SPO-MINSKI POHOD PO POTEH I. POHORSKEGA BATALJONA, ki se ga je udeležilo okoli 150 planincev. Koordinacijski odbor planinskih društev občine Slovenske Konjice je zaupal izvedbo PD Zreče. Vodja pohoda je bil tov. Daniel Oplotnik.

S Savinjske doline sta odpeljala dva avtobusa v organizaciji MDO oz. ObTKS Žalec. Udeležilo se ga je vseh pet društev iz občine Žalec. Domačini so se peljali s podnožja proti cilju.

Zbor udeležencev je bil na Osankarici (1193 m), kjer je bila prejšnjo nedeljo velika slovesnost ob 35-letnici bitke. Kolona planincev je krenila od doma na taborišče I. pohorskega bataljona (1240 m), kjer so domačini pripravili krajšo slovesnost. Padlim smo se poklonili z enominutnim molkom, položili venec in prižgali svečko. Kolona je gazila dalje snežno odejo proti severu do Treh žebeljev, preko Kladja na Zgornjo brv, tam smo prišli na cesto in dalje po njej do koč na Pesku (1387 m). Vmes je bil tudi krajši odmor. Tu so pod vodstvom dr. Jurca, člana GRS, sestavili sani iz smuči za transport ponesrečenca in so ponesrečenca vlekli dober kilometer. Mladi in drugi so to z zanimanjem spremljali. Nekaj časa je močno snežilo. Mimo Peska na Rogle (1517 m) s 30 m razglednim stolpom, ki je bil v megli, smo prišli na cilj. Dospeli smo v koč na Rogli (1841 m, Viharnik). Tu so nas pogostili z enolončnico. Malo nižje so nas počakali avtobusi in smo se po zasneženi novi cesti zapeljali skozi Zreče v Savinjsko dolino.

Pohod sam je bil dobro organiziran. Nekaj mladih smučarjev nas je spremljalo na smučeh. Bil je kar dober turni smuk. Hoja po snegu je zahtevala precej energije, čeprav ni bilo večjih vzponov. Splužena je bila cesta samo od Zgornje brvi do Peska, drugje smo gazili celec. Sam pohod je trajal dobrih 5 ur. Zdi se mi, da se je želja organizatorjev izpolnila in bi ta pohod res lahko zavzel v tem predelu enakovredno mesto med drugimi spominskimi zimskimi pohodi v Sloveniji.

B. J.

KAJ PRIPRAVLJAMO ZA 200-LETNICO PRVEGA VZPONA NA TRIGLAV

Ko je pred dobrima dvema letoma kulturno propagandna komisija na zboru načelnikov propagandnih odsekov PD predlagala okvirni program za 200-letnico prvega vzpona na Triglav, je bil jubilej sam bolj deležen splošne pozornosti kot program. Tako stanje je tudi še danes.

Ne bi pa bilo prav, če bi zanemarili nekatere akcije kulturnega značaja, ki naj bi odmevale dlje kot osrednja proslava in slavnostna akademija. Usmerjene bi morale biti v tisto, česar Slovenci v planinski kulturi še nimamo. Triglavski jubilej naj bi torej vzbudil naše delo.

Čeprav bi taki načrti ob upoštevanju tradicije in dosežkov slovenske planinske organizacije spriči povečanih možnosti v materialnem in organizacijskem pogledu pravzaprav ne smeli biti težko vprašanje, ni odveč opozoriti na nekatere težave, s katerimi se bomo morali spopasti, če bomo hoteli res nekaj doseči.

Gorništvo je amaterska dejavnost v vsakem pogledu, izraba prostega časa za ogromno večino planincev. Kulturno-znanstvenemu področju, ki zajema planinstvo, pa ne morejo biti kos amaterji, saj terja to področje velike dolgoletne napore, znanje, izkušnje in žrtve. Nekateri v tisku ali kako drugače opozarjajo na pomembnost triglavskega jubileja. To pa je tudi vse, kajti na vabila odgovarjajo z molkom, puste se prositi, čas pa teče.

Predvsem gre poudariti, da je proslava triglavskega jubileja naloga vseh — ne morda le kulturno-literarne komisije — pri čemer naj bi se delo delilo na PZS, meddruštvene odbore in na vsa PD.

Razumljivo je, da ne moremo z vsako stvarjo iti v natečaj, ker zahteva svoj čas, dodatno delo z žirijami, objavljanjem rezultatov ipd. K sreči so precej finančnega bremena prevzele založbe, največ pa nam pomeni pokroviteljstvo republiške konference SZDL. Praznovanje 200-letnice prvega vzpona na Triglav je uvrščeno med štiri največje proslave slovenskega naroda v letošnjem letu.

Osrednji dve proslavi: 27. februarja 1978 v unionski dvorani, ki je poleg praznovanja triglavskega dogodka namenjena tudi proslavi 85-letnice delovanja Slovenskega planinskega društva, in 26. avgusta 1978 v Ribčevem Lazu z odkritjem spomenika štirim srčnim možem.

Dan planincev 1978 bo 10. septembra povezan z odkritjem nove kočne na Loki pod Raduho.

Med kulturnimi akcijami opozorimo na nekatere knjige, ki so jih triglavskemu jubileju namenile slovenske založbe: Mladinska knjiga, Ljubljana, Obzorja Maribor in Državna založba Slovenije.

Planinski Vestnik je že vse leto z občasnimi članki opozarjal na triglavsko oblet-

Gorski svet na Korošici — zvečer

Foto Stane Mesar

nico in bo nadaljeval tudi v jubilejnem letu.

Dnevni tisk in radio v »Odmevih iz gora« sta v l. 1977 objavljala novice o pripravah in osebne spomine nekaterih gornikov na Triglav in bosta to nadaljevala tudi v letu 1978.

Na sporedu sta še razstava planinske književnosti domače in tuje literature in Triglav v slovenski fotografiji.

Svoj spomin bo dobil Triglav tudi v propagandi. »Triglav« je že izšel v nakladi 10 000 izvodov. Pred izgotovitvijo je obsek, v delu jubilejna značka, Skupnost PTT podjetij Jugoslavije bo izdala priložnostne poštne znamke.

Akad. slikar Jože Trpin prireja znani Mazi-jev zemljevid Razgled s Triglava v barvni tehniki, v načrtu pa sta tudi prospekta Triglava in slovenskega alpskega sveta. Svoje razumevanje za to je pokazala Gospodarska zbornica Slovenije, ki je založila nekatere turistične edicije, med njimi tudi specialko Triglav v izmeri 1 : 20 000. Planinska založba bo izdala več razglednic s triglavskimi motivi, nalepko in posebne mininallepke za razglednice. Ljubljanski filatelistični klub smo naprosili za priložnostni poštni žig.

Poleg omenjenih akcij pripravljajo meddruštveni odbori in PD svoje akcije v počastitev triglavskega jubileja. Naj omenimo, da traja proslavljanje jubilejnega dneva vse leto in bodo nekatere prireditve potekale tudi po tem datumu.

Končno nameravajo alpinisti svoj vzpon na Everest posvetiti triglavskemu jubileju, va-

ruhi narave odpreti alpinetum na Velem polju, mladinski vodniki pa organizirati pohod čez triglavsko pogorje ob mednarodni udeležbi.

Izvršni odbor PZS je imenoval pripravljalni odbor za praznovanje 200-letnice prvega vzpona na Triglav, ki mu predseduje Tone Stroj in. Iz vidnih družbenih in planinskih delavcev pa je tudi imenovan častni odbor.

Tone Stroj in

RAZSTAVA PLANINSKIH FOTOGRAFIJ V DELOVNI ORGANIZACIJI »HOJA« LJUBLJANA

Planinska sekcija delovne organizacije »Hoja« iz Ljubljane je v počastitev lanskih jubilejev pripravila prvo razstavo fotografij s poudarkom na planinski tematiki.

Razstavo smo odprli na Dan republike v prostorih Delovne skupnosti skupnih služb. V januarju je razstava začela gostovati po temeljnih organizacijah DO »HOJA«.

Razstavljalo je sedem avtorjev: Andrej Kos, Janez Ileršič, Jože Zupančič, Tone Tehovnik, Stane Mesar, Saša Tavčar in Zvone Majcen. Predstavili so 51 fotografij. Vse fotografije so izdelali člani planinske sekcije sami. Velikost slik je od 18 × 24 do 100 × 100 cm. Fotografije so bile posnete v glavnem na planinskih turah »domače« sekcije v Polhograjske Dolomite, Kamniške planine, Julijce in tudi Centralne Alpe.

V drugem delu razstave so bile razstavljene še slike iz podzemnega sveta in dokumentarne fotografije iz neposredne proizvodnje.

Razstavo lahko ocenjujemo za uspešno. Upoštevati moramo, da jo je pripravila skupina amaterjev na svoje stroške.

S. Mesar

V SPOMIN PLANINCU RUDIJU STEBLOVNIKU

Nepričakovana smrt Rudija Steblovnika, znanega družbenopolitičnega delavca in planinca iz Radeč pri Zidanem mostu, je močno pretresla njegove znance in prijatelje.

Pokojni Rudi je bil soustanovitelj povernega planinskega društva v Radečah in obenem njegov prvi tajnik. Z veliko vneto se je lotil razvoja planinstva v Radečah in njegovi bližnji okolici, predvsem v Zidanem mostu in Loki. Tako je pripomogel da smo odprli prvo postojanko, oz. planinsko zavetišče na Lovrencu nad Loko, 711 m, ki je bilo kot prvo v Zasavju dobro obiskano. Pozneje je kot gospodar planinskega društva imel mnogo skrbi in dela z gradnjo planinskega doma na Prehodavcih v Julijcih 1954. leta. Vse to odgovorno delo je opravljal nesebično, z veliko vneto. Vsak napredek pri razvoju planinstva na območju Radeč ga je zelo razveselil. Neutrudno je sodeloval pozneje tudi pri razširitvi Prehodavcev, ki je trajala kar 3 do 4 leta. Ko so marljivi planinci Zidanega mosta začeli obnavljati staro Gašperjevo kočjo pod Vel. Kozjem, je moral tudi gospodar Steblovnik sodelovati. Bil je zares pravi planinec. Ko smo ga kdaj v družbi vprašali, kolikokrat je bil na Prehodavcih in na Triglavu, je odgovoril, da je šel na Prehodavce najmanj dvakrat v letu, na Triglav pa nekoliko manj. Kot priznan pevovodja pri SVOBODI v Radečah je skoro vsako leto na občnem zboru društva zapel s svojim zborom nekaj narodnih in planinskih pesmi. V Radečah, ki so bile znane takoj po osvoboditvi kot razgiban kulturnoprosvetni center, se je Rudi Steblovnik s svojim moškim zborom zelo uveljavil. Zbor je prirejal celovečerne vokalne koncerte v mestu, a večkrat je tudi sodeloval po drugih bližnjih krajih. S svojim dobrim zborom je sodeloval pri prireditvah, kakor »Hmeljska princesa« in »Planinska roža«, ki sta privabili v Radeče mnogo ljubiteljev glasbe in iger. V Radečah ni bilo nobene proslave ali javne prireditve, kjer ne bi bil sodeloval Rudi s svojim zborom.

Njegov prerani pogreb je pokazal, kako je bil Rudi priljubljen med Radečani. Po njegovi osebni želji ni bilo na njegovi zadnji poti ne godbe ne petja. Od njega so se na grobu poslovili: predstavniki Pivovarne Laško, v imenu plan. društva tov. Viktor

Pergar, v imenu moškega zbora pa njegov predsednik Jože Sumrak. Na njegovo krsto so položili, po krajevni navadi, 18 žalnih trakov.

Stanko Skočir

MNOŽIČNI IZLET ČLANOV PD RADEČE

Prizadevno plan. društvo Radeče pri Zidanem mostu je »edino« v Zasavju in Posavju, ki upravlja visokogorsko postojanko — Prehodavci — v Julijcih, v višini 2200 m, nad prvim triglavskim jezerom. To je tudi društvo vzpodbudilo, da prireja vsako poletje izlet med te vršace. Zato se lahko PD Radeče postavlja, ker ima med svojimi člani že šest takih, ki so prehodili slovensko planinsko transverzalo, in dva planinca še iz Loke, ki sta pa včlanjena v sosednjih plan. društvih.

Letošnjo planinsko sezono se je konec poletja odpeljalo z avtobusom proti Kranjski gori in Vršiču kar 22 članov, med njimi več mladincev. Po postanku v Tičarjevem domu na Vršiču smo se odločili za pot v tri smeri. Pet mladincev, ki delajo slovensko transverzalo, je šlo čez Grebenc, pod Suhim vrhom v zavetišče Pod Špičko, na Jalovec; trinajst jih je šlo pa mimo Poglačnikovega doma na Kriških podih, 2052 m, na Razor, 2601 m, drugi dan pa na Prehodavce. Štirje pa smo se odpeljali z avtobusom do Trente in prenočili v Domu Zlatorog. Drugo jutro sta dva odšla preko Zadnjice na Prehodavce dva »starejša mladince« (tov. Adam in podpisani) v Trento obiskat našega nekdanjega večletnega nosača Antona Kašca, ki je s svojim potrpežljivim oslom marsikaj pretovoril iz Trente na Prehodavce — dobre štiri ure hoje ali nošnje.

Z Adamom pa sva se peljala čez Vršič do Bleda, od tam do Bohinjskega jezera. Mimo Starih fužin sva se napolita še isti dan na železniško planinsko postojanko Vogar, zgrajeno pred kakimi 10 leti, v višini 1080 m. Leži na planoti, kjer že stoji nekaj vikend hišic, v lepem slogu, z večjo uporabo lesa, nekakšne brunarice. Na robu planote so pred nekaj leti planinci-železničarji postavili spomenik padlim železničarjem med NOB. Pomembno je to, da je spomenik zgrajen iz samih — tirnic, ki so jih železničarji na svojih ramenih spravili do planote. Celo železničarska godba na pihala iz Zid. mosta je s svojimi težkimi inštrumenti zaigrala ob odkritju spomenika. Z roba Vogarja je krasen razgled na Boh. jezero. Večkrat se ti posreči, da vidiš prav od blizu gamsovo družbo. Vse dni smo imeli lepo vreme, a tretji dan, ko bi se naj sestali vsi planinci v Zavetišču pri Savici ob 14. uri, je pričelo deževati.

Tridnevni izlet v naše Julijce je bil za vse udeležence nepozabno doživetje.

Stanko Skočir

IZPITI ZA INŠTRUKTORJE VARSTVA NARAVE PRI PZS

Komisija za varstvo narave in Gorsko stražo pri PZS je organizirala na Mirni gori od 22. do 24. julija 1977 že četrti tečaj iz predmeta »Varstvo narave«. Od 22 prijavljenih se je tečaja udeležilo 17 tečajnikov iz 12 planinskih društev.

Izpiti so bili 3. decembra 1977 v prostorih PZS v Ljubljani pred štiričlansko komisijo, v kateri so bili Marko Selan, Jernej Pavšič, Janez Gregori in Nada Praprotnik. Izpitolov se niso udeležili tečajniki z Mirne Gore in nekaj zamudnikov s tečajev v Lepeni in na Boču. Od 18 kandidatov iz 16 planinskih društev je izpit uspešno opravilo 12 tečajnikov. Z uspešno opravljenim izpitom so si pridobili pravico, da predavajo svoj predmet na vseh planinsko vzgojnih tečajih. Komisija za varstvo narave tako razpolaga s 43 inštruktorji.

Novi inštruktorji so:

Darko Benigar, PD Ilirska Bistrica, 66250 Ilirska Bistrica, Vodnikova 16;

Jože Lenček, PD Koper, 66330 Piran, Razgled 3;
Ida Novak, PD Brežice, 68270 Krško, Kremen 33;
Neda Pečnik, PD Brežice, 68250 Brežice, Šentlenart 84 c;

Janko Žigon, PD Nova Gorica, 65290 Šempeter pri Gorici, Vrtojba, ul. 9. septembra 26;

Vjanej Vičič, PD Ilirska Bistrica, 66250 Ilirska Bistrica, Kidričeva 2;

Jože Feglc, PD Ajdovščina, 65270 Ajdovščina, Vipavska 13 a;

Marija Lipovšek-Schuller, PD Radeče, 61432 Zidani most, Veliko širje 21;

Ciril Merčun, PD Črnuče, 61231 Črnuče, Pot v Hribec 30;

Branimir Lovišček, PD PTT Ljubljana, 61000 Ljubljana, Trg mladinskih delovnih brigad 9;

Ciril Batagelj, PD Tomos Koper, 66320 Portorož, Obala 5;

Andrej Jeklar, PD Kranj, 64000 Kranj, Stritarjeva 8.

Nada Praprotnik

ALPINISTIČNE NOVICE

»ALPINISMUS KONGRESS 1977«

Pod tem naslovom je bila od 16. do 20. novembra lani v avstrijskem Gradcu prireditve, ki jo je organizirala Akademija za šport pri štajerski deželni vladi. Kongres je bil pravzaprav delovno srečanje znanih alpinistov evropskih držav, zelo pester program pa je bil zastavljen na skupno temo: NOVA MERILA V ALPINIZMU. Predavanja s filmi in diapozitivi, debate za okroglo mizo, ogled najbolj uspešnih alpinističnih filmov, fotografska razstava in razstava planinske literature so sestavljali zadosti dinamično vsebino graškega kongresa.

Motilo je le, da so bile posamezne prireditve razdrobljene po različnih koncih Gradca in da so bile vsaj za obiskovalce od drugod zvečer časovno preveč raztegnjene. Vseeno je škoda, da graškega srečanja naši alpinisti niso obiskali bolj številno, zato tudi bolj opazno (kar je v mednarodnem merilu zelo pomembno), saj je navsezadnje Gradec zelo blizu, redko pa se v naši bližini naenkrat zbere tako številna alpinistična smetana, kot so Messner, Gasser, Tichy, Herrligkoffer, Lackner, Gogna, Lukan, Schwanda itd. Imena kažejo, da so med predavatelji in diskutanti pri okroglih mizah bili izključno alpinisti iz nemško govorečih dežel. Izjemi sta bila le Allessandro Gogna iz Milana in naš Aleš Kunaver. Pod naslovom »alpinismus kongress 77« smo si nekateri vendarle predstavljali predavatelje od vsepovsod. Pa ni bilo nobenega Francoza ne Angleža, še manj predstavnika z evropskega Vzhoda. Škoda!

Slovenski alpinizem je na kongresu dostojno in kvalitetno zastopal Aleš Kunaver s samostojnim predavanjem in z udeležbo pri okrogli mizi na temo: Meje in kriteriji ekstremizma in ekspedicionizma. V imenu kulturno-literarne komisije PZS sta se kongresa predzadnji dan udeležila Tone Stroj in Janez Bizjak.

Za ilustracijo še vsebini razprav pri drugih dveh okroglih mizah: »Varnost in vračunano tveganje v alpinizmu« ter »Družbeno politični in vzgojni aspekt alpinizma«. Med predavatelji je po številu nastopov nekoliko pretirano izstopal Messner; morda so mu prireditelji hote dajali še večji pomen. Zanimivo je bilo večerno predavanje znanega ekspedicionista dr. Karla Herrligkofferja iz Münchna. Organizacijsko zelo sposoben mož, ki je iz Evrope v Himalajo popeljal verjetno največ ekspedicij, mož, ki je skoraj po vsaki odpravi znan po sporih in tožbah (z Buhлом, Messnerjem), je tudi svoje graško predavanje pod naslovom »Ekstremizem — izhodišča in cilji« raztegnil čez vse sprejemljive meje. To je v dvorani izzvalo nejevoljo, medklince, živžige, protestne odhode.

Najbolj obiskovano je bilo, razumljivo, prikazovanje alpinističnih filmov. Izbor najboljših filmov s trentskega festivala se je prepletal z najnovejšimi filmskimi dosežki v alpinizmu. Nepozaben, tehnično brezhiben dokument človeških naporov, je bil npr. film o nemško-avstrijski ekspediciji Kanč. Njegov morebitni odkup za naše kinematografe ali vsaj za kranjski filmski festival bi hvaležno pozdravili tisoči člani naših planinskih društev. Sem prepričan. Z razstavo planinske literature v knjigarni Moser v središču mesta je bilo podobno kot z izborom predavateljev: razstavili so

samo nemške knjige, med temi je bil še posebej poudarjen Messner kot avtor številnih knjig. Razstava bi nedvomno dosegla višji nivo, če bi med policami izbranih planinskih publikacij lahko prelistavali še francoske, angleške ali švicarske knjige. Razstava planinske fotografije — barvne in črno bele — pod arkadami v atriju mestne hiše je omogočala prijetno spremembo za opoldanski oddih. Med avtorji iz skoraj vseh alpskih dežel so se dobro odrezali tudi naši predstavniki, saj se je ena naših fotografij uvrstila med prvonagrajene.

Graškim alpinistom gre vse priznanje za prireditev kongresa kljub pripombam, ki sem jih nakazal. Zato bodoča podobna srečanja v Gradcu vsaj alpinistom iz štajerskih in koroških odsekov ne smejo uiti.

Janez Bizjak

SOTESKA BOBEN — plezalni vrtec zasavskih alpinistov

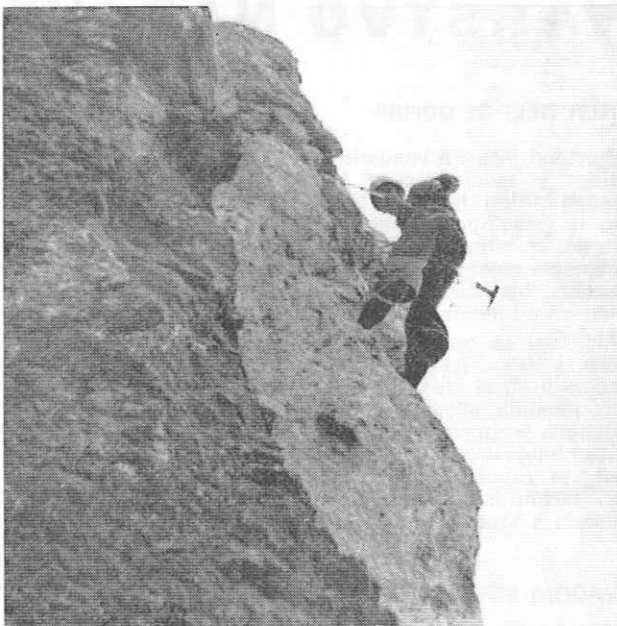
Skalni turni nad sotesko Boben pri Hrastniku že vsa leta po vojni pomenijo plezalni vrtec za okoliške alpiniste. Razmera velika oddaljenost Zasavja od Alp (oziroma od »pravih« sten) sili domače plezalce, da bolj pogosto zahajajo v Boben. Obisk se je močno povečal lani, ko so alpinisti iz Trbovelj, Hrastnika in Dola začeli z rednimi tedenskimi treningi v bobenskih skalah. Najbolj vztrajni so tokrat pripravniki iz Hrastnika, kjer se je zanimanje za alpinizem lani izredno razmahnilo. Vaje v vrtcu so fantje vzeli zares; vzporedno so očistili tudi grmovje ob vznožju turnov ter popravili dostope s ceste. Upajmo, da začetni zanos ne bo popustil.

Janez Bizjak

Hrastniški »pobje« so plezalno šolo vzeli zares

Foto Renato Vrečer

ALPINISTIČNA ŠOLA V VIPAVI

V Ajdovski občini je vse več mladih planincev, ki jih »navadno« izletništvo in hribolazništvo ne zadovolji več. Svoja stremeljenja so usmerili v strme stene, v katerih dokazujejo svoj pogum, spretnosti, telesno in duševno pripravljenost in vzdržljivost. Daleč od običajnih turističnih gorskih poti, daleč od množic se lahko posvetijo doživljanju narave na drugačen, bolj prvinski način.

Zanje sta planinski društvi Vipava in Ajdovščina priredili alpinistično šolo. Okoli 20 slušateljev se vsako sredo zvečer zbere v prostorih PD Vipava, kjer jim domači alpinisti, pa tudi priznani gostje iz močnejših slovenskih alpinističnih odsekov podajajo teoretične osnove alpinizma. Ob nedeljah imajo praktični pouk v plezanju in vrvni tehniki v stenah Gradiške Ture. Zanimivo je, da se alpinistične šole udeležujejo tudi ajdovski jamarji, katerim tovrstna izobrazba zelo prav pride.

Šola, ki bo trajala do srede aprila, je zgled dobrega sodelovanja PD Vipava in PD Ajdovščina, ki je še bolj pomembno, ker poteka v jubilejnem letu 1978, ko poleg Triglava in PZS slavi svoj jubilej tudi PD Vipava in PD Ajdovščina.

Tomaž Kranjc

REKORDI TUDI V HIMALAJI?

To pot se je zdelo Indijcem pripravno, da so objavili: »V enem dnevu smo stopili na petero himalajskih vrhov.« Ekspedicija

je štela 31 mož. 16 od njih je prišlo na 7080 m visoki Nun-Kun in pri tem stopilo še na pet vrhov področja Kargil. Komentator »Alpinismusa« 1977/10 se posmiha, češ da gre za greben, ki je nazobčan, »zobci pa še niso vrhovi«.

T. O.

JUBILEJI VSEPOVSOD, TUDI MED GORSKIMI VODNIKI

Italijanska vodniška zveza in občina S. Vito di Cadore sta konec avgusta praznovali »100-letnico zmage nad 3. stopnjo«. Vodnik Cesaletti (1840—1912) se je namreč pred 100 leti prvi povzpел na Torre dei Sabbioni, ki ima še zdaj oceno III.

T. O.

ŽIVLJENJE IN SMRT NA VRHUNCIH SVETA

Med najzanimivejše knjige češke planinske literature leta 1977 spada delo »Život a smrt na vrcholech světa«, ki ga je izdala založba Mladá fronta v znani zbirki Kolumbus. Avtor knjige, Milan Daniel, je delavec Parazitološkega inštituta Čs. akademije znanosti, ki se je kot zolog udeležil treh češkoslovaških plezalskih odprav v najvišja gorstva sveta — v Hindukuš (1965 in 1967) in na peto najvišjo goro sveta Makalu (1973). V tej svoji knjigi piše zelo zanimivo o svojih doživetjih in dognanjih v teh krajih, posebno pa še o lastnih izkušnjah s stopinjami zagatnega »jetija«, snežnega moža.

V. B.

VARSTVO NARAVE

TUDI TIBET SE ODPIRA

Previdno sicer, a vendarle! Prvi turisti so Tibet v zadnjem času že obiskali. Na teden prileti letalo v Lhaso šestkrat in to iz Čengtuja. Potniki so zdaj večji del turisti iz Zahoda — Lhasa je zdaj kitajsko obmejno mesto, sicer pa še vedno eno od svetih budističnih mest. Letališče je 100 km od mesta.

Avtobusi so opremljeni s kisikovimi aparati in zahodnjakom pridejo večkrat prav. Lame v Lhasi niso več tako tipičen pojav na mestnih ulicah kot pred letom 1959. Religija je stopila v družbeno ozadje. Tibetanci imajo danes 2000 komun in 120 000 ha zemlje za obdelovanje. Začeli so graditi 21 000 km dolgo železnico, ki bo Tibet povezala s Kitajsko.

T. O.

VAGONI SMETI PO ALPAH

Tako ugotavljajo funkcionarji DAV (nemška planinska organizacija): papir, plastika, konzervne škatle vseh vrst ipd. Tega blaga se v Alpah vsako sezono nabere za več tovornjakov. Čeprav so zadnja leta v Alpah planinci za spoznanje bolj disciplinirani, DAV kljub temu predlaga strožje kazni za malomarneže in suroveže, ki nimajo občutka za snago tam, kjer stotisoči iščejo prvobitno lepoto sveta. Predlaga vsaj 10 do 20 DM denarne kazni. Posebej se za ukrepanje mudi v Dolomitih, ki so še vedno najnavljivejše alpsko področje.

T. O.

ŠOK V DOLOMITSKEM OKOLJU

Pravzaprav gre — zaradi pojavov v dolomitskem gorskem svetu — za »živčni pretres«, šok nam manj pove, čeprav pomeni isto. T. Hiebeler ga popisuje v »Alpinismusu« 1977/11 in na koncu poziva mednarodne alpske forume, naj manj govore o VII. stopnji v alpinizmu in naj raje denejo na dnevni red — gorska smetišča v Dolomitih. Mnogi naši ljubitelji gora bi vedeli o tem kaj povedati. — Dolomiti so »dovršeno« odprto alpsko področje, turizem cvete kot še nikoli, zato rastejo ob glavnih žilah in točkah kupi smeti, turizem, gnojja, da ne govorimo o grmenju tisočev in tisočev motorjev in seveda o veletoku izpušnih plinov. Hiebeler je najprej obiskal Catinaccio (Rosengarten). Ob šestih zjutraj je začelo hrumeti po ozki cesti, do enajste ure je njegova družba že naštelja kakih 1700 avtomobilov z 2800 ljudmi, ki so gnali krik in vik, večji del obuti v šolne, pred Vajolettsko kočjo so priredili piknik in postlali teraso — ja,

s čim pa naj nasteljejo, če ne z vso možno plastiko, tubami, konzervami in če ne odpro potujoče »glasbene skrinjice«? Krepko pomaga še oskrbnik Vajolettske kočje, ki je po vsem prostoru okoli kočje razpostavil staro železo — stare avtomobile in razne avtomobilske dele. Prava svinjarija, vzklika Hiebeler. Ali planinska organizacija v Trentu spi? V dolini Fassa je pustil sledove »nor« arhitekt — razvrstil je velike stanovanjske bloke iz jekla, stekla in betona, vse to naravnost bode v oči. Menda je arhitektu obljubljen državna nagrada, tako se govori. Tu v severnem podnožju Marmolade je hrušč in trušč pa — smrad. Nekoč domača kočja »Marmolada« je postala bife za brzinske goste — avtopasante, CAJ se še blešči na njej, to pomeni, da se CAJ ni odrekel cvetočemu turističnemu prometu.

V vnožju Tofane di Rozes je Dibonina kočja, pred 15 leti pohlevna kočja, zdaj parkirna okoli nje po 60, 70 avtomobilov. Veliki gorski vodnik Angelo Dibona bi se s takim vrvežem težko sprijaznil.

Auronzo: Koča je dosegljiva po vzorni cesti, dnevno drči po njej 8000 do 10 000 avtomobilov! Do kočje Lavaredo avtomobili ne bi smeli, na tabli piše »prepovedano za avtomobile«. Hiebelerjeva družba je kljub temu blizu te kočje naštelja 40 avtomobilov — last vseh alpskih narodnosti.

T. O.

O NARAVNIH REZERVATIH V ČSSR

Praška znanstvena založba Academia je lansko leto izdala obsežno knjigo »Narodni parky, rezervace a jiná chráněná území přírody v Československu« (Narodni parki, rezervati in druga zavarovana ozemlja narave na Češkoslovaškem), delo 18-članskega kolektiva avtorjev pod vodstvom M. Maršákové in Š. Mihálíka. Zainteresirani bralec je tu prvič v celoti dobil na znanstveno poljuden način temeljne informacije o vseh 899 zavarovanih teritorijih Češkoslovaške po posameznih kategorijah — od razsežnih narodnih parkov do konkretnih zanimivih naravnih tvorb. O vsakem teh zavarovanih teritorij in pojavov vzemo v knjigi položaj, razsežnost, leto razglasitve, vzrok zavarovanja skupaj z navedbo botaniških, zooloških, geoloških in drugih posebnosti in z izborom strokovne literature. Poleg tega ima knjiga 336 črno-belih in 23 barvnih posnetkov in zemljevide posameznih teritorij, kakor tudi zložljivo karto Češkoslovaške z vsemi zavarovanimi kraji. S svojimi 450 stranmi je ta knjiga do zdaj najobsežnejše delo češkoslovaške literature o varstvu narave.

V. B.

IZ PLANINSKE LITERATURE

VARSTVO NARAVE, 10. Izdaja Oddelek za varstvo narave pri Zavodu SR Slovenije za spomeniško varstvo. Ljubljana, 1977.

Naši prizadevni naravovarstveniki so se predstavili že z 10. letnikom svoje revije, ki ima to pot 112 strani in je tudi dokaj bogato ilustrirana. Vsi prispevki imajo obširne povzetke v tujem jeziku. S tem se revija uvršča med tiste, ki našo znanost in naravovarstvena prizadevanja zastopajo tudi v svetu.

Najprej se srečamo s teamom, ki nam je predstavil rezultate svojega raziskovanja flore, favne in ekoloških razmer na Krki pri Dobravi. Avtorji so raziskovali v okviru tabora »Znanost mladini«. Ugotavljali so ekološke razmere in vplive onesnaženja na živi svet te naše nekdanje lepe reke. Onesnaženje na raziskovanem mestu sodi v kategorijo srednjega onesnaženja, pojavljajo pa se tudi občasne večje zastrupitve. Prispevek I. Gamsa o gozdu na gornji gozdni meji opozarja na dejstvo, da je gozdna meja okoli 200 do 400 m nižja od naravne klimatske gozdne meje. Poziva k raziskovanju, ki naj pomaga k napredovanju gozda v teh višinah, in daje nekaj predlogov, ki naj okrepi varstvo gozda v teh višinah. Omejiti bi bilo treba sečnjo, pazljivo trasirati smučarske proge in ceste. Tu bi moral biti gozd zaščiten kot varovalni gozd.

V. Strgar je poročal o nadaljnjih poizkusih ozelenjevanja Jalovišča, ki je in bo nastalo ob rudniku v Žirovskem vrhu. Dobro so se izkazale nekatere vrste trav.

K prizadevanjem za zaščito Šmarne gore sta prispevala svoje argumente tudi dva članka. Vrsta botanikov je raziskovala termofilno združbo puhastega hrasta in gabrovca, J. Bole pa je bralce seznanil z mehkužci na tej, Ljubljčanom tako priljubljeni, izletniški točki. Oba prispevka bosta obiskovalcem lahko mnogo pomagala pri spoznavanju »že poznane« Šmarne gore.

I. Geister in D. Šere poročata o nadaljnih opazovanjih ptičje favne v Sečoveljskih solinah in navajata vrsto doslej še neevidentiranih ptic, ki so značilne predvsem za trstne sestoje. Zato predlagata zaščito tega trstišča.

K. Tarman in S. Červek poročata o raziskovanju ekoloških sprememb zaradi vpliva industrijskega onesnaževanja tal. Izbrali so dveje območij, prizadetih zaradi emisije žvepovega dioksida in to pri Hrastniku in v Mežiški dolini. Tu se je pojavila degradacija gozdnih in travniških ekosistemov, število živalskih vrst se je zmanjšalo, zaradi sprememb v rastlinstvu se je spremenila mikroklima, zaradi propadanja živalskih

vrst pa se je spremenila tudi dinamika pri razpadanju organskih ostankov v tleh.

Na koncu zvezka je obsežno vsebinsko kazalo skozi vseh dosedanjih 10 letnikov Varstva narave, kar bo bralcu v dobrodošlo pomoč.

Naklada tega zvezka je 800 izvodov, kar menim, da je za revijo, kot je ta, vsekakor premalo, saj bi si morala najti pot na knjižno polico vsakogar, ki vsaj malo čuti z okoljem.

D. Novak

SPELEOLOG, 24—25, 1976/1977. Izdaja Speleološki odsjek Planinarskog društva Željezničar, Zagreb

Pred nami je zopet 32 strani obsegajoč zvezek revije, ki jo z amaterskim entuziazmom izdajajo jamarji zagrebškega planinskega društva železničarjev. To pot je revija dobila novega urednika, sicer pa se ni spremenila. V prvem delu so članki, kjer nahajamo povzetek raziskovanj jame Vetrnice v zagrebški okolici in poročilo o novih raziskovalnih odkritjih v njej. Avtor tudi prognozira napredovanje in nova odkritja ter sodi, da je možno odkriti še okoli 6 km jamskih rovov.

Iz jame Vetrnice so tudi poročila o analizah kamnin in v jami najdenih fosilnih ostankov živalstva.

Sledi opis Grgosove jame pri Samoboru, ki so jo odkrili pred leti pri miniranju temeljev za novo apnenico. Jama je sedaj že elektrificirana in opremljena za turistični obisk.

Zelo zanimiv je povzetek dosedanjih raziskovanj na otokih in na dalmatinski obali, kjer so arheologi čestokrat našli ostanke okostja neolitnega človeka.

V tehničnem delu revije se seznanjamo z nekaterimi podrobnostmi vrhne tehnike in Troll-ovim varnostnim sedežem.

Slede poročila o dejavnosti jamarjev-planincev in novice iz literature.

Jamarji-planinci so na Hrvatskem povezani po komisiji za jamarstvo pri Planinski zvezi, za razliko od razmer v Sloveniji, kjer so bile tudi planinske jamske sekcije doslej povezane v Jamarski zvezi Slovenije. Po novem zakonu o društvih pa to, ker sekcije niso pravne osebe, ni več mogoče. Jamarska sekcija z njimi še vedno sodeluje kot s svojimi enakopravnimi člani, vendar razmere kažejo na to, da bo treba tudi pri nas jamarje-planince povezati v vzporedno jamarsko organizacijo pri Planinski zvezi, kar pa bi ne bilo niti pametno niti gospodarno. Jamarske sile se na ta način le cepijo. Zakon o društvih bo potrebno prilagoditi razmeram ali pa iskati v njem ustrezne »luknje«.

D. Novak

RAZGLED PO SVETU

ŽENSKÉ EKSPEDICIJE SE MNOŽE

Po monsumskem času 1977 se je devetčlanska ženska indijska ekspedicija odločila za Abi-Gamin (7437 m). Indijke vodi Svapna Haudhuri. Jeseni 1978 bodo štartale Amerikanke na 8091 m visoko Annapurno I. Devetorica himalajk meni, da bodo zmogle severovzhodni greben Annapurne. Vodila jih bo Arlene Blum iz Stamforda v Kaliforniji.

T. O.

ANGLEŠKI HIMALAJEC NOEL ODELL V KALIFORNIJI

Odell je v zgodovini himalajzma zelo odmevno angleško ime še iz pionirskih časov. Po poklicu je profesor in še vedno pri močeh, saj je pred kratkim odpotoval iz Anglije v Kanado in ZDA, ne glede na svojih 86 let. Na pot je šel zato, da bi obiskal nekaj prijateljev in da bi predaval.

Noel Odell je leta 1936 prvi stopil na Nanda Devi (7816 m) in se udeležil druge angleške ekspedicije na Everest leta 1924. Odell je zadnji videl Malloryja in Irvina pri njunem prodoru iz tabora 6 (8145 m) proti vrhu.

Od tedaj se svet rad vprašuje, ali sta Mallory in Irvina prišla na vrh Everesta. Tudi prof. Odella so vprašali. Odgovoril je zelo odločno: »Sta.« Odell je prepričan, da sta se ponesrečila pri sestopu in da je bil kriv Irvine, tehnično daleč manj sposoben od Malloryja. V diskusiji je prišlo na vrsto tudi vprašanje, ali verjame izjavi kitajske ekspedicije, da je prišla na vrh brez kisika iz aparata. Odell pritruje, češ, to je možno, saj so bili kitajski udeleženci doma iz Tibeta — razen enega samega. Tibetanci žive v višini 4000 m in so torej aklimatizirani na višinske razmere kakor nobeden drug, kaj šele Evropejec, ki živi ob morju.

T. O.

KANČ SPET ODPRT

Kanč — Kangčendzönga (8597 m) je od avgusta 1977 za ekspedicije spet odprta pot, tako je obvestil nepalski konzulat v Bad Godesbergu evropske države (najbrž ne vse).

O gori smo v več letnikih PV izčrpno pisali, zadnja leta pa ni bila v prvem planu ekspedicionizma. Leži blizu tibetske meje, v nepalsko-sikkimskem področju in je najvzhodnejši osemtisočak.

L. 1899 je Anglež Douglas W. Freshfield obhodil to goro s tremi vrhovi, ki so vsi nad 8000 m visoki: L. 1905 je prišlo do

prvega poskusa, da bi stopili na vrh. Freshfield je menil, da je za to razmeroma ugodna jugozahodna stran mogočne gore. Ekspedicija je prišla do višine 6000 m in se končala tragično: Švicar Alexis A. Pache in štirje nosači so ostali za vselej na gori.

V naslednjih petih desetletjih se je zvrstilo precej ekspedicij na Kanč. Znameniti dr. Paul Bauer je poskušal uspeti z vzhoda v l. 1929, 1931 in 1936. G. O. Dyhrenfurth je naskakoval z vzhoda in severa leta 1930 in 1934. Šele l. 1955 so uspeli Angleži, ekspedicijo so vodili trije veliki alpinisti dr. Charles Evans, Joe Brown in George Band, o katerih smo po vojni pogosto pisali. Na glavni vrh niso stopili, ker je ekspedicija obljubila, da ne bo »omadeževala« najvišje točke svete gore. Da ne bi ranila lamaističnih verskih čustev! Obstali so nekaj korakov pod vrhom, poldrug meter pod vršnim snežnim stožcem: angleška fairnessa ali reklama, so se vpraševali sodobniki. Ni važno, uspeli so in to v smeri, ki jo je svetoval Freshfield pred 50 leti. Nemško-avstrijska ekspedicija je na Kanč prišla 9. maja 1975 in sicer z juga na zahodni vrh (8432 m).

T. O.

ALARM V ALPAH

Katastrofalno poletje 1977, pravi T. Hiebler v svojih privatnih zapisih (Alpinismus 1977/11). 400 mrtvih v eni sami poletni sezoni, vsak šest med temi je otrok. Če bi prišteli še število težko ponesrečenih, bi bilo število še osupljivejše. Stvar je seveda razumljiva, kajti množice v Alpah naraščajo, vedno boljše so ceste, ki omogočajo za vikend težke ture tudi iz oddaljenih krajev. Kaj storiti? Kaj naj ukrenemo v preventivi? Zapis pohvalno omenja brošuro (z naslovom »Alpinska brošura«), ki jo je izdalo avstrijsko prosvetno ministrstvo v stilu »comicstrip« za šolarje. 300 000 avstrijskih šolarjev šestega in sedmega razreda osnovne šole bo to brošuro dobilo — menda zastoj.

T. O.

20. 3. t. 1. mi je na pošti izginila aktovka s štirimi ali petimi pismi uredništvu PV. Prosim dopisnike, ki so ta pisma oddali, 18. ali 19. 3 (morda tudi 17. 3.), da po možnosti uredništvu PV ponovno pišejo.

OZD – TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE

Proizvaja

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov
specialne papirje
bankpost »Radeče« in xerox papir
premazne kartone
surovi heliografski, paus papir, kartografski,
specialni risalni »Radeče«,
platnine

samolepilne materiale — papir, PVC, svila
poliester folije — montažne in risalne
magnetne konto kartice
specialne impregnirane papirje —
silikonizirani, gumirani in drugi premazi

61433 RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Telefon: 061 819-302

Telex: 35136 yu pap

Brivnik, ki je prepričal može,
da je tudi električno britje
lahko gladko

Kdor se brije, hoče biti obrit gladko —
to nudi brivnik Iskra Braun Synchron

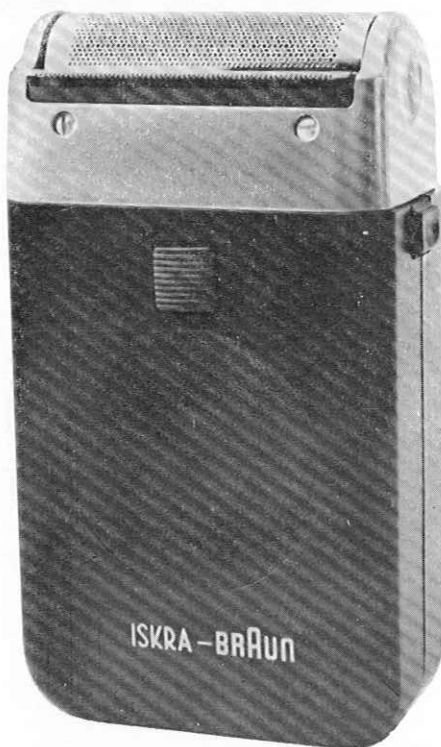
Kdor se brije, hoče biti obrit hitro —
to nudi brivnik Iskra Braun Synchron

Kdor se brije, hoče biti obrit nežno —
to nudi brivnik Iskra Braun Synchron

3-letna mednarodna garancija

Iskra

Za vaš dom
in gospodinjstvo
za šport
in rekreacijo

obiščite

veleblagovnice

Ljubljana

Škofja Loka

Kočevje

Velenje

Slovenj Gradec

Ravne na Koroškem

Žalec

Cerkno